

Návrh změn penzijního systému v České Republice

Bc. Světlana Bucňáková

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav financí a účetnictví
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Světlana BUCŇÁKOVÁ**
Osobní číslo: **M080385**
Studijní program: **N 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Finance**

Téma práce: **Návrh změn penzijního systému v České Republice**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Provedte průzkum literárních pramenů se zaměřením na penzijní systém v ČR a penzijní systém ve SR.

II. Praktická část

- Analyzujte připravovanou důchodovou reformu v ČR.
- Analyzujte důchodovou reformu ve SR.
- Na základě analýz zhodnoťte přednosti a nedostatky penzijní reformy ve SR a navrhněte změny vedoucí ke zlepšení penzijního systému v ČR.
- Dle navržených změn vypočítejte modelovou situaci s cílem zachování životního standardu účastníků ve věku 30 a 45 let.

Závěr

Rozsah diplomové práce: cca 70 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

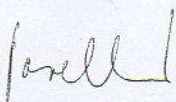
- [1] CIPRA, T. Pojistná matematika:teorie a praxe. 1.vyd. Praha: Ekopress, s. r. o., 1999.398 s.ISBN 80-86119-17-3.
[2] GREGOROVÁ, Z. Důchodové systémy. 1.vyd. Brno: Mikada, 1998. 212 s. ISBN 80-210-2003-2.
[3] JAHODA,R. Penzijní reforma v ČR a sazby důchodového pojištění. In Daně teorie a praxe. Brno: Akademie Sting, 2005. 35-36 s. ISBN 80-86342-50-6.
[4] ŠULC, J. Penzijní připojištění. 2.aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. 196 s. ISBN 80-247-0772-1.

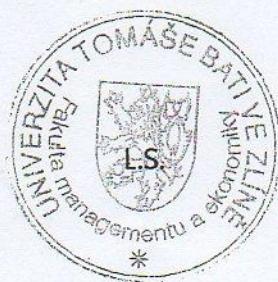
Vedoucí diplomové práce: Ing. Mojmír Pápol

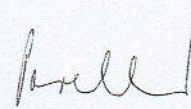
Datum zadání diplomové práce: 30. června 2010

Termín odevzdání diplomové práce: 20. srpna 2010

Ve Zlíně dne 30. června 2010

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně .....

20.8.2010

Zuzana Šetlauerová

Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zaměřuje na penzijní systém v ČR a snaží se charakterizovat jeho problémy a nedostatky. Hlavní náplní celé práce je především analyzovat připravovanou důchodovou reformu v ČR. Současně provést analýzu již proběhnuté důchodové reformy na Slovensku. Na základě těchto analýz vyhodnotit a představit přehled navrhovaných opatření pro řešení důchodové reformy a v závěru dle navrhovaných změn provést výpočet modelové situace s cílem zachování životního standardu účastníků ve věku 30 a 45 let.

Klíčová slova:

Sociální politika, systém důchodového pojištění, penzijní systém, důchodová reforma, veřejné finance, financování důchodového systému, demografický vývoj, stárnutí,

ABSTRACT

This thesis focuses on the pension system in the Czech Republic and tries to characterize the problems and shortcomings. The main concern of the whole work is mainly to analyze the upcoming pension reform in the Czech Republic, at the same time an analysis has made pension reform in Slovakia. Based on this analysis to evaluate and present an overview of the proposed measures to address pension reform and by the end of the proposed changes to the calculation of the modeling-dividual situation in order to maintain the standard of living participants aged 30 and 45 years.

Keywords:

Social policy, System of pension instance, pension systém, pension reform, open finance, financing of pension system, demographic evolution, ageing,

Touto formou bych chtěla poděkovat mému vedoucímu práce Ing. Mojmíru Pápolovi za ochotu a vstřícnost pro vedení mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 SOCIÁLNÍ POLITIKA	13
1.1 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	13
1.2 CHARAKTERISTIKA ORGANIZAČNÍHO USPOŘÁDÁNÍ SYSTÉMU SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ V ČR	14
1.2.1 Sociální pojištění.....	14
1.2.2 Státní sociální podpora.....	16
1.2.3 Sociální pomoc.....	16
1.2.4 Orgány sociálního zabezpečení.....	16
2 SYSTÉM DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ	17
2.1 ZÁKLADNÍ TYPY KONSTRUKCE DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU.....	17
2.1.1 Klasický pojistný systém zavedený Bismarckem	18
2.1.2 Model jednotného důchodu - Beveridgeův (flat-rate) systém.....	18
2.1.3 Dvousložkový důchod.....	18
2.1.4 Pojistný systém se stanoveným minimem.....	19
2.1.5 Typ konstrukce důchodového systému v České republice.....	19
2.2 ZPŮSOBY FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	19
2.3 ZÁKLADNÍ TYPY PENZIJNÍCH PLÁNŮ	23
2.3.1 DB systémy	23
2.3.2 DC systémy	23
2.3.3 NDC systém	24
2.4 FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČR	24
2.5 PRINCIPY USPOŘÁDÁNÍ SYSTÉMU DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ	24
2.5.1 Třípilířový systém důchodového pojištění.....	25
2.5.2 Principy uspořádání systému důchodového pojištění v ČR	26
2.6 SOUHRN ZÁKLADNÍCH PRINCIPŮ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČR.....	26
2.7 DÁVKY SYSTÉMU DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ.....	27
3 SYSTÉM PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ V ČR	29
3.1 DŮCHODOVÝ SYSTÉM VS. PENZIJNÍ SYSTÉM	29
3.2 STAROBNÍ DŮCHOD	29
3.2.1 Druhy starobního důchodu	30
3.2.2 Podmínky nároku na řádný starobní důchod.....	30
3.2.3 Podmínky nároku na předčasný starobní důchod.....	39
3.2.4 Konstrukce výpočtu důchodu.....	39
3.2.5 Valorizace důchodů.....	46
3.2.6 Volba vhodného data odchodu do důchodu	47
3.3 PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ.....	48
3.3.1 Účast na penzijním připojištění	50

3.3.2	Příspěvky na penzijní připojištění	52
3.3.3	Dávky penzijního připojištění	53
3.3.4	Výhody penzijního připojištění	56
4	SYSTÉM PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ V SR.....	58
4.1	STARÝ SYSTÉM PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ	58
4.2	NOVÝ SYSTÉM PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ	59
4.3	SROVNÁNÍ SOUSTAVY PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ ČR A SR.....	63
II	PRAKTICKÁ ČÁST	66
5	ANALÝZA PŘIPRAVOVANÉ DŮCHODOVÉ REFORMY V ČR	67
5.1	DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ A JEHO PROGNOZA	67
5.2	DOSAVADNÍ VÝVOJ DŮCHODOVÉ REFORMY V ČR	72
5.2.1	Tři etapy důchodové reformy z roku 2007	72
5.2.2	Poradní expertní sbor „PES“ a jeho návrhy na důchodovou reformu.....	75
5.2.2.1	Návrhy důchodové reformy PES	78
5.2.2.2	Návrh důchodové reformy od Světové banky.....	82
6	ANALÝZA DŮCHODOVÉ REFORMY V SR	83
6.1	DŮCHODOVÁ REFORMA A JEJÍ VÝHODY A NEVÝHODY	84
6.1.1	I. pilíř důchodového systému	86
6.1.2	II. pilíř důchodového systému	88
6.1.3	III. pilíř důchodového systému.....	90
6.2	HODNOCENÍ DŮCHODOVÉ REFORMY SR PO LETECH	91
6.2.1	Hodnocení po 1. roku	91
6.2.2	Průběžné hodnocení spojené s přednosti a problémy v dalších letech	92
6.2.3	Shrnutí důchodové reformy na SR	93
7	NÁVRH ZMĚN VEDOUcí KE ZLEPŠENí PENZIJNíHO SYSTÉMU V ČR	96
8	MODELOVÉ SITUACE NA ZÁKLADĚ NAVRHNUTÝCH ZMĚN	100
	ZÁVĚR.....	104
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	107
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	110
	SEZNAM OBRÁZKŮ	112
	SEZNAM TABULEK	113
	SEZNAM PŘÍLOH.....	114

ÚVOD

V dnešní době, která se vyznačuje nepřehledným množstvím informací a zpráv, jak už z tisku, z internetových stránek, z televizních stanic, celoplošných i místních rádií, dá se říci ze všech stran, je hlavním probíraným tématem důchodový systém, změny v penzijním systému, důchodová reforma, starobní důchody, zabezpečení občanů na stáří. Věřím tomu, že ke všem se nějaká zpráva dostala. V posledních letech tyto otázky kolem problematiky důchodů a důchodové reformy jsou opravdu velmi aktuální. Ovšem pravdou je, že určitá část občanů se tímto problémem vůbec nezaobírá, i když důchodová politika je celospolečenským zájmem. Dokonce i já jsem nedávno jen přečetla titulek v novinách nebo zaznamenala povídání v televizi a nijak dál jsem neměla potřebu zajímat se, co se řešilo. Nyní začínám nejen u sebe pozorovat určitou zvědavost a hledání odpovědí na otázky týkajících se penzí. Asi se dostávám do věku, kdy naše generace, poprvé začíná více vnímat sociální politiku a rozmýšlet se nad zabezpečení pro současnost, ale i na pozdější věk. Možná je to tím, že končíme studium, zapojujeme se do pracovního procesu a už se nás přímo dotýkají určité změny. Z toho důvodu jsem se rozhodla pro svou diplomovou práci zvolit aktuální téma nazvané Návrh změn penzijního systému v České republice.

Cílem mé práce bude zhodnotit, proč dochází k důchodovým reformám, jaké jsou příčiny a důvody potřeby změn. Zhodnotit návrhy, které vedou ke zlepšení a udržení důchodového systému. Nevhodně nastavený důchodový systém netrápí jen Českou republiku, nýbrž důchodové reformy jsou problematičtější záležitostí v celé Evropě. Některé státy mají důchodovou reformu už rozběhnutou a čekají na první výsledky, jinde se snaží napravit nedostatky, které důchodová reforma způsobila.

Tato práce je rozdělena na dvě hlavní části. V první teoretické části se budu snažit objasnit začlenění penzijního systému do sociální politiky a vysvětlit, jakým způsobem funguje penzijní systém a jaké nastavení je přímo v České republice. Zároveň zjistím, nastavení důchodového systému u našich sousedů na Slovensku, a následně provedu srovnání.

V praktické části bude hlavním bodem analýza připravované důchodové reformy v České republice. Především se budu snažit o vysvětlení příčin, proč je oblast důchodového pojištění tak žhavým tématem a už několik let se usiluje o její reformu. Provedu vás již uskutečněnými reformami v oblasti penzijního pojištění v ČR. Předně se zaměřím na čerstvé

změny z první fáze důchodové reformy, které přinesl zákon č. 306/2008 Sb. s účinností od 1. ledna 2010 a následně prozkoumám změny nově navrhované, které předložil Poradní expertní sbor.

V další kapitole praktické části důkladně projdu provedenou důchodovou reformu na Slovensku. Zvláště posoudím hlavní změnu, kterou důchodová reforma přinesla v roce 2005, a to zavedení II. pilíře do důchodového systému. Zavedení II. pilíře má zásadní vliv na důchodový systém a z důvodu toho, že je v rámci návrhů změn v ČR uvažováno také zavedení tohoto pilíře, důkladně zhodnotím výhody a nevýhody, přednosti a nedostatky, které II. pilíř s sebou na Slovensko přinesl a na základě toho navrhnou změny vedoucí ke zlepšení penzijního systému v ČR.

Na závěr dle navrhnutých změn vypočítám modelovou situaci s cílem zachování životního standardu účastníků ve věku 30 a 45 let.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ POLITIKA

V současné době sociální politika hraje velice důležitou roli ve všech vyspělých zemích a i zemích, které usilují o svůj společenský rozvoj. Pro správné pochopení místa sociální politiky ve společenském systému je vhodné alespoň stručně naznačit, co to vlastně sociální politika je. Odpověď na tuto otázku vůbec není jednoduchá, přitom s tímto termínem se setkáváme v každodenním životě velmi často. Je používán běžně a s naprostou samozřejmostí, ale většina z nás netuší, že tyto výrazové prostředky spadají pod danou problematiku. Není to způsobeno nevědomostí naší populace, ale spíše tím, že pojem sociální politika není jednoznačně definována, ba ani jednoznačně vymezena. Její chápání může být různé a to je zapříčiněno především tím, že je interpretována a pracuje s ní řada vědních oborů (právo, sociologie, ekonomie). Řada prací, která se zabývá problematikou sociální politiky, se také často zaměřuje na popis různých sociálně politických opatření, institucí, institutů atd. (např. nemocenského či důchodového zabezpečení, podpor v nezaměstnanosti apod.), které se však často a rychle mění. Znalost těchto problémů je důležitá a do sociální politiky patří. Velmi obecně lze říci, že sociální politika je politikou, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života. [6]

1.1 Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení je součástí sociální politiky a jako prostředek k uskutečňování jejích úkolů a cílů, které potom můžeme obecně chápat, jako soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím a pomocí se uskutečňuje předcházení, zmírňování a odstraňování následků sociálních událostí občanů. Ve světě je pojem sociální zabezpečení často podáván velmi odlišnými způsoby. V některých zemích definuje pojem sociální zabezpečení zákon, tam kde tomu tak není, je alespoň vymezeno, která ujednání v rámci národních zákonů patří do sféry zákonů o sociálním zabezpečení. Tedy v různých zemích se sociálnímu zabezpečení přikládá různý obsah. Liší se charakterem, formou, cíli i náplní, vymezením okruhu sociálních událostí. [6]

Sociální opatření můžeme vnímat i jako soubor opatření formujících solidaritu s lidmi, kteří čelí (hrozbě) nedostatku příjmů (tj. příjmů z placené práce) nebo se nacházejí v situaci, jež vyžaduje i jako souhrn právních, finančních a organizačních nástrojů a opat-

ření, jejichž cílem je kompenzovat nepříznivé finanční a sociální důsledky v různých životních okolnostech a událostí, ohrožujících uznaná sociální práva. Zatímco v užším pojetí se často sociální zabezpečení omezuje např. pouze na důchodové zabezpečení a sociální služby.

Nicméně nejrozšířenějším pojetím v současné době je sociální zabezpečení ve smyslu souhrnného označení pro všechny sociální instituce poskytující občanům radu (poradenství), ochranu (prevenci), materiální a peněžní plnění (dávky), služby a azyl k uspokojení jejich sociálních potřeb. [6]

1.2 Charakteristika organizačního uspořádání systému sociálního zabezpečení v ČR

V rámci transformace systému sociálního zabezpečení na systém sociální ochrany obyvatelstva byly na počátku 90. let v České Republice v souladu se scénářem sociální reformy zahájeny práce na vytvoření tří na sebe navazujících relativně samostatných systémů:

- systému sociálního pojištění,
- systému státní sociální podpory,
- systém sociální pomoci.

Tyto systémy se od sebe liší v tom, jakou sociální situaci řeší, jakým způsobem jsou dávky v jednotlivých systémech financovány a jakým způsobem jsou tyto systémy organizačně zabezpečeny. [6]

1.2.1 Sociální pojištění

V rámci sociálního pojištění jsou řešeny ty sociální situace, na které se občan může předem připravit (pojistit) formou odložení části své dnešní spotřeby na krytí budoucí nejisté dlouhodobé či krátkodobé sociální situace. V tomto směru systém sociálního pojištění zahrnuje:

- základní povinné důchodové pojištění (tato problematika je hlavní náplní mé práce, a tedy podrobněji se jí budu věnovat v následujících kapitolách),
- nemocenské pojištění

a v této sféře se vedle pojistného na sociální zabezpečení vybírá i příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. [6]

Sociální pojištění je forma nejvíce preferovaná v moderních společnostech spolu s tržní ekonomikou. V našich podmínkách je nejvhodnější formou zajištění sociálních potřeb občanů ve všech případech, kdy se jedná o sociální událost spojenou se ztrátou příjmu (např. mzdy) z výdělečné činnosti v případech mateřství ošetřování člena rodiny, nemoci, invalidity, stáří a ztráty živitele. [6]

Systém sociálního pojištění je financován průběžným způsobem a tvoří nejvýznamnější příjmový, ale i výdajový kanál veřejných rozpočtů. To znamená, že výdaje na dávky v daném období jsou hrazeny z příjmů z pojistného vybraného v tomto období. [3]

Právní úpravu vztahů financování obsahuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1993. Zákon stanoví zejména:

- okruh poplatníků pojistného (včetně příspěvku na státní politiku zaměstnanosti),
- způsob stanovení výše pojistného, odvod pojistného a povinnosti plátců pojistného.

Podle tohoto zákona se vybírá pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Pojistné vybírají okresní správy sociálního zabezpečení. Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období.

[4]

Tab. 1 Sazby pojistného z vyměřovacího základu (v %.

	Celkem	Z toho:		
		důchodové pojištění	nemocenské pojištění	státní politika zaměstnanosti
Zaměstnavatel	25,0 %	21,5 %	2,3 %	1,2 %
Zaměstnanec	8,0 %	6,5 %	1,1 %	0,4 %
OSVČ	29,2 %	28,0 %	1,6 %	-

Zdroj: ČSSZ.

Vývoj sociálního pojištění je ovlivněno zejména následujícími parametry:

- ekonomickými (vývoj hrubého domácího produktu, vývoj cen a mezd),

- demografickými (vývoj věkové struktury obyvatelstva daný vývojem plodnosti, úmrtnosti a migrace),
- zaměstnaností (vývoj ekonomické aktivity a nezaměstnanosti). [4]

1.2.2 Státní sociální podpora

V rámci tohoto systému jsou řešeny sociální situace, kdy je účelné rodinu, především rodinu s dětmi podpořit. V zákoně je koncipováno devět základních sociálních dávek, které se v některých případech dále člení v závislosti na konkrétních sociálních situacích. Jednotlivé dávky jsou financovány z daní, tedy ze státního rozpočtu v rámci nejširší celospolečenské solidarity a jsou vypláceny prostřednictvím okresních úřadů, nejnižšího článku státní správy. [6]

1.2.3 Sociální pomoc

V oblasti sociální pomoci se navrhuje řešit obtížné sociální situace stavu hmotného a sociální nouze, tedy situace, které občan není, resp. nebude schopen řešit sám nebo s pomocí vlastní rodiny. Tyto formy sociální pomoci by měly být financovány ze státního rozpočtu a z rozpočtů obcí, přičemž se navrhovalo jednoznačně oddělit od sebe kompetence státních a samosprávných orgánů tak, aby bylo každému občanu zřejmé, co je výsledkem působnosti obce a co je výsledkem působnosti státu. [6]

1.2.4 Orgány sociálního zabezpečení

Sociální zabezpečení provádějí orgány sociálního zabezpečení, kterými jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Česká správa sociálního zabezpečení,
- okresní správy sociálního zabezpečení,
- Ministerstvo obrany (pokud jde o vojáky z povolání),
- Ministerstvo vnitra (pokud jde o příslušníky Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR a příslušníků ostatních ozbrojených bezpečnostních sborů a bezpečnostních služeb),
- Ministerstvo spravedlnosti (pokud jde o příslušníky Vězeňské služby ČR). [4]

2 SYSTÉM DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

Základní důchodové pojištění patří mezi nejvýznamnější úseky sociálního zabezpečení a můžeme říci i v rámci celé sociální politiky. Je to z toho důvodu, neboť představuje zabezpečení občanů ve stáří, při invaliditě a při ztrátě živitele a je z nich i nejnákladnější: výdaje na důchody se pohybují kolem 245 mld. Kč ročně, což tvoří více než čtvrtinu výdajů státního rozpočtu, a stále každoročně rostou. [4]

Důchodové pojištění má v České republice dlouholetou tradici. Základy lze vyhledat už za vlády Marie Terezie, tedy v 18. století, kdy bylo poprvé zavedeno penzijní zaopatření státních úředníků. Také už za první Československé republiky, konkrétně ve 20. letech 20. století, byly přijaty právní předpisy, které důchodové pojištění rozšířily na prakticky všechny osoby činné v zaměstnaneckých vztazích. [4]

Současné uspořádání českého důchodového systému začalo vznikat v 90. letech minulého století, kdy byly postupně přijímány dílčí reformní kroky, které byly završeny v roce 1995 přijetím zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996 (dále zákon cituji ve zkratce ZDP). Tento zákon byl od svého přijetí několikrát změněn a řada dílčích reformních kroků pak byla přijata i za účinnosti tohoto zákona. Nicméně oblast důchodového pojištění není upravena v ZDP komplexně, nýbrž vlivem historického vývoje (jde zejména o dělení kompetencí z doby federace před rokem 1993) jsou otázky důchodového pojištění upraveny ještě v dalších zákonech, jedná se o:

- Zákon č. 582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení,
- Zákon č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti,
- Zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením.

2.1 Základní typy konstrukce důchodového systému

V základním důchodovém systému jsou v podstatě dva základní typy konstrukce důchodu:

- klasický pojistný systém poprvé zavedený Bismarckem
- model jednotného důchodu – Beveridgeův (flat-rate) systém

Dalším vývojem však vznikaly podle historických, ekonomických, demografických a sociálních souvislostí různé kombinace těchto dvou základních teoretických modelů, z nichž jsou nejčastější dva typy:

- dvousložkový důchod,
- pojistný systém se stanoveným minimem. [5]

2.1.1 Klasický pojistný systém zavedený Bismarckem

Tento model vznikl ve střední Evropě. Výše důchodu je přímo závislá na zaplaceném pojistném tak, že je určena určitým procentem (obvykle odvozeným od doby pojištění) z průměrného výdělku určeného za poměrně dlouhé období (někdy i „celoživotní“). Parametry konstrukce bývají každoročně upravovány podle růstu mezd (maximum vyměřovacího základu pro pojistné, maximum vyměřovacího základu pro výpočet důchodu, případně hranice redukce tohoto vyměřovacího základu). Aby systém zůstal homogenní (tj. aby nevznikaly rozdíly mezi nově přiznávanými důchody a důchody vyplacenými), bývají vyplacené důchody, buď každoročně přepočítávány anebo zvyšovány procentní částkou odpovídající růstu mezd. [6]

2.1.2 Model jednotného důchodu - Beveridgeův (flat-rate) systém

Výše důchodu je určena jednotnou částkou, a to buď pro všechny trvale žijící osoby určitého věku anebo částkou závislou na době pojištění. V tomto systému nemohou vznikat rozdíly mezi důchody z různých období a výše důchodů bývá pravidelně upravována podle růstu cen, a to buď při dosažení určitého kritéria anebo každoročně k určitému dni. V zemích s tímto systémem dochází k nezbytné diferenciaci příjmů občanů v důchodovém věku v důsledku jejich účasti v některých z tradičních a rozvinutých přípojišťovacích systémů, velmi často organizovaných zaměstnavatelem. [6]

2.1.3 Dvousložkový důchod

Jde o kombinaci předchozích typů, která umožňuje v rámci důchodového systému podle konkrétní sociální a ekonomické situace posilovat buď prvek nivelizační (zvyšováním 1. složky o pevné částky) anebo prvek ekvivalence (procentním zvyšováním 2. složky). Kombinace zvyšování důchodu o pevné částky a o procento je možná, jak pro nově při-

znávané důchody, tak i pro vyplácené důchody. Přitom je možné různým způsobem kombinovat valorizaci podle životních nákladů a vývoje mezd. Pro zachování homogenity systému je však nezbytné zvyšovat jak vyplácené důchody, tak i parametry nově přiznávaných důchodů podle stejných principů. [6]

2.1.4 Pojistný systém se stanoveným minimem

Jde o modifikaci Bismarckova systému, který umožňuje přiznat při získání stanovené doby pojištění, minimální důchod bez ohledu na výši zaplaceného pojistného. Systém umožňuje zvyšovat vyplácené důchody procentní sazbou a současně nejméně o určenou minimální částku. [6]

2.1.5 Typ konstrukce důchodového systému v České republice

Důchodový systém zavedený u nás v roce 1957 se i po několika dalších úpravách (v letech 1964, 1975 a 1988) nejvíce přibližoval 4. typu. Úpravy po roce 1993 tento přístup (který byl v našich zemích tradiční) zásadně měnily. Byla zavedena dvousložková konstrukce, v níž byla valorizována pevná složka. To vedlo ke zmírnění diferenciací důchodů v povinném průběžném pojištění a systém se tak blížil (v souladu s představami o úloze jednotlivých pilířů v důchodovém systému) spíše k anglosaskému systému státního sociálního zabezpečení. Od roku 1998 provedené úpravy spíše směřují opět k Bismarckovu pojetí. [5]

2.2 Způsoby financování důchodového systému

Financování důchodového systému je v řadě zemí věnována velká pozornost a tato oblast je součástí veřejných financí. Příjmy z pojistného jsou příjmem státního rozpočtu a výdaje na důchody představují výdajovou stránku státního rozpočtu. Financování důchodů se tedy řídí zákonem č.218/200 Sb. o rozpočtových pravidlech. Pojistné na důchodové pojištění se vede na samostatném účtu státního rozpočtu.

Pokud je důchodový systém financován přímo ze státního rozpočtu (dále jen SR), pak se jedná o tzv. *důchodové zabezpečení*. Prostředky na výplatu dávek stát získává přerozdělováním státního rozpočtu. Druhým způsobem financování důchodového systému je financování ze zvláštního fondu odděleného od státního rozpočtu a vytvářeného z přímých

účelově určených plateb (pojistného) od tzv. pojištěnců. Pokud je systém financován fondově, jedná se o *důchodové pojištění*.

Teorie a praxe rozlišují několik základních způsobů financování a jejich modifikace. [6]

Ze SR, kdy zdrojem prostředků jsou daně z příjmů

V rámci tohoto způsobu je uplatněna nejvyšší možná sociální solidarita, protože daňové zatížení s rostoucími příjmy roste a úroveň důchodu v porovnání s rostoucím výdělkem klesá. Pracovník s nadprůměrným příjmem odvádí do systému více, ale dostává relativně méně než pracovník s nižšími příjmy.

Ze SR, kdy zdrojem prostředků jsou příspěvky na důchodové pojištění

Míra sociální redistribuce je nižší než v předešlém případě, protože příspěvky jsou stanoveny jednotným procentem z dosahovaného výdělku. Jejich výše je určena tak, aby příjmy z příspěvků byly dostatečné na pokrytí nákladů na důchody v určitém období. Cílem takového uspořádání je, aby systém financování byl „průhledný“ tak, aby každý věděl, na co platí. Znamená to však, že výše příspěvkové sazby by měla pružně reagovat na potřeby systému, aniž by se vytvářely přebytky ve prospěch neurčitých položek státního rozpočtu. Takováto průhlednost systému je velmi důležitá i proto, aby lidé řádně platili sociální pojištění.

Z fondu odděleného od SR, bez vytvoření kapitálové rezervy

V tomto fondu se shromažďují příjmy z příspěvků, avšak nevytváří se žádná kapitálová rezerva, žádný kapitál, který by bylo možné investovat a výnosy z investic použít ve prospěch účastníků (na snížení příspěvků nebo zvýšení dávek nebo zmírnění podmínek nároku na dávky) – jedná se o klasický případ průběžného financování důchodového pojištění používaný ve většině zahraničních systémů, tzv. systém „pay as you go“ (PAYG).

Jde o systém, kdy osoby v současnosti výdělečně činné odvádějí příspěvky na sociální pojištění, ze kterých jsou ihned vypláceny dávky obyvatelům s nárokem na důchod. Základem tohoto způsobu financování je mezigenerační solidarita s příslibem budoucí péče. Jde tedy o pouhé přerozdělování, aniž by se vytvářely kapitálové rezervy. Pokud jsou příspěvkové sazby správně stanoveny, neměly by dlouhodobě vznikat rozdíly mezi příjmy a výdaji fondu. V každém případě nedostatek prostředků na výplatu dávek musí být dotován ze státního rozpočtu, protože jde o zákonné nároky, které musí být státem garantová-

ny nejen legislativně, ale i ekonomicky. Tento systém se od předchozího liší zejména vyššími administrativními náklady na provozování samostatného fondu.

Z fondu odděleného od SR s vytvořenou kapitálovou rezervou

Při průběžném financování se ve fondu vytváří rezerva na úrovni dlouhodobě investovaného kapitálu. Je nutné si uvědomit, že dosažení takové úrovně rezerv je možné pouze tehdy, budou-li příjmy trvale převyšovat výdaje, tzn., bude-li příspěvková sazba vyšší, než je nutné pro krytí běžných nákladů na dávky. Avšak její výše musí být stanovena i s ohledem na plátce příspěvků, zaměstnavatele a pracující. Nepřiměřeně vysoká příspěvková sazba snižuje životní úroveň pracujících a jejich rodin, tedy i jejich koupeschopnost a také konkurenceschopnost podniků zdražením pracovní síly. Mimoto je nutné uvážit i makroekonomické podmínky, za kterých je účelné takovýto fond vytvořit.

Financování na principu čistě fondovém

V systému tzv. „capital reserve“ si pojištěnci vytvářejí pomocí pojišťovacího systému kapitálové rezervy, které jsou pak použity na financování jejich vlastních důchodů. Příspěvky účastníků jsou tedy spořeny a dochází k tvorbě kapitálu. Tento princip je uplatňován ve většině privátních pojišťovacích systémů.

Tyto základní způsoby, kterými může být důchodový systém financován, lze sjednotit do dvou základních, a to:

- průběžně financovaný systém PAYG (pay as you go) systém
- čistě fondový kapitalizační systém (systém „capital reserve“)

[6]

Průběžně financovaný systém PAYG a fondové financování

Klíčovou otázkou je stanovení vztahu mezi těmito systémy. Řada teoretiků a studií hodnotí a podrobně rozebírá silné a slabé stránky jednotlivých systémů.

Jak již bylo výše uvedeno, při průběžném financování se dávky v daném období vyplácí přímo z příspěvků v tomto období vybraných. Z toho vyplývá, že fungování systému závisí především na poměru mezi počtem příjemců dávek a počtem pojištěnců, platících příspěvky na pojištění. Právě zde tato skutečnost může mít pozitivní, ale také i ty negativní dopady. Pokud do důchodového systému vstoupí velké množství ekonomicky aktivního

obyvatelstva, které platí příspěvky, vytvoří se dostatečné zdroje, což může vést ke snížení výše příspěvků a tím se poskytované dávky mohou zvýšit. Oproti tomu, pokud se sníží množství ekonomicky aktivní populace, je nutné zvyšovat příspěvky na důchodový systém a zároveň není možné upravovat vyplácené dávky, aby odpovídaly ekonomickým podmínkám. Průběžné financování je proto velmi citlivé na demografický vývoj a vývoj produktivních schopností aktivní populace. Mimo demografické změny ovlivňují udržitelnost financování PAYG systémů i politické zásahy, které mohou ovlivnit úroveň výdajů těchto systémů. Nelze zde počítat se zhodnocováním prostředků plánu pomoci kapitálových výnosů, ale na druhé straně lze flexibilně vyrovnávat inflaci. Další silnou stránkou patří stabilita systému nebo také nižší náklady na zřízení, nižší režie.

V systému fondového kapitálového financování jsme si již výše uvedli, že jde o financování, kde občané si de facto spoří na důchod. Jako tomu je u předchozího průběžného způsobu financování, tak i tato metoda nese své klady a zápory. Zejména se jedná o problematiku zabezpečení nízkopříjmových skupin, kdy jejich nízké příjmy neumožňují „našpóřit si“ na stáří a přerozdělení důchodů je v tomto systému nemožné, (nedostatečný důchod by musel stát doplňovat ze svých daňových příjmů). Zde existuje značné riziko, které je spojeno s integrací starších pracujících obyvatel, kteří neměli možnost „si spořit“ dostatečné prostředky a eventuální přechod z průběžného financování PAYG do fondového systému vede k velkým nákladům. Kapitálové financování klade důraz na investiční činnost penzijního fondu a dosahovanou kapitálovou výnosnost, tedy další nevýhodou je větší proměnlivost důchodů a jejich závislost na zvolené investiční strategii penzijního fondu. Fondové financování je také zranitelnější nečekanými a prudkými pohyby cenové hladiny. Dávky jsou odvozovány od minulých příspěvků, ale bez vztahu k míře inflace a růstu životní úrovně. I přes množství negativ, které sebou fondový systém přináší, se najde i řada výhod, jako je zejména jeho menší citlivost na demografické pohyby a vývoj, jeho pozitivní vliv na trh práce i dopady do kapitálových trhů. U této metody financování může účastník očekávat, že dostane zpět to, co formou příspěvků zaplatil. Není zde povinná účast a umožňuje zohlednění individuálních potřeb a potřeb každého.

V základních systémech pojištění je nejčastěji používáno průběžné financování. Avšak v posledních letech se tyto systémy dostávají do stále problematičtější situace, zejména v důsledku stárnutí populace. Zárukou bezpečnosti budoucích důchodů je optimální spojit výhody obou systémů důchodového financování. Také obecná doporučení směřují vcelku

jednoznačně k tomu, aby státy co nejdříve přistoupily k určitému omezení povinných důchodových systémů, založených na průběžném financování a vedle těchto tradičních systémů více podporovaly spoření na stáří prostřednictvím soukromých důchodových fondů. Avšak praktické provádění důchodových reforem je velmi komplikované. (Tímto tématem se budu zabývat v praktické části mé práce.) [6]

2.3 Základní typy penzijních plánů

Při zavádění jednotlivých forem financování je důležitá otázka volby penzijního plánu. V podstatě existují tři typy:

- dávkově definované systémy (DB – defined benefit)
- příspěvkově definované systémy (DC – defined contribution)
- hypotetické příspěvkově definované systémy (NDC – notional defined contribution)

[6]

2.3.1 DB systémy

Dávkově definované systémy garantují určitou výši penzijních dávek, většinou v závislosti na kombinaci faktorů jako počet let, po které jedinec odváděl příspěvky do systému, výše příjmů jedince za určité období a výše tzv. aktuálního parametru, jenž bývá stanoven zákonem. Konkrétní výše důchodů se pak stanovuje náročným výpočtem.

2.3.2 DC systémy

Příspěvkově definované systémy neposkytují svým účastníkům takovou míru jistoty ohledně výše jejich budoucích penzí. Účastníci platí stanovenou příspěvkovou sazbu, ale výše jejich budoucích penzí závisí, kromě velikosti odvedených příspěvků, tak také na míře výnosu z investování těchto úspor na kapitálovém trhu. Měsíční výše důchodu se v tomto případě vypočte dle vztahu:

$$\frac{\text{celkové výše naspořené částky}}{\text{počtu let očekávané doby života ve věku odchodu do důchodu} \times 12}$$

2.3.3 NDC systém

Hypotetické příspěvkově definované systémy jsou poměrně novou metodou, která však již byla použita např. ve Švédsku, Polsku, Itálii a Lotyšsku. Každý účastník má v rámci systému svůj (fiktivní) individuální účet, na který se mu připisují jím odvedené příspěvky a jejich zhodnocování v čase. Toto zhodnocení je závislé na tzv. hypotetické míře výnosnosti systému. Ta je nejčastěji definována jako míra růstu (ať už pozitivní nebo negativní) základu, z něhož jsou placeny příspěvky. Jako vhodná aproximace tohoto základu se uvádí objem mezd a platů. Tento způsob definice míry výnosu a základny umožňuje zajímat se nejen o změny v průměrné mzdě, ale i v nabídce pracovních sil. Výše penze v okamžiku odchodu jedince do důchodu je tak v tomto systému přímo závislá na celkových (hypotetických) úsporách na osobním účtu jedince a nepřímo závislá na průměrné očekávané délce života generace nastávajících důchodců. Úspory na účtech jednotlivců jsou ovšem pouze hypotetické, protože vybrané příspěvky jsou fakticky použity na výplatu současných důchodců a pouze „papírově“ jsou připisovány a zhodnocovány na individuálních účtech.

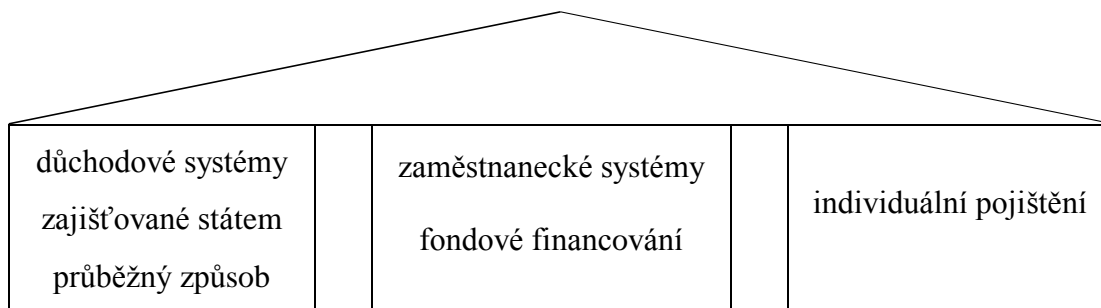
2.4 Financování důchodového systému v ČR

Financování důchodového pojištění je podobně jako ve všech vyspělých státech, tak i v České republice, jedním z hlavních témat. Na rozdíl od většiny ostatních středo a východoevropských zemí má Česká republika stále povinný důchodový systém založený výlučně na principu průběžného financování PAYG. Bohužel naše populace stárne a stávající systém financování v ČR se dostává do problémů a v posledních letech je v popředí řešení. Tato problematika je hlavním náplní mé diplomové práce, tedy důchodové reformě a otázkám změny financování důchodového pojištění v ČR se budu velmi podrobně věnovat v praktické části.

2.5 Principy uspořádání systému důchodového pojištění

Obecně lze říci, že země EU a další ekonomicky vyspělé státy vycházejí při konstrukci důchodových systémů z tzv. „tří pilířové struktury“.

Obr. 1 Tři pilíře důchodového systému

2.5.1 Třípilířový systém důchodového pojištění

Jak můžeme vidět, na obrázku (Obr. 1), jsou důchodové systémy zajišťované státem nebo veřejnými institucemi v zájmu státu.

Prvním pilířem se rozumí státem garantovaná penze, povinné základní důchodové pojištění, dávkově definované a průběžně financované. Je univerzální a zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby, právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce, neexistují speciální odvětvová schémata apod. Pouze v oblasti organizačního a administrativního zabezpečení platí určité odchylky pro tzv. silové resorty (např. vojáci, policisté, celníci, hasiči). Důchod ze základního důchodového pojištění pobírá více než 99 % obyvatel ve věku vyšším, než je věková hranice pro nárok na starobní důchod.

Za druhým pilířem je obvykle považován důchodový systém založený na zaměstnaneckých systémech označovaný jako doplňkový, dobrovolný důchodový systém. Tento systém může být variabilně financován, účast v něm může být povinná nebo dobrovolná ze strany zaměstnance i zaměstnavatele. Vlivem Světové banky se někdy za druhý pilíř důchodového pojištění označuje systém financovaný zásadně kapitálově (fondově), vyžadující povinnou účast a soukromou správu finančních prostředků. Oba typy druhého pilíře mohou vykazovat odlišnosti, ale v praxi může dojít zároveň k jejich vzájemnému propojení či splynutí.

Třetím pilířem je důchodové spoření jedinců pro případ stanovených událostí nebo také označováno jako „penzijní připojištění na občanském principu se státním příspěvkem. Součástí tohoto pilíře jsou i produkty komerčních pojišťoven – zejména životního pojištění. Důchody přiznávané ze třetího pilíře se zatím podílejí na příjmech důchodců zanedbatelnou měrou.

2.5.2 Principy uspořádání systému důchodového pojištění v ČR

Ačkoliv zde zmiňuji speciální variantu tzv. tří pilířové struktury důchodového systému, český důchodový systém tvoří v dnešní době v podstatě jen dva pilíře:

Základní všeobecný důchodový systém, který je povinný, průběžně financovaný a zahrnuje převážnou většinu fyzických osob na území ČR a vedle toho existuje dobrovolné doplňkové, příspěvkově definované, kapitálově financované **penzijní připojištění se státním příspěvkem**. Dle terminologie EU tzv. III. pilíř důchodového systému. Chybějícím dílem je II. pilíř označován jako doplňkový, dobrovolný důchodový systém.

České důchodové připojištění je striktně založeno na občanském individualistickém principu, důsledně spočívá na vztahu penzijní fond – občan a na vztahu stát – občan, nikoliv na vztahu stát – zaměstnavatel – občan. Při tomto pojetí je zdůrazněna především samostatnost občana a jeho schopnost myslet na vlastní budoucnost a postarat se sám o sebe. [4]

2.6 Souhrn základních principů důchodového systému v ČR

Pro lepší přehlednost systému důchodového pojištění v naší zemi, jsem zhodnotila předešlé informace a sjednotila do několika základních principů, jimiž se tento systém řídí a na těchto principech je základní důchodové pojištění založeno, již od roku 1996. Mezi základní principy důchodového pojištění patří:

- sociální solidarita,
- průběžné financování,
- při splnění stanovených podmínek je systém povinný pro všechny ekonomicky aktivní osoby (je umožněna i dobrovolná účast v systému),
- systém poskytuje náhradu příjmu v případě stáří (starobní důchod), invalidity (plný nebo částečný invalidní důchod) a úmrtí živitele (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod),
- systém je dávkově definovaný – konstrukce výpočtu důchodů je dvousložková,
- systém je jednotný (s určitou odchylkou pro osoby samostatně výdělečně činné, která se týká způsobu stanovení vyměřovacího základu pro pojistné na sociální zabezpečení), to platí i pro cizince ze třetích zemí, kterým vzniknou stejné nároky

ze základního důchodového pojištění jako ostatním pojištěncům, a to při splnění stejných podmínek,

- systém je dynamický (řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji, a to včetně indexování vyměřovacích základů), [5]
- dalším základním principem systému je obligatornost dávek (při splnění stanovených podmínek vzniká na důchod z důchodového pojištění právní nárok),
- na princip národovosti navazuje zajištění soudní ochrany,
- systém je garantován státem. [7]

2.7 Dávky systému důchodového pojištění

V rámci základního důchodového pojištění jsou zabezpečeny všechny případy dlouhodobého ohrožení následkem sociální události, při které dochází ke ztrátě zdroje obživy a schopnosti si takový zdroj opatřit. Podle příčiny vzniku a jim odpovídajících způsobů řešení jsou rozlišovány následující sociální situace zabezpečené dlouhodobými dávkami:

- stáří,
- invalidita,
- ovdovění a osiření.

[6]

Systém dávek zahrnuje jen obligatorní dávky, které jsou odvozeny z příjmu z výdělečné činnosti a jejichž výši mohou vlastním přičiněním ovlivnit jejich příjemci a na něž též přispívají do fondu sociálního pojištění (proto již v systému není např. sociální důchod, důchod manželky aj.).

V důchodovém pojištění se proto poskytují tyto dávky:

- řádný i předčasný starobní důchod
- plný i částečný invalidní důchod
- vdovský a vdovecký důchod,
- sirotčí důchod.

Základní důchodová soustava je povinná pro všechny fyzické osoby výdělečně činné na území České republiky. Požadavek povinné účasti je jednou z forem, jak zabránit vzniku chudoby a je základním prvkem principu občanské solidarity. Je nezbytný i z důvodu zajištění potřebných prostředků na úhradu vyplacených důchodů. [6]

Dávky z důchodového pojištění vyplácí Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), která rozhoduje podle zákona o dávkách důchodového pojištění. Na jednotlivé důchody je potřeba splnit několik různých podmínek, které stanovuje ZDP. Výši důchodu spočítají pracovníci ústředí ČSSZ. ČSSZ vyplácí důchody předem. A to bezhotovostně na bankovní účet klienta nebo v hotovosti prostřednictvím České pošty. Způsob výplaty prostřednictvím České pošty je pro důchod přiznaný v roce 2010 zpoplatněn za každou splátku důchodu částkou 21 Kč (o tento poplatek je snížena vyplácená částka). Úhradová povinnost se však nevztahuje na důchodce, jimž byl důchod přiznán v roce 2010, avšak z minulých let je jim nepřetržitě vyplácena některá z dávek důchodového pojištění, nebo kterým byl důchod přiznán před rokem 2010. V každém kalendářním měsíci je celkem třináct výplatních termínů důchodů. Od 2. do 24. dne v měsíci vždy v sudé dny, a také 15. den v měsíci, je-li důchod zasílán pojištěncům do ústavů sociální péče. [9]

3 SYSTÉM PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ V ČR

Nyní se už budu zabývat podrobněji hlavním námětem mé diplomové práce, kterým je především důchodová reforma a změny v penzijním systému České republiky, tudíž je účelné objasnit si a správně definovat pojem penzijní systém. Jelikož v oblasti poskytování důchodů je velmi důležité rozlišovat tyto dva pojmy, tedy důchodový a penzijní systém.

3.1 Důchodový systém vs. penzijní systém

Důchodový systém je obecnější pojem, je zahrnut a tvoří součást sociální politiky, která je financována z veřejných financí (státního rozpočtu). Má plnit tři základní funkce: alokační, distribuční a stabilizační, a především slouží k zabezpečení příjmu občanům v sociálních situacích, kdy ztrácí zdroj obživy a schopnost si tento zdroj opatřit, tedy v situacích, které jsme si vymezili výše, jako je stáří, invalidita, ovdovění a osiření.

Oproti tomu *Penzijní systém* je součástí důchodového systému, zaměřuje se pouze na poskytování (vyplácení) důchodů v důsledku stáří. Tedy souvisí pouze s problematikou starobních důchodů a jeho financováním. [4]

3.2 Starobní důchod

Jak jsme si již definovali, starobní důchod představuje základní dávku důchodového pojištění. Právo na starobní důchod je vázán především na dosažení stanoveného věku a jeho účelem je zabezpečit pojištěnce v období, kdy kvůli věku není schopen pracovat a je zpravidla ukončena jeho výdělečná činnost. Největší počet důchodců tvoří právě uživatelé starobních důchodů. [7]

V následující části chci především objasnit, jaké existují druhy starobního důchodu, co obsahují podmínky nároku na starobní důchod, zásady pro stanovení výše důchodu a podmínky pro jejich výplatu. Především budu vycházet ze základního předpisu upravující tyto záležitosti a tím je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. ledna 1996.

Ovšem od 1. ledna 2010 dochází k významným změnám v oblasti důchodového pojištění a do právního řádu je přináší zákon č. 306/2008 Sb., který mění stávající zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb., v platném znění. Tyto změny budou součástí výkladu.

3.2.1 Druhy starobního důchodu

Starobní důchod je spojen s několika podmínkami, které nám zaručí nárok získat starobní důchod. Právě s hlediska podmínek, které se týkají důchodového věku, se rozlišují dva druhy starobního důchodu:

- *řádný starobní důchod* - nárok vzniká nejdříve dosažením důchodového věku,
- *předčasný starobní důchod* – nárok vzniká již před dosažením důchodového věku.

Pokud jde o předčasný starobní důchod, rozlišují se u tohoto druhu starobního důchodu v závislosti na stanovených podmínkách nároku ještě dva typy:

- *předčasný starobní důchod prvního typu*, jsou-li stanoveny specifické podmínky pro vznik nároku,
  - *předčasný starobní důchod druhého typu*, nejsou-li tyto specifické podmínky stanoveny
- [7]

3.2.2 Podmínky nároku na řádný starobní důchod

Podmínky nároku na starobní důchod se liší především podle druhu a typu starobního důchodu. Vždy je však spojený se dvěma základními, a to:

- získáním potřebného počtu let pojištění,
- dosažením důchodového věku.

Klíčovým pojmem je zde především podmínka věku potřebného pro vznik nároku na tento důchod, tj. *důchodový věk*.

[7]

Důchodový věk

Důchodový věk není v ZDP stanoven jednotně, nýbrž je diferencován podle několika hledisek. Předně je důchodový věk rozlišován podle toho, zda se jedná o muže nebo o ženu. U žen je pak důchodový věk dále rozlišován podle počtu vychovaných dětí.

- *Důchodový věk u žen*

Vzhledem k tomu, že u žen se důchodový věk stanoví podle počtu vychovaných dětí, vysvětluje se nejprve tento pojem. Aby určité dítě mohlo být ženě hodnoceno jako vychované, musí být splněny dvě podmínky:

- musí se jednat o dítě, které má k ženě určitý vztah,
- výchova dítěte musí trvat po určitou dobu.

[7]

Podmínka výchovy dítěte je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků (nemusí se zde jednat o souvislou dobu). Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě od převzetí do výchovy až do dosažení zletilosti dítěte, nejméně však pět let. Do doby osobní péče o dítě se započítává též doba, po kterou žena nemohla o dítě pečovat pro nemoc nebo proto, že dítě bylo ze zdravotních důvodů v ústavní péči. Podmínka výchovy dítěte se považuje za splněnou, pečovala-li žena o nezletilé dítě od jeho narození do jeho úmrtí, pokud dítě zemřelo po dosažení šesti měsíců věku, nebo aspoň poslední tři roky před dosažením důchodového věku. Podmínkou uznání výchovy dítěte není zápočet náhradní doby péče o dítě. Poznamenává se, že ani zápočet doby péče o dítě muži jako náhradní doby pojištění nebrání tomu, aby byla uznána výchova tohoto dítěte ženě, vychovávala-li žena dítě po dobu stanovenou předpisy o důchodovém pojištění. [7]

- *Obecný důchodový věk*

Jak už jsem dříve poznamenala, důchodový věk není stanoven v ZDP pevnou věkovou hranicí, nýbrž se postupně zvyšuje, a to diferencovaným tempem (o dva měsíce u mužů a o čtyři měsíce u žen). Takto se měl důchodový věk postupně zvyšovat až do konce roku 2012. Zákonem č. 306/2008 Sb. bylo postupné zvyšování důchodového věku protaženo i za rok 2012 a zároveň byla zvolena nová konstrukce stanovení důchodového věku. Stanovení důchodového věku od 1. 1. 2010 upravuje ZDP takto:

1. U pojištěnců narozených před rokem 1936:

- a) u mužů   60 let
- b) u žen   53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí

54 let, pokud vychovaly 3 nebo 4 děti

55 let, pokud vychovaly 2 děti

56 let, pokud vychovaly 1 dítě

57 let

2. U pojištěnců narozených po roce 1968:

a) u mužů 65 let

b) u žen 62 let, pokud vychovaly alespoň 4 děti

63 let, pokud vychovaly 3 děti

64 let, pokud vychovaly 2 děti

65 let

[9]

3. u pojištěnců narozených v období od roku 1936 do roku 1968 se důchodový věk postupně zvyšuje až na 65 let pro muže a pro ženy, které nevychovaly žádné dítě nebo vychovaly jedno dítě, a dále na věk 62 až 64 let u ostatních žen podle počtu vychovaných dětí. Princip zvyšování důchodového věku zůstává v zásadě nezměněn, tzn. o 2 měsíce u mužů a o 4 měsíce u žen za každý i započatý kalendářní rok z doby po 31. 12. 1995. Toto zvyšování můžeme vidět v přehledné tabulce (Tab. 2), pro lepší viditelnost je též součástí přílohy (Příloha I).

[9]

Tab. 2 Přehled důchodového věku u pojištěnců narozených v období od roku 1936 do roku 1968 (v letech + měsíce).

	Muži	Ženy					
		bezdětná	1 dítě	2 děti	3 děti	4 děti	5 a více dětí
1936	60 + 2	57	56	55	54	54	53
1937	60 + 4	57	56	55	54	54	53
1938	60 + 6	57	56	55	54	54	53
1939	60 + 8	57 + 4	56	55	54	54	53
1940	60 + 10	57 + 8	56 + 4	55	54	54	53
1941	61	58	56 + 8	55 + 4	54	54	53
1942	61 + 2	58 + 4	57	55 + 8	54 + 4	54 + 4	53
1943	61 + 4	58 + 8	57 + 4	56	54 + 8	54 + 8	53 + 4
1944	61 + 6	59	57 + 8	56 + 4	55	55	53 + 8
1945	61 + 8	59 + 4	58	56 + 8	55 + 4	55 + 4	54
1946	61 + 10	59 + 8	58 + 4	57	55 + 8	55 + 8	54 + 4
1947	62	60	58 + 8	57 + 4	56	56	54 + 8
1948	62 + 2	60 + 4	59	57 + 8	56 + 4	56 + 4	55
1949	62 + 4	60 + 8	59 + 4	58	56 + 8	56 + 8	55 + 4
1950	62 + 6	61	59 + 8	58 + 4	57	57	55 + 8
1951	62 + 8	61 + 4	60	58 + 8	57 + 4	57 + 4	56

1952	62 + 10	61 + 8	60 + 4	59	57 + 8	57 + 8	56 + 4
1953	63	62	60 + 8	59 + 4	58	58	56 + 8
1954	63 + 2	62 + 4	61	59 + 8	58 + 4	58 + 4	57
1955	63 + 4	62 + 8	61 + 4	60	58 + 8	58 + 8	57 + 4
1956	63 + 6	63	61 + 8	60 + 4	59	59	57 + 8
1957	63 + 8	63 + 4	62	60 + 8	59 + 4	59 + 4	58
1958	63 + 10	63 + 8	62 + 4	61	59 + 8	59 + 8	58 + 4
1959	64	64	62 + 8	61 + 4	60	60	58 + 8
1960	64 + 2	64 + 2	63	61 + 8	60 + 4	60 + 4	59
1961	64 + 4	64 + 4	63 + 4	62	60 + 8	60 + 8	59 + 4
1962	64 + 6	64 + 6	63 + 8	62 + 4	61	61	59 + 8
1963	64 + 8	64 + 8	64	62 + 8	61 + 4	61 + 4	60
1964	64 + 10	64 + 10	64 + 4	63	61 + 8	61 + 8	60 + 4
1965	65	65	64 + 8	63 + 4	62	62	60 + 8
1966	65	65	65	63 + 8	62 + 4	62	61
1967	65	65	65	64	62 + 8	62	61 + 4
1968	65	65	65	64	63	62	61 + 8

Zdroj: Příručka budoucího důchodce v roce 2010

Snížený důchodový věk

Vedle obecného důchodového věku existuje i snížený důchodový věk, který vychází ze zařazení zaměstnání do pracovní kategorie. To stejné platí pro zaměstnance pracující ve služebním poměru. Sníženého důchodového věku ve zvláštních případech je dáno jednak sociálními hledisky, jednak obecnými právními zásadami o zachování získaných nároků. Jelikož oblast sníženého důchodového věku je spojena s jedním typem starobních důchodů, a to s předčasným starobním důchodem, nechám podrobnější analýzu pro tuto část.

Doba pojištění

Teď se budu věnovat druhé základní podmínce pro získání starobního důchodu, kterou je *získání potřebného počtu let pojištění*.

Doba pojištění je celková doba naší zaměstnanosti, doba, po kterou jsme účastni v systému důchodového pojištění. Neboli doba pojištění je součet všech dnů, po které jsme byli zaměstnání včetně dovolených, byli na mateřských dovolených, byli nemocní nebo absolvovali vojenskou prezenční službu.

Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod se od roku 2010 postupně zvyšuje, a to vždy o jeden rok. Abychom měli nárok na starobní důchod, musíme mít dobu pojištění aspoň 26 let. Doba pojištění potřebná pro vznik nároku na důchod se během následu-

jících let postupně prodlouží až na 35 let (počítáno včetně náhradních dob pojištění) nebo na 30 let (počítáno bez náhradních dob pojištění).

Pro zjištění minimální délky doby pojištění u konkrétního pojištěnce je rozhodující, ve kterém kalendářním roce dotyčný dosahuje důchodového věku. [9]

Tab. 3 Přehled prodlužování doby pojištění pro nárok na starobní důchod (v letech).

Kalendářní rok, v němž je dosaženo důchodového věku	Potřebná doba pojištění
před rokem 2010	25 let
2010	26 let
2011	27 let
2012	28 let
2013	29 let
2014	30 let
2015	31 let
2016	32 let
2017	33 let
2018	34 let
po roce 2018	35 let

Zdroj: Příručka budoucího důchodce v roce 2010 .

Pokud pojištěnci, který ke dni dosažení důchodového věku, nezískal potřebnou dobu pojištění, tak nemá právo, aby mu byl starobní důchod k tomuto dni přiznán. K přiznání důchodu může případně dojít až následně od pozdějšího data, ke kterému již potřebnou dobu pojištění získal.

Pojištěnec, který dosáhne důchodového věku po roce 2014, přičemž ke dni dosažení tohoto věku nezískal potřebnou dobu pojištění (31–35 let), má nárok na starobní důchod též, jestliže získal aspoň 30 let tzv. „čisté“ doby pojištění, tj. doby pojištění získané z titulu výkonu výdělečné činnosti, popř. dobrovolného důchodového pojištění (o něm později).

Podmínky nároku na tzv. poměrný starobní důchod se od roku 2010 rovněž zpřísnily. Podle dosavadní právní úpravy bylo třeba dosáhnout věku 65 let a potřebné doby pojištění alespoň 15 let. Nově dochází k postupnému navýšení potřebného věku i doby pojištění v závislosti na kalendářním roce dosažení potřebného věku. Potřebný věk navíc přestává být pro všechny jednotný – jeho výše se nově odvozuje od důchodového věku muže stejného data narození, ke kterému se vždy přičítá 5 let. [9]

Tab. 4 Přehled potřebné doby pojištění při nesplnění předcházející podmínky doby trvání pojištění pro nárok starobního důchodu.

Potřebný věk v roce	Potřebná doba pojištění
65 let před rokem 2010	15 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2011	17 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2012	18 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2013	19 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let po roce 2013	20 let

Zdroj: Příručka budoucího důchodce v roce 2010

Pojištěnec, který nesplňuje žádnou z výše uvedených podmínek, má nárok na starobní důchod též, jestliže dosáhl věku 65 let a splnil zákonné podmínky nároku na invalidní důchod.

Pokud pojištěnec již dosáhl důchodového věku před rokem 2010, vztahuje se na něho dosavadní právní úprava, podle níž činí potřebná doba pojištění 25 let, to platí i v případě, že pojištěnec dosáhl důchodového věku před rokem 2010, avšak nezískal dobu pojištění 25 let (v tomto případě tedy nedochází k prodloužení potřebné doby pojištění). Tato úprava se týká jak podmínek nároku na tzv. obecný starobní důchod (na který vzniká nárok od dosažení důchodového věku), tak podmínek nároku na tzv. předčasný starobní důchod (na který vzniká nárok před dosažením důchodového věku).

[10]

Ve sféře problematiky *získání potřebného počtu let pojištění* se tu setkáváme ještě se dvěma důležitými pojmy, kterými jsou *náhradní doba pojištění* a tzv. *dobrovolné pojištění*.

- *Náhradní doba pojištění*

Náhradními dobami pojištění jsou období života, kdy například lidé studují, vychovávají děti či jsou nezaměstnaní. I když se za tyto doby neodvádí žádné pojistné, započítávají se do potřebné doby pojištění, a to v případě, že tato náhradní doba pojištění byla získána na území České republiky a doba pojištění trvala alespoň jeden rok. Avšak od 1. ledna dochází v této oblasti k zásadním změnám, které se týkají především skutečností, které za-

hrujeme a které byly vyloučeny v rámci náhradní doby pojištění. Za náhradní dobu pojištění se považuje:

➤ Doba studia

Soustavná příprava na budoucí povolání studiem na střední nebo vyšší odborné škole nebo vysoké škole v České republice se započítává jako náhradní doba pojištění, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let v období před rokem 2010. Právě zde dochází k zásadní změně v ZDP, kdy doba studia po 1. 1. 2010 se již pro účely doby pojištění jako náhradní doba pojištění nezapočítává. Jelikož doba studia se po roce 2009 již nehodnotí jako náhradní doba pojištění, došlo zároveň k nové úpravě týkající se možnosti dobrovolné účasti na důchodovém pojištění za dobu studia. Před rokem 2010 nebylo možné se přihlásit k této účasti za dobu prvních šesti let studia po dosažení věku 18 let (tato doba totiž byla ze zákona náhradní dobou pojištění). Toto omezení se od roku 2010 ruší, takže se lze přihlásit za dobu studia k dobrovolné účasti na důchodovém pojištění bez omezení, a to jak během studia, tak kdykoliv po skončení studia, přičemž rozsah této dobrovolné účasti závisí jen na pojištenci (nemusí se tedy přihlašovat k účasti na důchodovém pojištění za celou dobu studia).

➤ Doba evidence u úřadu práce

Po 31. 12. 1995 se započítává vždy, pokud člověk pobírá podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Jestliže podporu už nepobírá a je dlouhodobě v evidenci úřadu práce, započítávají se maximálně tři roky. Tato doba tří let se zjišťuje zpětně ode dne vzniku nároku na důchod. Doba, po kterou podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci nenáležela před dosažením věku 55 let, se započítává v rozsahu nejvýše 1 roku.

➤ Vojenská služba v ozbrojených silách ČR

Jedná se např. o základní službu, náhradní službu či vojenská cvičení; nejedná se však o vojenskou službu vojáka z povolání či vojáka v další službě.

➤ Civilní služba

Dnes sice již neexistuje, nicméně těm, kteří ji dříve absolvovali, se počítá jako náhradní doba pojištění.

➤ Péče o dítě

Osobní péče o dítě do 4 let věku je náhradní doba, která se může započítat jak ženám, tak i mužům. Před 1. 7. 2007 se mužům péče o dítě do 4 let věku započítávala do důchodu jen tehdy, pokud podali nejpozději do dvou let od skončení péče o dítě přihlášku k účasti na pojištění a návrh na zahájení řízení o zápočtu této doby. Muži, kteří pečují o dítě po 30. 6. 2007, již přihlášku k účasti na pojištění ani návrh na zahájení řízení o době a rozsahu péče o dítě do 4 let věku nepodávají. Doba péče ženy i muže o dítě po 30. 6. 2007, nebo doba péče započatá dříve a ukončená po tomto datu se dokládá čestným prohlášením při uplatnění žádosti.

➤ Péče o osoby závislé na péči jiné osoby

Náhradní dobou pojištění je po 31. 12. 2006 i péče o osobu, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost), pokud spolu žijí v domácnosti. Podmínka domácnosti se nevyžaduje, jde-li o blízkou osobu. I zde platila povinnost podat přihlášku k účasti na pojištění, ale pouze do 30. 6. 2007. Po tomto datu se vyžaduje jen podání návrhu na zahájení řízení o době a rozsahu této péče. Od 1. 1. 2008 je náhradní dobou i doba péče o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I (lehká závislost). V době do 1. 1. 2007 byla náhradní dobou pojištění i doba péče o převážně nebo úplně bezmocnou osobu nebo částečně bezmocnou osobu starší 80 let, pokud spolu žili v domácnosti. Také v tomto případě se nevyžadovalo soužití v domácnosti, pokud šlo o osobu blízkou.

➤ Pobírání nemocenských dávek

Doba trvání dočasné pracovní neschopnosti po skončení výdělečné činnosti, která zakládala účast na nemocenském pojištění, pokud dočasná pracovní neschopnost vznikla v době této výdělečné činnosti, popřípadě v ochranné lhůtě, a to za podmínky, že si ji pojištěnec nepřivodil úmyslně. Též doba karantény nařízené v době této výdělečné činnosti nebo v ochranné lhůtě a doba trvání podpůrní doby u ošetřovného a v období před porodem u peněžité pomoci v mateřství.

➤ Zařazení osob se zdravotním postižením v teoretické a praktické přípravě pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost

➤ Pobírání invalidního důchodu

Doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně z českého pojištění, a to do dosažení věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod.

➤ Jiná náhradní doba pojištění se pro:

a) vznik nároku na starobní důchod započítává plně, pokud byla získaná před 1. 1. 2010, nebo 80 %, pokud byla získaná po 31. 12. 2009,

b) stanovení výše procentní výměry starobního důchodu započítává 80 %.

[9]

• *Dobrovolné pojištění*

Doba dobrovolné účasti na důchodovém pojištění se považuje za dobu pojištění, za kterou se platí pojistné. Pojistné placené za dobu dobrovolné účasti na důchodovém pojištění činí 28 % z vyměřovacího základu. Vyměřovacím základem je zvolená částka, nejméně však částka ve výši jedné čtvrtiny průměrné mzdy platné v kalendářním roce, ve kterém se pojistné na důchodové pojištění platí (minimální pojistné placené v roce 2010 tedy činí 1 660 Kč za kalendářní měsíc, neboť v roce 2010 průměrná mzda činí 23 709 Kč a jedna čtvrtina, po zaokrouhlení směrem nahoru, činí 5 928 Kč. Průměrná mzda se stanoví jako součin všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, pro který se průměrná mzda zjišťuje, a přepočítacího koeficientu pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu.

Rozšiřuje se okruh tzv. kvalifikovaných důvodů, pro které může účast na dobrovolném důchodovém pojištění trvat na základě podané přihlášky bez časového omezení. Dosud to bylo studium po uplynutí prvních šesti let studia po dosažení věku 18 let, nezaměstnanost, dlouhodobá dobrovolnická služba, zaměstnání v cizině a činnost na území ČR ve prospěch zahraničního zaměstnavatele. Od roku 2010 nově přibývá jakékoliv studium po roce 2009 (bez ohledu na to, zda již uplynulo prvních šest let studia po dosažení věku 18 let nebo nikoliv), dále doba pobytu v cizině, po kterou osoba následuje svého manžela, který v cizině působil v diplomatických službách ČR a dále doba, po kterou byla osoba poslancem Evropského parlamentu.

Dobrovolného pojištění obecně mohou být účastny pouze osoby starší 18 let. U důchodů s nárokem po 31. 12. 2009 je možné požádat, aby v situaci, kdy v rámci období rozhod-

ného pro stanovení výše důchodu (pro rok 2010 se jedná o roky 1986-2009) došlo ke krytí vyloučené doby (např. z důvodu nemoci, studia, péče o dítě či o osobu závislou aj.) s příjmem z výdělečné činnosti, byla při výpočtu důchodu hodnocena namísto příjmů z výdělečné činnosti raději doba vyloučená. Žádost o tento postup mohou lidé uplatnit až při podání žádosti o důchod. Zákon umožňuje, aby si občan o toto řešení požádal i dodatečně do 30 dnů ode dne oznámení rozhodnutí ČSSZ. [9]

3.2.3 Podmínky nároku na předčasný starobní důchod

Pojištěnec si může požádat také o tzv. předčasný starobní důchod. Do předčasného důchodu můžeme odejít ještě předtím, než máme nárok na normální starobní důchod. Předčasný důchod je ale trvale nižší, to znamená, že důchod budeme mít nižší i poté, co dosáhneme nároku na normální starobní důchod. U průměrné penze dělá snížení asi 1500 Kč měsíčně.

Přiznání tohoto druhu starobního důchodu je vázáno opět na základní podmínky, jaké byly stanoveny u řádného starobního důchodu, tedy věk pojištěnce a na získanou dobu pojištění. U podmínky související s věkem pojištěnce existuje výjimka u odchodu do důchodu, a to platí pro vybrané skupiny zaměstnanců. Ti mohou odejít do důchodu i v mnohem nižším věku (například horníci, někteří zaměstnanci ve veřejných službách apod.).

Nárok na předčasný starobní důchod vzniká nejdříve ode dne, od kterého do dosažení důchodového věku chybí nejvýše tři roky. U osob, jejichž důchodový věk je 63 a více let, bude dokonce možné odejít do tohoto důchodu již v 60 letech. Rovněž v případě předčasného starobního důchodu se od roku 2010 postupně prodlužuje délka potřebné doby pojištění pro nárok na tento důchod, a to obdobně jako v případě řádného starobního důchodu.

Přiznání předčasného starobního důchodu je nevratné, neboť vylučuje nárok na řádný starobní důchod. [9]

3.2.4 Konstrukce výpočtu důchodu

Od roku 1996 byla zavedena tzv. dvousložková konstrukce důchodu, při níž se důchod skládá ze dvou složek:

- ze základní výměry (stanovené pevnou částku stejnou pro všechny druhy důchodů bez ohledu na délku doby pojištění a výši výdělků. Výše základní výměry důchodu činí od 1. srpna 2008 2 170 Kč měsíčně.)
- z procentní výměry (viz dále)

Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu více důchodů téhož druhu nebo na výplatu starobního důchodu, plného invalidního nebo částečně invalidního důchodu, vyplácí se jen jeden důchod, a to vyšší. Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu starobního, plného invalidního nebo částečného invalidního důchodu a na výplatu vdovského důchodu nebo vdoveckého důchodu nebo sirotčího důchodu, vyplácí se vyšší důchod v plné výši a z ostatních důchodů se vyplácí polovina procentní výměry, nestanoví-li ZDP jinak. [6]

Prvky konstrukce výpočtu důchodu

Základním pojmem v souvislosti s vyměřováním dávek je pojem *dávková formule*.

Dávková formulí se rozumí konkrétní postup při stanovení základu, z něhož se vyměřuje výše důchodové dávky a samotné vyměření této dávky za aplikace exaktně matematických pravidel. Způsob výpočtu důchodových dávek se skládá ze dvou základních fází:

- stanovení základu,
- vlastní vyměření důchodové dávky.

Základ, kterým se budeme nadále zabývat, se v našem právním řádu nazývá *výpočtovým základem*. Pro stanovení tohoto výpočtového základu používáme následující pojmy, které je nutné si podrobněji objasnit. Jedná se o tyto důležité parametry:

- rozhodné období
- vyměřovací základ
- všeobecný vyměřovací základ
- přepočítací koeficient
- koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu
- roční vyměřovací základ
- osobní vyměřovací základ

➤ výpočtový základ

[6]

Rozhodné období (RO)

Definicí ze zákona rozumíme rozhodným obdobím časový úsek, v němž se zjišťuje výše osobního vyměřovacího základu. Za rozhodné období považujeme období 30 kalendářních roků bezprostředně před rokem přiznání důchodu. Do tohoto období nezahrnujeme roky před rokem 1986 (plná délka 30 let se bude tedy týkat důchodů přiznaných až v roce 2016). Zároveň musí být splněna podmínka, že pokud by takto stanovené rozhodné období mělo obsahovat kalendářní rok, v němž pojištěnec dosáhl 18 let věku, zkracuje se tak, aby tento kalendářní rok a roky předcházející neobsahovalo.

Vyměřovací základ VZ

Vyměřovacím základem rozhodným pro výpočet důchodové dávky se rozumí vyměřovací základ pro stanovení pojistného na sociální pojištění a státní politiku zaměstnanosti. Pomocí něho je vymezen okruh tzv. započitatelných příjmů, tj. příjmů, z nichž se pojistné na sociální zabezpečení či pojistné na zdravotní pojištění odvádí. Současně se z vyměřovacího základu pomocí procentní sazby stanoví výše pojistného na sociální zabezpečení či výše pojistného na zdravotní pojištění.

Všeobecný vyměřovací základ (VVZ)

Pod tímto pojmem rozumí výši průměrné měsíční mzdy za kalendářní rok. Pro jeho stanovení jsou rozhodující údaje zjištěné Českým statistickým úřadem (ČSU) a jeho výši stanoví vláda svým nařízením do 30. září následujícího kalendářního roku.

Přepočítací koeficient (PK)

Důsledkem termínu dostupnosti statistických údajů o průměrné mzdě by bylo možno aktualizovat vyměřovací základ pouze na mzdovou úroveň dosahovanou dva roky před přiznáním důchodu. Vláda svým nařízením stanoví proto přepočítávací koeficient (PK) jako podíl průměrné měsíční mzdy za 1. pololetí kalendářního roku, který o jeden rok předchází roku přiznání důchodu, a téhož ukazatele, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu.

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu (KNVVZ)

Tento koeficient se určuje za použití příslušných všeobecných vyměřovacích základů a přepočítacího koeficientu. Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu se stanoví jako podíl všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu, vynásobeného přepočítacím koeficientem, a všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, za který se vypočítává roční vyměřovací základ.

Roční vyměřovací základ (RVZ)

Roční vyměřovací základ definujeme jako součin úhrnu vyměřovacích základů pojištěnce za kalendářní rok a koeficientu nárůstu všeobecného vyměřovacího základu. Při jeho výpočtu pak platí následující vztahy:

$$RVZ_t = UVZ_t \times KNVVZ_t = UVZ_t \times \frac{VVZ_{z-2} \times PKZ_z}{VVZ_t}$$

t - rok zjišťování vyměřovacího základu

z - rok přiznání důchodů

Osobní vyměřovací základ (OVZ)

Tímto základem je měsíční průměr součtu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období. To znamená, že osobní vyměřovací základ se vypočte podle vzorce:

$$OVZ = \frac{\text{úhrn RVZ za rozhodné období}}{\text{počet kalendářních dnů v rozhodném období snížený o počet kalendářních dnů vyloučených dob v tomto období}} \times 30,4167$$

Koeficient 30,4167 vyjadřuje průměrný počet dní v kalendářním měsíci (365/12).

Výpočtový základ (VZ)

Výpočtový základ se zjistí redukcí osobního vyměřovacího základu. Pokud nepřevyšuje tzv. první redukční hranici, pokud tuto hranici převyšuje, stanoví se výpočtový základ tak, že částka osobního vyměřovacího základu do první redukční hranice se počítá plně, z částky osobního vyměřovacího základu v pásmu od první do druhé redukční hranice se počítá 30 % a z částky osobního vyměřovacího základu nad druhou redukční hranici se počítá 10 %. Při přijetí ZDP se pro stanovení výpočtového základu započítávala částka

osobního vyměřovacího základu do 5 000 Kč v plné výši, z částky osobního vyměřovacího základu nad 5 000 Kč do 10 000 Kč se počítalo 30% a z částky nad 10 000 Kč se počítalo 10%. Tyto hranice redukce zvyšuje vláda nařízením, a to od 1. ledna. Pro důchody přiznávané ode dne spadajícího do roků 2009 a 2010 činí hranice redukcí 10 500 Kč a 27 000 Kč.

Vyměřovací základy jsou uvedeny na evidenčních listech důchodového pojištění (zabezpečení) nebo v potvrzení okresní správy sociálního zabezpečení (jde-li o osoby samostatně výdělečně činné).

- *Postup při určení výpočtového základu:*

Pokud si chce občan sám určit výpočtový základ, je třeba, aby si nejprve určil rozhodné období a zjistil vyměřovací základy za jednotlivé kalendářní roky, které spadají do rozhodného období, a vyloučené doby v tomto období.

Poté je nutno zjistit roční vyměřovací základy (tj. úhrn vyměřovacích základů za každý rok se vynásobí příslušným koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu) a provede se jejich součet.

Dalším krokem je součet vyloučených dob a zjištění počtu kalendářních dnů připadajících na rozhodné období. Pak je možné dosadit všechny zjištěné údaje do výše uvedeného vzorce a provést výpočet osobního vyměřovacího základu.

Posledním krokem je provedení redukce osobního vyměřovacího základu, čímž je zjištěn výpočtový základ.

Způsob výpočtu výpočtového základu se může zdát složitý, ale orgány rozhodující o důchodech používají výpočetní techniku a mají potřebné programy na výpočet důchodů, takže výpočet je plně automatizován. Občanům pro orientační výpočet starobního důchodu pak mohou pomoci kalkulačky pro výpočet důchodu, které nabízí řada webových stránek zabývajících se důchodovou problematikou. Přednostně je najdete na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí (<http://www.mpsv.cz/cs/2435>).

Procentní výměra důchodu

Procentní výměra důchodu je počítána tak, že za každý rok pojištění do doby dosažení věkové hranice nároku na starobní důchod bude náležet 1,5 % výpočtového základu (při dalším pokračování v pracovním procesu se výměra zvyšuje o 1,5 % za každých 90 dní,

při předčasném důchodu dochází k redukcí o 0,9% za každých 90 dní). Nejméně to činí 770 Kč měsíčně.

Součtem procentní a základní výměry dostaneme celkovou výši důchodů.

[6]

Výpočet výše předčasného důchodu

Základní výměra předčasného starobního důchodu je stejná, podobně jako u všech důchodů, a to 2 170 Kč. Výše procentní výměry se stanoví tak, že za každý celý rok doby pojištění náleží pojištěnci 1,5 % výpočtového základu s tím, že takto stanovená výše se snižuje za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se přiznává předčasný starobní důchod, do dosažení důchodového věku o:

- a) 0,9 % výpočtového základu za období prvních 720 kalendářních dnů,
- b) 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne.

Výše procentní výměry po tomto snížení však nesmí být nižší než 770 Kč.

Výplata předčasného starobního důchodu nenáleží do dosažení důchodového věku, pokud je vykonávána výdělečná činnost nebo je poskytována podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci.

Parametry pro výpočet výše důchodu v roce 2010

Parametry následujících ukazatelů vychází z vývoje české ekonomiky v předchozím období. Každým rokem je stanovuje vláda na základě údajů z ČSU.

Všeobecný vyměřovací základ za rok 2008 je 23 280 Kč.

Přepočítací koeficient pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2008 pak činí 1,0184.

[9]

Souběh výplaty řádného důchodu s příjmem z výdělečné činnosti

Výdělečnou činností se rozumí taková činnost, která zakládá účast na důchodovém pojištění (za výdělečnou činnost se proto nepovažuje např. dohoda o provedení práce nebo tzv. příležitostné zaměstnání, které nezakládá účast na nemocenském pojištění).

Splnění nároku na starobní důchod, resp. dosažení důchodového věku není důvodem ke skončení pracovního poměru výpovědí ze strany zaměstnavatele. Odejít tzv. do důchodu

totiž není povinnost, ale právo. To znamená, že člověk, který se rozhodne dále pracovat, může i po vzniku nároku na důchod. Do konce roku 2009 bylo předpokladem nároku na výplatu důchodu osoby, která současně pracovala v pracovním poměru či na základě dohody o pracovní činnosti, že takový pracovněprávní vztah musel být sjednán na dobu určitou nepřesahující jeden rok. Od 1. 1. 2010 tato podmínka odpadla, tzn. od tohoto data lze pobírat důchod v plné výši a zároveň vykonávat výdělečnou činnost též v pracovněprávním vztahu sjednaném na dobu určitou delší jednoho roku nebo na dobu neurčitou.

Občan má možnost pracovat a současně pobírat důchod. ZDP nabízí výběr ze tří alternativ, dle výše vyplaceného důchodu při výkonu výdělečné činnosti, a to:

1. *Pobírat důchod v plné výši* - procentní výměra důchodu se zvyšuje o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů. Toto zvýšení náleží vždy až po dvou letech nepřetržitého výkonu činnosti a to i v situaci, kdy na skončení bezprostředně navazuje začátek jiné výdělečné činnosti. Zvýšení náleží též v případě, že důchodce získá alespoň 360 dnů výdělečné činnosti a ukončí ji.
2. *Pobírat důchod ve výši poloviny* - procentní výměra důchodu se zvyšuje o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů výkonu výdělečné činnosti, tj. o 3 % za rok. Polovinou starobního důchodu se rozumí polovina základní výměry a polovina procentní výměry.
3. *Nepobírat důchod* - procentní výměra důchodu se zvyšuje o 1,5 % výpočtového základu za každých 90 kalendářních dnů výkonu výdělečné činnosti, tj. o 6 % za rok.

Souběh výplaty předčasného důchodu s příjmem z výdělečné činnosti

Také přiznání předčasného starobního důchodu neznamená, že si občan nemůže přivydělat. Avšak pobírá-li výplatu důchodu současně s výplatou za výkon výdělečné činnosti, nesmí být tato činnost vykonávána v takovém rozsahu, aby založila účast na důchodovém pojištění. Za výdělečnou činnost nezakládající účast na důchodovém pojištění se považuje například výkon práce na základě dohody o provedení práce nebo podnikání (jako OSVČ), pokud ovšem příjem z této činnosti (po odpočtu výdajů) nedosáhl částky, která zakládá účast na důchodovém pojištění. V roce 2010 se jedná o 56 901 Kč, pokud byla samostatná výdělečná činnost vykonávána po celý rok. Za každý kalendářní měsíc, kdy

činnost nebyla vykonávána, se tato částka snižuje o 1/12, tj. o 4 742 Kč. Povinností důchodce, popř. i jeho zaměstnavatele, je oznámit ČSSZ výkon výdělečné činnosti, která by měla vliv na výplatu předčasného starobního důchodu. [9]

3.2.5 Valorizace důchodů

Nezbytnost zavedení systému pravidelných úprav důchodového pojištění s ohledem na růst ostatních hospodářských ukazatelů vyplývá především z existence rozporu mezi statickým charakterem důchodů a dynamickým charakterem soustavy odměňování a vývoje ekonomiky.

Základní pravidla zvyšování vyplácení důchodů jsou:

- Vyplácené důchody se zvyšují pravidelně každý rok v lednu, odchýlný postup je stanoven pouze při velmi nízké inflaci (zvýšení by činilo méně než 2 %) a při vysoké inflaci (aspoň 5 %).
- Zvýšení důchodů se stanoví tak, aby u průměrného starobního důchodu činilo nejméně 100 % růstu cen a dále též nejméně jednu třetinu růstu reálné mzdy.
- Konkrétní částku zvýšení stanoví vláda nařízením, přičemž zvýšení může být vyšší než zvýšení, které zákon stanoví jako minimální.
- Růst úhrnného indexu spotřebitelských cen za domácnosti celkem je při pravidelném zvýšení od ledna zjišťován v období dvanácti měsíců, a to do července kalendářního roku přecházejícího roku zvýšení důchodů.
- V mimořádném termínu se důchody zvýší, pokud růst cen ve sledovaném období dosáhl aspoň 5 %, o takovém zvýšení rozhodne vláda do 50 dnů od posledního dne kalendářního měsíce, v němž došlo ke splnění uvedené podmínky.

K valorizaci důchodů v tomto roce, tedy od 1. ledna 2010 nedošlo. Vláda se rozhodla, že se důchody nezvýší, protože nebyly splněny zákonné základní podmínky, které jsme si výše definovaly. Tedy index růstu spotřebitelských cen a třetiny růstu reálné mzdy nebyl, jak je definováno dle zákona alespoň 2 %. Celkový růst byl však pouze 0,9 %. Zachovány zůstaly i tzv. redukční hranice, tedy částky redukující při výpočtu důchodu výši osobního vyměřovacího základu, které činí 10 500 Kč a 27 000 Kč. [7]

3.2.6 Volba vhodného data odchodu do důchodu

Důchod se přiznává vždy jen na základě žádosti pojištěnce, a proto jen pojištěnec určuje, od jakého dne mu má být důchod přiznán. Volba vhodného data odchodu do starobního důchodu je velmi důležitá, neboť i posun data přiznání důchodu o jediný den může výrazně ovlivnit výši starobního důchodu.

Odpovědět na otázku, kdy je nejlepší odejít do starobního důchodu, je velmi těžká. Na tuto otázku nelze dát jednoznačnou odpověď, neboť situace každého občana je jednak specifická a jednak výši důchodu ovlivňuje více kritérií, které vzájemně působí a prolínají se. Zásadní také je, čemu dává konkrétní občan přednost, zda preferuje odklad odchodu do důchodu s tím, že pak bude mít vyšší důchod, nebo naopak dává přednost okamžité výplatě nižšího důchodu, popřípadě s možností souběžné výdělečné činnosti. [7]

Každý, kdo uvažuje o odchodu do starobního důchodu, by si měl v první řadě určit svůj důchodový věk a zjistit dosavadní celkovou dobu pojištění. Po zjištění, zda a kdy mu vzniká nárok na starobní důchod (řádný i předčasný), by měl pojištěnec vzít v úvahu především tyto skutečnosti:

- Délka rozhodného období, za které se zjišťují výdělky pro stanovení výpočtového základu.
- Přesná délka pojištěné doby. (Za rok doby pojištění se považuje 365 dní, takže zbytek pojištěné doby, který činí 364 dní (nebo méně) propadá.)
- Výše redukčních hranic, které platí pro stanovení výpočtového základu, tyto hranice jsou pro každý kalendářní rok jiné
- Pravidla pro zvyšování důchodů v kalendářním roce
- Při žádosti o předčasný důchod je to počet kalendářních dnů v době ode dne přiznání předčasného starobního důchodu do dosažení důchodového věku. (Důchod se snižuje za každých i započatých 90 kalendářních dnů.)
- Při práci po vzniku nároku na řádný důchod je to přesná délka další výdělečné činnosti
- Možnost případné další výdělečné činnosti, a to jak s pobíráním starobního důchodu, tak bez pobírání tohoto důchodu. [7]

3.3 Penzijní připojištění

Možnost penzijního připojištění v České republice byla vytvořena přijetím zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. Česká republika se stala jednou z prvních zemí střední Evropy, které zavedly dodatkové penzijní připojištění.

Systém, který lze v souladu s běžnou světovou praxí označovat jako třetí pilíř důchodového zabezpečení, má následující parametry:

- je dobrovolný – založený na vlastním rozhodnutí potenciálního účastníka,
- je důsledně založen na občanském principu, který spočívá na vztahu penzijní fond, versus fyzická osoba,
- umožňuje přihlédnout ke konkurenční nabídce různých penzijních fondů,
- je fondově financovaný,
- je podporován státem formou státního příspěvku, který je odvozen od výše pojistného a od roku 2000 je podporován i formou daňových úlev.

Účelem penzijního připojištění je zabezpečit občanům další zdroj příjmů, který bude doplňovat důchody z důchodového pojištění a významně přispívat k udržení přiměřené životní úrovně. Míru této životní úrovně si může při stáří nebo invaliditě určovat každý sám prostřednictvím doplňkových zdrojů příjmů, mezi nimiž by mělo hrát důležitou roli právě penzijní připojištění.

V současné době penzijní připojištění patří k nejvýhodnější státem podporovanou formou spoření. Tento finanční produkt je podporován vysokými státními příspěvky a umožňuje využít výrazných daňových úlev pro jednotlivce i jejich zaměstnavatele.

Penzijní připojištění mohou provádět pouze zvláštní instituce, tj. *penzijní fondy*. Penzijní fondy jsou akciovými společnostmi, které ke svému vzniku potřebují povolení Ministerstva financí. Pro provádění penzijního připojištění má zásadní význam tzv. *penzijní plán*, který musí mít každý penzijní fond. Penzijní plán je schvalován Ministerstvem financí a je též součástí každé smlouvy o penzijním připojištění. V penzijním plánu jsou upraveny zejména jednotlivé dávky penzijního připojištění, tj. okruh dávek, podmínky nároku a způsob výpočtu výše příspěvků účastníků, zásady, podle kterých se účastníci penzijního

připojištění podílejí na výnosech hospodaření penzijního fondu a další podstatné otázky týkající se provádění penzijního připojištění konkrétním penzijním fondem. Pojišťovací fondy mají na kapitálovém trhu v průmyslových zemích velký význam, jejich majetek reprezentuje významnou část kapitálu privátního sektoru. Vytváření penzijních fondů má a ještě v dlouhodobém horizontu bude mít pozitivní vliv pro ČR. Na trhu s penzijním připojištěním působí 10 penzijních fondů. V následující tabulce (Tab. 5) je výčet existujících penzijních fondů v ČR spolu se zobrazením procentního podílu na trhu, stručného přehledu připisovaných výnosů za rok 2009 a je také nastíněn odhadovaný stav pro rok 2010.

Tab. 5 Přehled penzijních fondů v ČR - jejich připisované výnosy a podíl na trhu (v %).

FOND	Připisovaný výnos v roce 2009	Podíl na trhu
AEGON PF	2,10 %	2,33 %
Allianz PF	3,00 %	3,26 %
AXA PF	2,00 %	11,51 %
ČSOB Stabilita	1,40 %	9,50 %
ČSOB Progres	1,00 %	6,71 %
Generali PF	2,40 %	1,10 %
ING PF	0,10 %	9,73 %
PF České pojišťovny	1,20 %	25,88 %
PF České spořitelny	1,28 %	18,92 %
PF Komerční banky	0,24 %	11,06 %

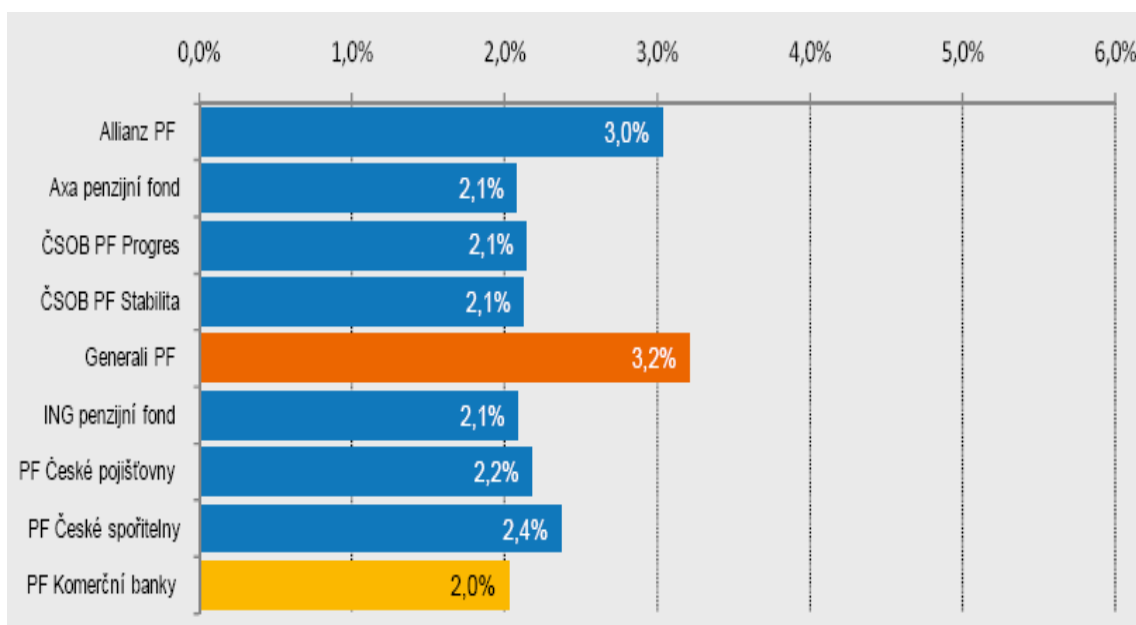
Zdroj:<http://www.produktovelisty.cz/penzijni-pripojisteni/clan-ky/zhodnoceni-pf/294-vynosy-pf-za-rok-2009.html>

- První místo obsadil Allianz penzijní fond.
- Aegon PF si již nemůže dovolit dotaci na úrovni nejlepšího penzijního fondu. Klienti se musí spokojit se třetím místem a zhodnocením 2,1%. S rostoucím objemem bude dotace stále dražší a klienty může zachránit pouze skutečný zisk fondu.

- Generali PF těží ze své menší velikosti a má druhý nejlepší výsledek.
- ING PF minulý rok realizovala ztrátu na akciích jejích prodejem, a tak se klienti musí spokojit s černou nulou.
- PF České pojišťovny umožil velkou část kapitalizovaných provizí a zhodnotil pouze o 1,2%.
- PF Komerční banky skončil na druhém místě od konce a spolu s ING patří mezi poražené.

Přehled dosaženého průměrného výnosu pro jednotlivé penzijní fondy nám nabízí následující graf. Kde vidíme, že tentokrát přední Allianz penzijní fond předběhl o 2 % Generali penzijní fond. Další penzijní fondy dosahují velmi podobných výsledků.

Tab. 6 Průměrný výnos penzijních fondů za období 5 let (2005 - 2009), (v %).

Zdroj: http://www.produktovelisty.cz/penzijni-pripojisteni/clanky/zhodnoceni_pf/294-vynosy-pf-za-rok-2009.html

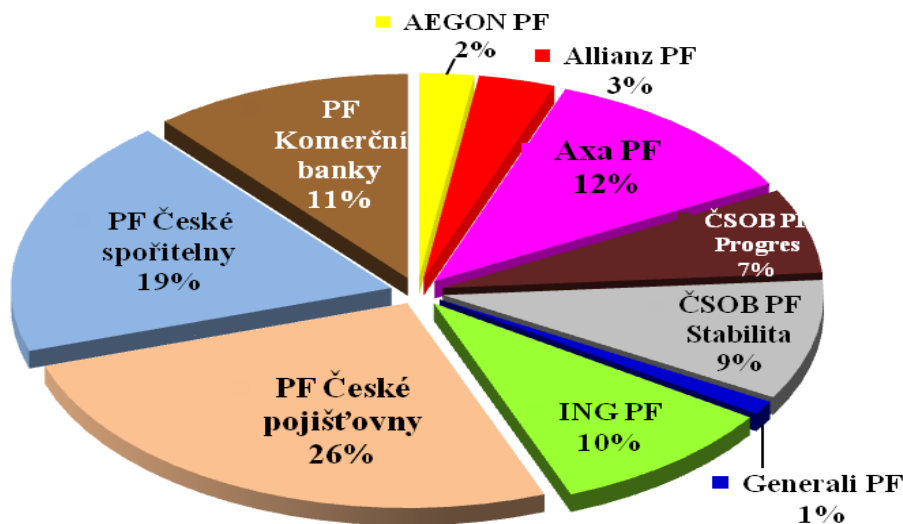
3.3.1 Účast na penzijním připojištění

Účastníkem penzijního připojištění se může stát každá fyzická osoba, která je starší 18 let a má trvalý pobyt na území České republiky. Podmínkou účasti na penzijním připojištění není ani účast na důchodovém pojištění ani trvání zaměstnání. Účastníkem penzijního připojištění se může stát i poživatel důchodu z důchodového pojištění.

Penzijní připojištění vzniká na základě písemné smlouvy o penzijním připojištění, kterou uzavře osoba, jež splňuje podmínky být účastníkem penzijního připojištění, s penzijním fondem, a to dnem, který je uveden ve smlouvě. Účastník může penzijní připojištění kdykoliv písemně vypovědět, a to i bez udání důvodu, ale změny penzijního fondu a předčasného ukončení smlouvy je od roku 2010 (tj. za odbytné) zpoplatněny, což může činit až 800 Kč. Zpoplatnění je plně na vůli fondu. Tento poplatek se vztahuje pouze na smlouvy mladší 5 let.

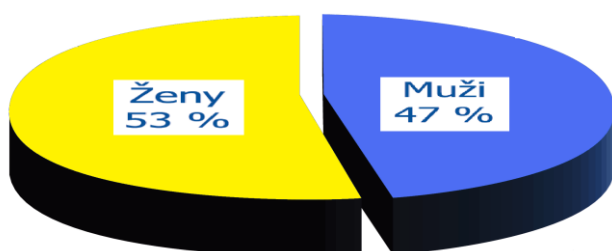
Penzijní fond může penzijní připojištění písemně vypovědět pouze tomu účastníku, který ještě nesplnil podmínku pro vznik nároku na penzi spočívající v placení příspěvků po dobu stanovenou penzijním plánem a pouze z důvodů, které stanoví zákon o penzijním připojištění. Penzijní připojištění zaniká také dohodou dnem, na kterém se účastník a penzijní fond dohodli. Dohoda musí být písemná. Mezi další zánik penzijního připojištění je ukončení výplaty poslední penze nebo výplatou jednorázového vyrovnání místo poslední penze, tj. splněním účelu, pro které bylo penzijní připojištění uzavřeno. Penzijní připojištění účastníka zaniká rovněž dnem jeho úmrtí. Pozůstalí po účastníku se však nestávají účastníky penzijního připojištění, a to ani v případě, že jim náleží pozůstalostní penze.

Na následujícím grafu (Graf 1) je znázorněný počet aktivních účastníků u jednotlivých penzijních fondů za první čtvrtletí roku 2010. Z grafu je patrné, že největší počet pojištěnců je připojištěn u penzijního fondu České pojišťovny, počet dosahuje až 26 %, což činí 1 164 878 osob. Jako druhý je umístěn penzijní fond České spořitelny, kde je 19%, tedy 851 748 osob a na třetím místě to je penzijní fond Axa s 12 %, tedy 518 119 osob.

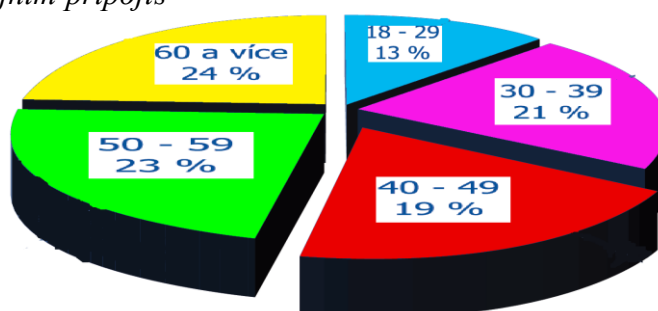

Graf 1 Podíl penzijních fondů podle počtu aktivních účastníků za 1. čtvrtletí 2010 (v %).

Také k dispozici máme informace, které jsou na grafech níže (Graf 2, Graf 3) o průměrné věkové struktuře účastníků penzijního připojištění, a jak je velký procentní podíl mužů a žen na tomto penzijním připojištění. Údaje jsou k 31. 12. 2009 dle MF. Můžeme sledovat, že na penzijním připojištění se více podílí ženy, i když není to až tak výrazný rozdíl a účastníci ve věku od 50 a více let.

Graf 2 Podíl mužů a žen v penzijním připojištění k 31. 12. 2009 (v %).

Graf 3 Průměrná věková struktura účastníků penzijního připojištění k 31. 12. 2009 (v %).

3.3.2 Příspěvky na penzijní připojištění

Účastník penzijního připojištění je povinen platit na své penzijní připojištění penzijnímu fondu příspěvky. Výše příspěvku účastníka se stanoví na kalendářní měsíc a platí se do konce tohoto měsíce nebo na delší období dopředu (v tomto případě musí být příspěvek účastníka zaplacen do konce prvního kalendářního měsíce tohoto období). Výše příspěvku nesmí být nižší, než je částka zakládající nárok na státní příspěvek, tedy v současné době je to 100 Kč měsíčně. Maximální částka příspěvku není stanovena. Účastník nemůže platit příspěvek současně na penzijní připojištění u více penzijních fondů.

Konkrétní výše příspěvku se sjednává ve smlouvě. Placení příspěvků může být v průběhu spoření přizpůsobováno účastníkově aktuální finanční situaci, tedy je možno snížit, zvýšit nebo zažádat o přerušování nebo odklad placení. Aby bylo maximálně využito všech výhod, které penzijní fondy nabízí, je optimální přispívat 1 500 Kč měsíčně. Tak účastník dosta-

ne maximální státní příspěvek a navíc si ze základu daně z příjmu může odečíst 12 000 Kč za rok (viz dále).

Státní příspěvek

Ze státního rozpočtu se poskytují, ve prospěch účastníků penzijního připojištění, státní příspěvky. Ty jsou na konto účastníka připisovány automaticky za každý řádně a včas zaplacený měsíční příspěvek. Výše státního příspěvku na kalendářní měsíc závisí na výši příspěvku účastníka, jakým způsobem nám vysvětluje tabulka (Tab. 7)

Tab. 7 Výše státního příspěvku (v Kč).

Měsíční platba	Státní příspěvek
100 - 199	50 Kč + 40 % z částky nad 100 Kč
200 - 299	90 Kč + 30 % z částky nad 200 Kč
300 - 399	120 Kč + 20 % z částky nad 300 Kč
400 - 499	140 Kč + 10 % z částky nad 400 Kč
500 a více	150 Kč

Zdroj: <http://www.sfinance.cz/osobni-finance/informace/penzijni-pripojisti/statni-prispevek/>

Maximální státní příspěvek tedy účastník obdrží, když příspěvek činí 500 Kč měsíčně. Pokud účastník platí příspěvek za delší období než kalendářní měsíc, stanoví se výše státního příspěvku podle průměrné měsíční výše připadající na toto období.

Peníze, které na účet u penzijního fondu účastníci vloží, jsou fondem dále investovány. Pravidla investování určuje zákon a navíc podléhají státnímu dozoru. Peníze účastníka se tedy zhodnotí i o podíl na zisku penzijního fondu. Výnosy z hospodaření nepřipadnou účastníku v plné výši, ale alespoň 5 % zisku je určeno na tvorbu rezervního fondu a až 10 % zisku je rozděleno na základě rozhodnutí valné hromady penzijního fondu. Část zisku mohou proto odčerpat akcionáři v podobě dividendy.

3.3.3 Dávky penzijního připojištění

Z penzijního připojištění se poskytují tyto dávky:

- penze,

- jednorázové vyrovnání,
- odbytné.

Účastník penzijního připojištění může obdržet v případě vzniku nároku dávky- penze, jejichž výše závisí na celkovém objemu příspěvků zaplacených ve prospěch účastníka, na výnosech z hospodaření penzijního fondu a na věku, od kterého se dávka poskytuje.

Penzijní fondy mohou poskytovat následující dávky – penze:

- *Starobní* - stěžejní dávka penzijního připojištění je vyplácena doživotně účastníkovi nejdříve při dosažení věku 60 let, za předpokladu, že splnil pojištěnou dobu v rozmezí 5 – 10 let. Přesnou pojištěnou dobu stanoví konkrétní penzijní fond ve svém penzijním plánu.
- *Invalidní* - penze je vyplácena účastníkovi po přiznání plného invalidního důchodu ze zákonného důchodového pojištění. Doba pojištění nutná k získání nároku jsou 3 roky. Způsob výplaty závisí na ustanoveních penzijního plánu nebo na dohodě penzijního fondu s účastníkem.
- *Pozůstalostní* - je vyplácena fyzické osobě, kterou účastník určil ve smlouvě o penzijním připojištění. Pokud účastník stanoví vyšší počet oprávněných osob, pak musí zároveň rozhodnout o tom, jaký podíl nashromážděných prostředků na jeho kontě každému oprávněnému připadne. Nárok na dávku vznikne pouze v případě, že připojištěný platil příspěvky do penzijního fondu po dobu 3 – 5 let. Rozhodnutí o délce pojištěné doby, stejně jako o způsobu výplaty dávky je ponecháno na penzijním fondu nebo na dohodě s účastníkem.
- *Výsluhová* - penzijní fond ji může (a nemusí) do svého penzijního plánu zahrnout. Pokud se účastník rozhodne nárok na tuto penzi získat, musí si ji sjednat ještě před vznikem nároku na starobní penzi. V tom případě je dále povinen vyčlenit na spoření na tuto dávku část svého příspěvku, která nesmí převyšovat podíl určený na starobní penzi. Výplata výsluhové penze je podmíněna také splněním minimální pojištěné doby 15 let.

U všech čtyř druhů penzí je nezbytnou podmínkou výplaty kromě vzniku nároku na danou penzi i písemná žádost účastníka (u pozůstalostní penze oprávněné osoby) o zahájení výplaty penze.

Tento mechanismus poskytuje účastníkovi u penze starobní, výsluhové a invalidní následující možnost po splnění podmínek pro vznik nároku na některou z penzí dále pokračovat ve spoření, čerpat státní příspěvek a podílet se na výnosech hospodaření penzijních fondů až do doby, kterou účastník sám uzná za nejvhodnější k podání žádosti o zahájení výplat penze.

Pozůstalostní penze toto sice neumožňuje, ale je vyplácena oprávněným osobám bez ohledu na to, zemřel-li účastník během spoření, nebo byla-li mu vyplácena kterákoliv z ostatních penzí.

Jednorázové vyrovnání

K jednorázovému vyrovnání dojde, pokud připojištěný splnil podmínky pro čerpání penze a platil příspěvky minimálně po dobu 3 let (v případě vypořádání nároku na invalidní a pozůstalostní penzi), resp. 5 let (v případě starobní penze). Částka, kterou účastník obdrží, se skládá z příspěvků zaplacených účastníkem, státních příspěvků, příspěvků zaměstnavatele a podílu na výnosech z hospodaření fondu. V tomto případě pokud přispívá zaměstnavatel, budou v případě jednorázového vyrovnání jeho příspěvky zdaněny 15 %, stejně jako všechny výnosy.

Odbytné

Odbytné v odpovídající výši příspěvků účastníka zhodnocených o výnosy z hospodaření penzijního fondu náleží účastníku penzijního připojištění, který zaplatil příspěvky alespoň na 12 kalendářních měsících. Pokud se rozhodnete ukončit penzijní připojištění, dříve než po jednom roce, počítejte s tím, že nedostanete nic. Vybrat příspěvky můžete až po 12 měsících formou odbytného, ovšem bez státního příspěvku a výnosů z něj. Navíc přispíval-li vám na penzijní připojištění také zaměstnavatel, bude jeho příspěvek zdaněn 15 %, stejně jako všechny výnosy. V tomto případě je penzijní fond povinen vyplatit odbytné do tří měsíců po doručení žádosti.

3.3.4 Výhody penzijního připojištění

Kdybychom měli zhodnotit informace penzijní připojištění se státním příspěvkem, tak nalezneme hned několik výhod tohoto připojištění. Především jsou to:

- *Státní příspěvky*
- *Daňové úspory*

Část měsíční úložky převyšující 500 Kč si účastník může odečíst od daňového základu a dosáhnout tak úspory na daních. Tato výhoda je však omezena a od daňového základu si za rok můžete odečíst maximálně 12.000 Kč. Maximální daňové úlevy tedy dosáhnete při měsíční úložce ve výši 1.500 Kč. Následující tabulka uvádí příklady úspor na daních.

Tab. 8 Příklady úspor na daních za dobu připojištění

Měsíční hrubá mzda	Úspora na dani z příjmu za dobu připojištění			
	při měsíčním příspěvku 1000 Kč		při měsíčním příspěvku 1500 Kč	
	5 let	20 let	5 let	20 let
10 000 Kč	4 500 Kč	18 000 Kč	9 000 Kč	36 000 Kč
12 000 Kč	4 500 Kč	18 000 Kč	9 000 Kč	36 000 Kč
15 000 Kč	6 000 Kč	24 000 Kč	12 000 Kč	48 000 Kč
20 000 Kč	6 000 Kč	24 000 Kč	12 000 Kč	48 000 Kč
25 000 Kč	7 500 Kč	30 000 Kč	15 000 Kč	60 000 Kč
30 000 Kč	7 500 Kč	30 000 Kč	15 000 Kč	60 000 Kč

Zdroj: http://finance.idnes.cz/viteze.asp?r=viteze&c=A001024_000001_viteze_61

Za další daňovou výhodu lze u penzijního připojištění považovat to, že výnosy jsou daněny pouze 15% sazbou, a to až při výplatě jednorázového vyrovnání nebo penze. V případě výplaty odbytného jsou výnosy daněny 25% sazbou.

➤ *Příspěvky zaměstnavatele*

Zaměstnavatel si může příspěvek na penzijní připojištění pro zaměstnance odečíst ze svého daňového základu až do výše 3% vyměřovacího základu zaměstnance pro výpočet zdravotního a sociálního pojištění. Pro zaměstnavatele je do určité míry výhodnější přispět zaměstnanci na penzijní připojištění než mu o stejnou částku zvýšit mzdu. Příspěvek na penzijní připojištění je totiž na rozdíl od mzdy osvobozen od sociálního a zdravotního pojištění. Tento příspěvek zaměstnavatele dokonce nemusíte zdanit, pokud nepřekročí 5% vyměřovacího základu zaměstnance pro výpočet zdravotního a sociálního pojištění.

➤ *Nepodílíte se na případné ztrátě penzijního fondu, pouze na jeho zisk*

Ztráta dopadne pouze na vlastníka fondu.

➤ *Podíly na výnosech se Vám připisují i v průběhu vyplácení penzí*

➤ *Na činnost penzijních fondů dohlíží MF a Komise pro cenné papíry.*

4 SYSTÉM PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ V SR

Po rozdělení Československé republiky se důchodový systém na Slovensku ubíral jiným směrem než v České republice. V roce 1995 vznikla Sociální pojišťovna jako veřejno-právní instituce spravující slovenský důchodový systém. Na rozdíl od českého systému bylo jeho financování zcela odděleno od státního rozpočtu. Za hlavní důvod proč k podobnému vývoji z hlediska financování nedošlo i v ČR je možno považovat neochotu české vlády ztratit kontrolu nad rozhodováním o významných finančních zdrojích (v letech 1993 – 1995 významně převyšovaly příspěvky do tohoto systému nad náklady na důchody). [10]

Důchodový systém na Slovensku prošel v uplynulých letech zásadními strukturálními změnami. Realizované reformní kroky velmi změnil desítky roků trvající systém důchodového zabezpečení. Zde je vhodné, abychom si přiblížili, jak fungoval původní systém před přijetím těchto změn.

4.1 Starý systém penzijního pojištění

Původní systém fungoval na principu průběžného financování. To znamená, že současní pracující povinně platili odvody do fondu sociálního zabezpečení, ze kterého se potom vyplácely důchody současným důchodcům. Nárok na důchod z tohoto systému vznikal dovršením 60. roku života u mužů a 53. až 57. roku u žen v závislosti na počtu dětí. Konečná suma důchodu byla ohraničená shora a její zvyšování záviselo na přijetí příslušného zákona.

V tisku, ale i v odborné literatuře se můžeme dočíst, že starý důchodový systém, který na Slovensku fungoval do 31. prosince 2003, byl nespravedlivý. Dle starého systému by všichni lidé dostávali přibližně stejné důchody bez ohledu na to, kolik po dobu svého aktivního života vydělávali. Ti co, vydělávali relativně více, tak přispívali na důchody těm, kteří vydělávali méně. Právě z tohoto důvodu pocíťovali mnozí vůči důchodovému systému nespokojenost a dovolávali se k tomu, že starý důchodový systém vůbec nemotivuje lid k práci a k dosahování vyšších příjmů.

Za negativum byl považován i způsob výpočtu důchodu, ve kterém se bralo jen pět let z posledních deseti let před odchodem do důchodu, kdy občan vydělával nejvíce. Tedy,

např. když občan v první polovině svého aktivního života měl nadprůměrné příjmy, tak i přesto bude dostávat nižší důchod, a to jen proto, že v posledních deseti letech již nemohl pracovat na plný výkon a díky tomu poklesl i jeho plat.

Zřejmě největším problémem, jako je tomu i v České republice a jiných státech, neustálý prohlubující se deficit Sociální pojišťovny.

4.2 Nový systém penzijního pojištění

Slovenská vláda pochopila, že stávající důchodový systém je neudržitelný, proto se rozhodla přistoupit k reformě. Samotné reformě se budu více věnovat až v další části práce, teď se jen zmíním, jak vypadá současný slovenský penzijní systém.

Nový systém penzijního pojištění se implementoval postupně. Po zásadních změnách v letech 2003 a 2004 je důchodový systém založený na třech pilířích, které představují tři zdroje financování důchodů. První dva pilíře jsou povinné a třetí je dobrovolný.

- *I. pilíř* - tvoří povinné průběžně financované důchodové pojištění, dávkově definované. Příspěvky spravuje a vyplácí Sociální pojišťovna. Pilíř je upraven zákonem č. 461/2003 Zákon o sociálnom poistení.
- *II. pilíř* - tvoří povinné důchodové (kapitalizační) spoření. Příspěvky jsou spořeny na individuálních účtech v důchodových správcovských společnostech (DSS), které je zhodnocují na kapitálovém trhu a jsou upraveny zákonem č. 43/2004 Zákon o starobnom dôchodkovom sporení.
- *III. pilíř* - zajišťuje dobrovolné doplňkové důchodové pojištění, které je čistě komerční. Je možné spořit v Doplňkových důchodových společnostech (DDS) nebo i v jiných finančních institucích (banky, životní pojišťovny).

V novém důchodovém systému a přímo v jednotlivých stávajících pilířích došlo hned k několika změnám. Velkou novinkou je ta, že se zvýhodňují rodiny s dětmi. Dále se důchody každoročně zvyšují automaticky podle inflace z předcházejícího roku. Na rozdíl od předešlé právní úpravy se bude důchodový věk postupně zvyšovat tak, aby se u mužů i žen sjednotil na úrovni 62 roků (u mužů od roku 2006, u žen od roku 2015). Toto postupné zvyšování můžeme sledovat v následujících dvou tabulkách (Tab. 9 a Tab. 10).

Tab. 9 Přehled zvyšování důchodového věku u žen narozených v období od r. 1947 - 1962 (v letech + měsíce).

rok narození	Důchodový věk žen				
	Bez dětí	1 dítě	2 děti	3 - 4 děti	5 a více dětí
1947	57 + 9				
1948	58 + 6	56 + 9			
1949	59 + 3	57 + 6	55 + 9		
1950	60	58 + 3	56 + 6	54 + 9	
1951	60 + 9	59	57 + 3	55 + 6	53 + 9
1952	61 + 6	59 + 9	58	56 + 3	54 + 6
1953	62	60 + 6	58 + 9	57	55 + 3
1954	62	61 + 3	59 + 6	57 + 9	56
1955	62	62	60 + 3	58 + 6	56 + 9
1956	62	62	61	59 + 3	57 + 6
1957	62	62	61 + 9	60	58 + 3
1958	62	62	62	60 + 9	59
1959	62	62	62	61 + 6	59 + 9
1960	62	62	62	62	60 + 6
1961	62	62	62	62	61 + 3
1962	62	62	62	62	62

Zdroj: Zákon č. 461/2003 Zákon o sociálním poistení.

Tab. 10 Přehled zvyšování důchodového věku u mužů (v letech + měsíce).

rok narození	důchodový věk mužů
1943 a dříve	60
1944	60 + 9
1945	61 + 6
1946 a později	62

Zdroj: Zákon č. 461/2003 Zákon o sociálním poistení.

V novém systému existuje také možnost předčasného nebo pozdějšího odchodu do důchodu. Při předčasném odchodu do důchodu se důchod sníží o 0,5 % za každých 30 dní chybějících do dosáhnutí důchodového věku. Tedy do předčasného důchodu může odejít ten, kdo splní dvě podmínky:

- pojištěnec platil odvody sociálního pojištění minimálně 15 let,
- starobní důchod bude vyšší než 1,2 násobek životního minima.

V případě, že občan bude pracovat i po dovršení důchodového věku, jedná se o pozdější odchod do důchodu a to bude mít pozitivní vliv i na výši budoucího důchodu. Výše důchodu z I. pilíře se zvýší o 0,5 % za každých 30 dní po dovršení zákonem stanoveného důchodového věku.

Dalším plusem, který byl stanoven v novém systému, je ochrana občanů těsně před odchodem do důchodu. Tato ochrana je především pro osoby, které ztratí práci krátce před důchodem. Stane-li se, že občan přijde o práci např. 1 rok před zákonem stanoveným důchodovým věkem, může odejít do důchodu hned, a to bez snížení důchodu z důvodu předčasného odchodu. Ovšem platí přitom podmínka, že musel být nepřetržitě minimálně 7 let pojištěný v nezaměstnanosti a ke dni, od kterého žádá o přiznání předčasného starobního důchodu, splňuje podmínky nároku na dávku v nezaměstnanosti a tuto dávku nepobírá.

Tedy když si sjednotíme informace, kdo se rozhodne odejít do důchodu a bude chtít začít pobírat starobní důchod ze Sociální pojišťovny, musí splnit tyto podmínky:

- dovršit nejméně zákonem stanovený důchodový věk,
- a být minimálně 15 let pojištěný v Sociální pojišťovně.

Výše povinných odvodů do I. pilíře dosahovala před reformou 28 % vyměřovacího základu. Toto pojištění zahrnovalo kromě starobního důchodu i pozůstalostní a invalidní důchod. Po reformě se výše odvodů do I. pilíře snížila o 9 %, a to v případě dobrovolného přechodu do II. pilíře. Na pojištění starobního důchodu tak zůstanou po vyčlenění invalidního pojištění odvody ve výši 9 % vyměřovacího základu.

Tab. 11 Povinné odvody na důchodové zabezpečení před a po reformě (v %).

	Před reformou	Po reformě (od 1.1.2005)		
	spolu	starobní	invalidní	rezerva
I. pilíř	28%	9%	6%	4,75%
II. pilíř	-	9%	-	-
Spolu	28%	28,75%		

Zdroj: <http://www.socpoist.sk/sadzby-poistneho/1519s>

Také je důležité poznamenat, že fyzické osoby, které vstupují na trh práce a stávají se pojištěncem v systému důchodového zabezpečení poprvé, mají možnost v době šesti měsíců rozhodnout, zda:

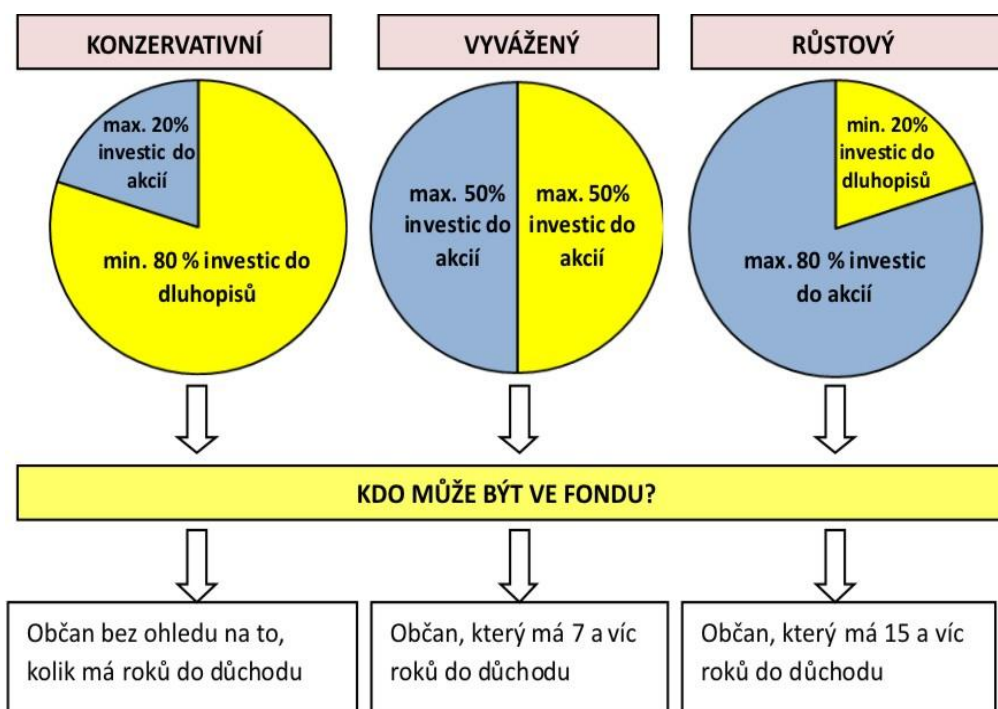
- 1) Zůstanou výlučně v I. pilíři.

2) Využijí možnost a zapojí se i do II. pilíře.

Důchodové správcovské společnosti (DSS)

V celém penzijním systému hrají velkou roli DSS. Jedná se o soukromé akciové společnosti založené za účelem zabezpečení II. pilíře důchodového systému. Hlavní náplní DSS je správa a investování prostředků na osobních důchodových účtech svých spořitelů. Každá DSS je ze zákona povinna vytvořit tři důchodové fondy, které budou spravovat důchodová aktiva. Těmito fondy jsou:

- *Růstový fond* - je považovaný za nejvýnosnější, avšak zároveň i za nejrizikovější. Podle současné legislativy může být v rámci něho až 80% prostředků investovaných do akcií.
- *Vyvážený fond* - je fondem, kde DSS smí do akcií investovat maximálně 50 % prostředků, přičemž minimálně 50 % prostředků budou muset investovat do dluhopisů.
- *Konzervativní fond* – je považovaný za nejméně rizikový, ale zároveň i nejméně výnosný. Zde je až 80 % prostředků investovaných do dluhopisů.

Obr. 2 Důchodová správcovská společnost a její fondy

Spořitel však může najednou investovat jen prostřednictvím jednoho z důchodových fondů, i přesto, že o investiční strategii v rámci II. pilíře mají spořitelé právo se samostatně rozhodnout.

Na Slovensku v současné době nabízí svoje služby šest důchodových správcovských společností:

- AEGON d.s.s., a.s.
- Allianz - Slovenská dôchodková správcovská spoločnosť, a.s. (sloučila se s první důchodkovou sporitelňou)
- AXA d.s.s., a.s. (předtím Winterthur d.s.s., a.s., Credit Suisse Life & Pensions d.s.s., a.s.)
- ČSOB d.s.s., a.s.
- ING dôchodková správcovská spoločnosť, a.s. (sloučila se s DSS Sympatia-Pohoda)
- VÚB Generali d.s.s., a.s.

4.3 Srovnání soustavy penzijního pojištění ČR a SR

Jak v České republice, tak i na Slovensku je zabezpečeno právo občanů na hmotné zabezpečení ve stáří a jiných životních situacích. V ČR je toto právo zakotveno v Listině základních práv a svobod, která je součástí právního pořádku ČR a ve SR je dáno Slovenskou ústavou SR. Rozdílů mezi systémy penzijního pojištění v České republice a na Slovensku je hned několik.

Hlavní rozdíl lze spatřovat již v samotné základní koncepci těchto systémů. V ČR penzijní systém vychází ze dvou pilířů a na Slovensku jsou základem, po reformě z roku 2004, tři pilíře.

V rámci I. průběžně financovaného pilíře je na Slovensku oproti ČR vytvořen podsystem starobního pojištění a invalidního pojištění. Slovenská Sociální poisťovna spravuje pro každý podsystem samostatný fond – tedy fond starobního pojištění a fond invalidního pojištění. Rovněž je vymezena samostatná příspěvková sazba pro každý z uvedených sys-

témů. Příspěvek na starobní pojištění činí 4 - 18 % dle typu přispěvatele, příspěvek na invalidní pojištění činí u zaměstnanců a zaměstnavatelů 3% z vyměřovacího základu, u OSVČ pak 6 %. V České republice není určena zvláštní sazba pro invalidní pojištění, ani není zaveden samostatný účet pro invalidní pojištění.

Jak v ČR, tak i SR byl se platností od 1. 1. 2004 postupně prodlužován věk pro odchod do důchodu pojištěnců. Slovenská republika sjednocuje a prodlužuje důchodový věk u mužů a žen na 62 let (u mužů od roku 2006, u žen od roku 2015). Česká republika prodlužuje postupně věk pro odchod do důchodu u mužů na konečných 63 let v roce 2012 a 59-63 let u žen, dle počtu vychovaných dětí. Vzhledem k demografickému vývoji se však dá v budoucnu očekávat další prodlužování věkové hranice pro odchod do důchodu. Předpokládá se prodloužení až na 65 let věku.

Další rozdíl lze pozorovat v oblasti pojištění. Občané ČR mají standardně nárok na odchod do důchodu po 25 letech pojištění (po uplynutí 65 let věku - 15 let), kdežto na Slovensku je vyžadována doba pojištění pouze 15 let.

Oba systémy průběžného důchodového pojištění umožňují předčasný odchod do důchodu za podmínky splnění minimální doby pojištění, v ČR je pak ještě nutné splnit věkovou podmínku, kdy pojištěnci nesmí do důchodového věku chybět více než 3 roky. Na Slovensku se druhá podmínka váže k celkové naspořené částce na důchodovém účtu, která musí být i po odpočtu penalizace za předčasný odchod do důchodu vyšší než 1,2 násobek sumy životního minima. Předčasný odchod do důchodu je v obou systémech penalizován krácením starobního důchodu (v ČR o 1,3% výpočtového základu za každých i započatých 90 dnů, v SR o 0,5 % za každých i započatých 30 dní), na druhou stranu pozdější odchod do penze je v obou systémech kladně hodnocen zvýšením výpočtového základu (v ČR o 1,5 % za každých odpracovaných 90 dní, v SR o 0,5 % za každých i započatých 30 dní po dovršení důchodového věku). Cílem zavedení zásluhovosti do systému je motivovat pojištěnce, aby setrvali na trhu práce co nejdéle, a tím došlo u pojištěnců k prodloužení věku odchodu do důchodu.

Výpočet důchodových dávek z I. pilíře je v obou systémech poměrně složitý. Konstrukce výpočtu důchodů v obou systémech zohledňuje výši příjmů pojištěnců a obecný mzdový vývoj. V ČR je zajištěna garance minimálního důchodu, na rozdíl od Slovenska, kde mi-

nimální důchod není stanoven. Maximální výše důchodu není na Slovensku ani v ČR stanovena.

Součástí výpočtu důchodových dávek jsou v ČR i SR náhradní doby, které byly důchodovou reformou na Slovensku značně omezené. Období studia na střední nebo vysoké škole bude započítáváno pouze do konce roku 2003, stejně tak jako doba v nezaměstnanosti. Na druhou stranu byla od 1. 1. 2004 prodloužena náhradní doba za péči o dítě až do 6 let věku dítěte.

System slovenského doplňkového pojištění se po reformě přiblížil podmínkám penzijního připojištění v ČR. V obou zemích je tento systém podporován ze strany státu daňovými úlevami, v ČR navíc existuje ze strany státu podpora ve formě státního příspěvku.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 ANALÝZA PŘIPRAVOVANÉ DŮCHODOVÉ REFORMY V ČR

Na základě teoretického průzkumu celého důchodového zabezpečení, zvláště toho penzijního, můžu říci, že penzijní systém představuje nejdůležitější součást tzv. společenské smlouvy mezi občany a státem. Je to dáno tím, že v důchodu člověk tráví dlouhé období, ve kterém je prozatím zcela odkázán na výplaty důchodů od státu. Navíc počet důchodců se stále zvyšuje a s tím i výdaje státu na jejich důchody, které představují největší součást státního rozpočtu. A proto je zcela pochopitelné, že diskuse o přednostech a nedostatcích důchodových systémů je středem pozornosti a dokonce se odvážím i říci, že v posledním desetiletí se stávají celosvětovým trendem.

Změny ve stávajícím důchodovém systému jsou i v České republice tématem číslo 1. Nejenže o tom svědčí fakt, že většina sdělovacích prostředků je přesycena informacemi, spekulacemi a radami v oblasti této problematiky, ale i v rámci čtenářských a posluchačských diskuzí je tématem rozsáhlých rozhovorů. Reforma systému je předmětem politických rozhodnutí. Politické strany podávají své vlastní návrhy, a proto bude podoba důchodové reformy záviset na vládnoucí straně či stranách a jejich dohodách. Ekonomové se shodují, že důchodová reforma je pro naši situaci opravdu potřeba. Tvrzení vychází především z toho, že v České Republice stejně tak jako ve většině zemí Evropy dochází k nepříznivému demografickému vývoji. Naše populace stárne a snižuje se počet ekonomicky aktivních lidí, kteří by přispívali a plnili kasu státní pokladny. Tedy hlavním problémem důchodového systému bude zabezpečit příjmy tak, aby mohly být vypláceny důchody. Také můžu konstatovat, že penzijní systém je v současnosti nespravedlivý, nemotivující a dlouhodobě neudržitelný a zároveň neufinancovatelný.

Reforma důchodového systému může být realizována různými způsoby. Buď uvažujeme o parametrických úpravách, které mají pozitivní dopad pouze dočasný, nebo lze provést radikální změnu způsobu financování.

5.1 Demografický vývoj a jeho prognóza

Jak jsem se již zmínila, tak proces důchodové reformy je zapříčiněn především demografickým vývojem populace. Charakteristickým rysem současného stavu populace České republiky je výrazný podíl generace narozené v 70. letech. Nyní patří do ekonomicky aktivního obyvatelstva, ale jak bude tato generace stárnout, bude stárnout i celá česká

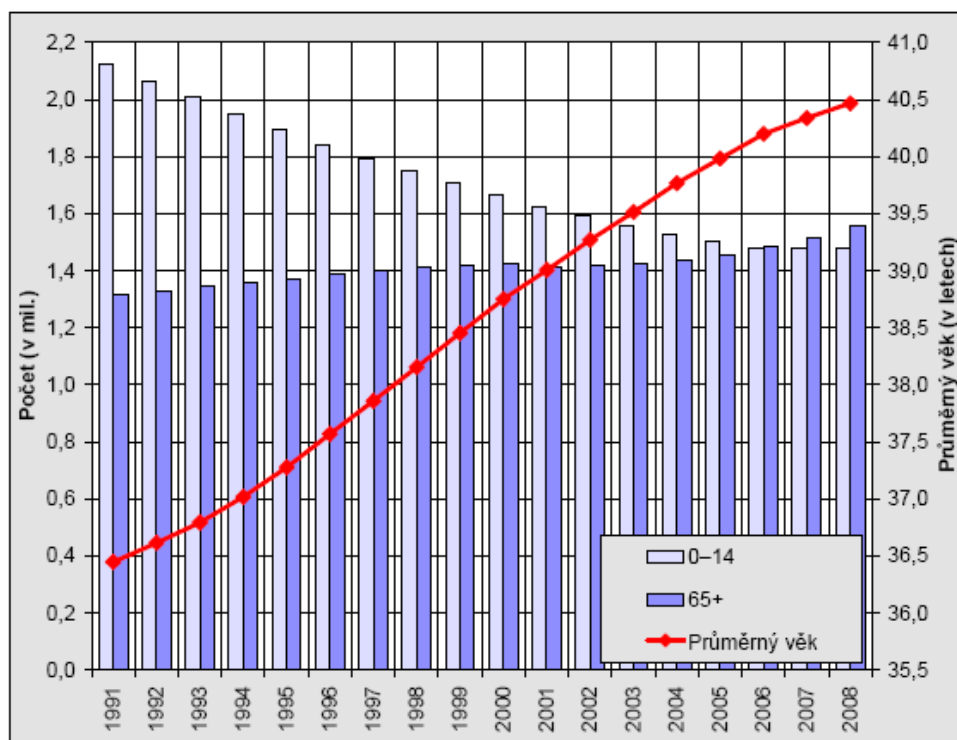
populace. Lze tvrdit, že česká populace se právě nachází v období dospělosti a je dospělá. Tyto demografické změny, které jsou neobvyklé, jsou výsledkem tří základních trendů:

1. *Neustálé prodlužování délky života* – je to výsledkem značného pokroku ve zdravotnictví a kvalitě života – střední délka života v dobrém zdravotním stavu nepřetržitě roste.
2. *Zvyšování počtu osob starších 60 let* – bude patrné až do doby kolem roku 2030, kdy se generace „baby boomu“ stanou senioři.
3. *Trvale nízká porodnost* - generace, které vzešly z „baby boomu“, měly méně dětí než generace před nimi. Na nízké porodnosti se podílí vícero faktorů, jako jsou problémy s hledáním zaměstnání, nedostatek a cena bytů, vyšší věk rodičů při narození prvního dítěte, různé možnosti, pokud jde o studium, práci a rodinný život.

Samozřejmě tato situace není problémem jen České republiky, nýbrž se demografickou otázkou potýkají státy v celé Evropě.

Vývoj populace v ČR v letech 1991-2008

V České republice, poslední dvě desetiletí byly nejenom ve znamení bezprecedentních změn režimu demografické reprodukce, ale také značné nestability celkového populačního vývoje. Nejprve v roce 1994 byl zaznamenán nižší počet narozených než zemřelých, což zapříčinil vysoký propad porodnosti. Avšak v následujících letech celkový deficit se snižoval až do roku 2000. Poslední veliký propad porodnosti byl v roce 2002. Již po roce 2005 vývoj obyvatelstva ČR znamenal zásadní bilanční obrat a tento trend vydržel do roku 2008. Zde je důležité podotknout, že nízká porodnost a zlepšující se úmrtnostní poměry svým vývojem po roce 1990 výrazně podpořily proces demografického stárnutí, růst průměrného věku obyvatelstva, a také nynější zvyšování podílu seniorů v populaci. Proces demografického stárnutí v jeho síle i plynulosti asi nejlépe znázorňuje růst průměrného věku obyvatel, který mezi lety 1991 a 2008 vzrostl o 4,0 roku (Graf 4), což v relativním vyjádření představuje vzestup o 11 %. Dynamiku stárnutí dokládá také růst počtu osob nad hranicí 60 let, který patrně nejlépe přibližuje počet starobních důchodců v populaci, a to z 1,85 mil. v roce 1991 na 2,26 mil. osob v roce 2008.

Graf 4 Vývoj počtu dětí a seniorů a průměrného věku obyvatel v letech 1991–2008.

Bohužel trend stárnutí populace bude narůstat čím dál více. Jako podklad jsem použila demografické prognózy zpracované na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze sestavené Borisem Burcinem a Tomášem Kučerou.

Prognóza vývoje populace ČR na období 2008-2070

Tato prognóza obyvatelstva byla již tradičně sestavena s použitím klasického kohortně komponentního modelu populačního vývoje. Při jeho aplikaci byla prognózovaná populace rozdělena do skupin podle pohlaví a věku. Prognóza vychází z výsledku posledního sčítání lidu, které bylo provedeno v roce 2001, a také z údajů běžné evidence pohybu obyvatelstva. Horizontem prognózy je rok 2070 a byla vydaná ve třech variantách - střední (nejpravděpodobnější), nízké a vysoké (jež jsou pomyslnými hranicemi, které by budoucí vývoj neměl překročit).

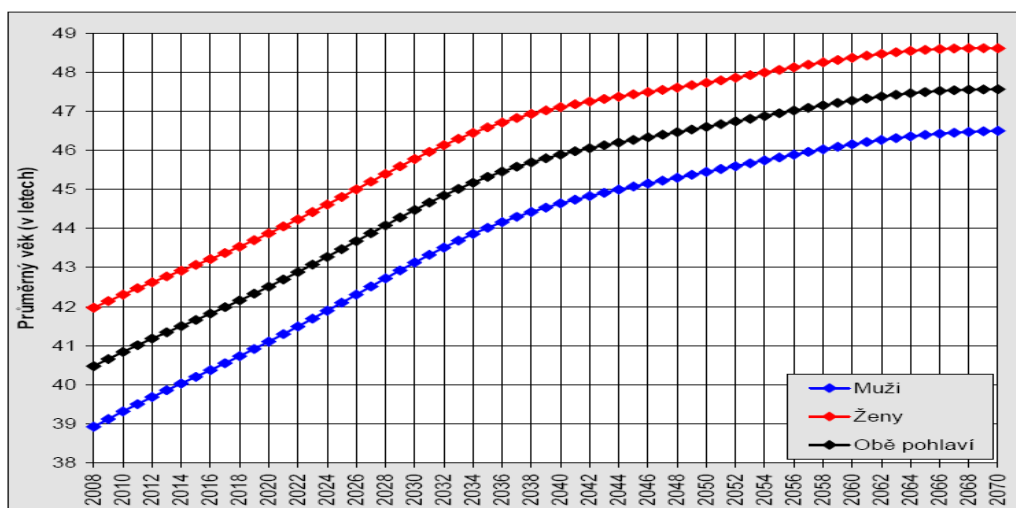
Výsledky v tabulce (Tab. 12) ukazují, že po celé období prognózy budou počty zemřelých osob vyšší než odpovídající počty narozených a růst úbytku obyvatelstva bude nabírat na intenzitě. Tento nepříznivý vývoj bude kompenzován migrací, avšak jen po omezenou dobu, proto počet obyvatel ČR v budoucnosti pravděpodobně poklesne pod současnou úroveň.

Tab. 12 Očekávaný vývoj celkové úrovně plodnosti, úmrtnosti a migrace 2009–2070.

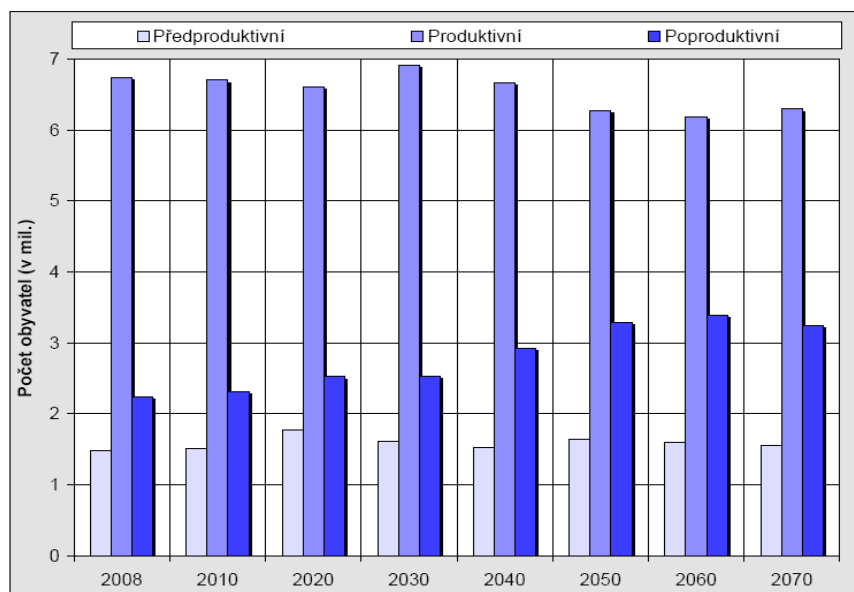
Rok	Plodnost (úhrnná plodnost)			Úmrtnost (naděje dožití při narození)						Migrace (migrační saldo)		
	nízká	střední	vysoká	muži			ženy			v tis.		
				nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká
2009	1,48	1,49	1,50	73,39	74,05	74,78	79,63	80,22	80,86	16,0	19,0	25,0
2010	1,49	1,51	1,53	73,60	74,31	75,09	79,81	80,45	81,13	16,5	20,0	26,5
2020	1,57	1,68	1,72	75,56	76,75	77,85	81,44	82,49	83,49	20,5	30,0	45,0
2030	1,57	1,70	1,78	77,23	78,87	80,21	82,74	84,16	85,34	20,0	30,0	45,0
2040	1,56	1,71	1,81	78,64	80,62	81,98	83,76	85,53	86,78	20,0	30,0	45,0
2050	1,56	1,73	1,83	79,94	82,23	83,58	84,71	86,84	88,14	20,0	30,0	45,0
2060	1,56	1,74	1,85	80,97	83,58	85,12	85,51	87,91	89,38	20,1	30,0	45,0
2070	1,56	1,75	1,87	81,93	84,85	86,61	86,26	88,92	90,57	20,1	30,0	45,0

Zdroj: Prognóza populačního vývoje ČR 2008–2070, RNDr. Boris Burcin, Ph.D. RNDr. Tomáš Kučera, CSc.

Zásadní strukturální změny lze podle prognózy očekávat i ve věkovém složení obyvatelstva. Tento trend její autoři označili jako progresivní stárnutí. V grafech (Graf 5, Graf 6) můžeme sledovat, jak se bude ubírat průměrný věk populace ČR. Ze současných 40,5 roku by se měl zvýšit na 47,6 roku v roce 2070. Také lze sledovat, že za 20 let se sníží počet obyvatel do 40 let a naopak nad touto hranicí bude obyvatel více. Počet dětí mladších 15 let v průběhu let až do roku 2070, bude mít kolísavý stav. Počet osob v produktivním věku dosáhne svého maxima v roce 2032, kdy jich bude 6,93 mil. To je 62,5 % všech lidí žijících v ČR. Nejvýraznější změny se odehrají u osob v důchodovém věku. Jejich počet by měl do roku 2020 vzrůst ze současných 2,24 mil. na 2,52 mil. V roce 2070 by měl dosáhnout přibližně 3,25 mil. osob.

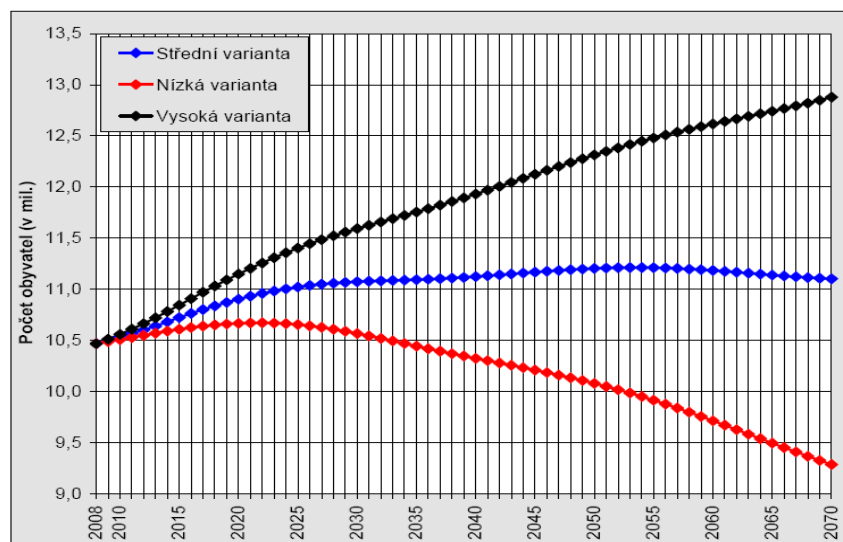

Graf 5 Vývoj průměrného věku obyvatel v letech 2008-2070.

Graf 6 Vývoj počtu obyvatel podle základních věkových kategorií v letech 2008–2070.

Když se teď zaměřím na očekávaný vývoj celkového počtu obyvatel, který nám ukazuje ve všech třech variantách následující graf (Graf 7). Můžu konstatovat, že i napříč nepravidelnosti budoucího vývoje pohlavní a věkové struktury obyvatelstva, jak jsem již popsala, lze i v prvních 14 letech očekávat další populační růst České republiky. Sice očekávaný vývoj není tak jednoznačný, ale podle střední varianty v roce 2070 by mohlo u nás žít ještě více obyvatel než je tomu nyní, přibližně 11,1 mil. osob. V případě naplnění prognózy vysoké varianty, celkový počet by se šplhal až téměř ke 13 mil. obyvatel. Také je důležité brát v úvahu nízkou plodnost, pomalejší prodlužování délky lidského života, což by mohlo mít za následek depopulaci, kterou nám představuje varianta nízká. Mohlo by se stát, že v horizontu roku 2070 by u nás žilo výrazně méně občanů, prognózy ukazují snížení až na 9 mil. obyvatel.

Graf 7 Vývoj celkového počtu obyvatel v letech 2008–2070.

Právě působení těchto demografických faktů a nastavení našeho penzijního systému způsobí v důchodovém systému nerovnováhu a dlouhodobou finanční neudržitelnost. Což je dáno i díky nastavenému průběžnému systému PAYG, a proto uskutečnění kroků důchodové reformy je naprosto nezbytné.

5.2 Dosavadní vývoj důchodové reformy v ČR

Změny důchodového zabezpečení a tedy přípravy důchodové reformy byly iniciovány již před pěti lety, jednáním předsedů politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Následně vznikl tým expertů, jehož úkolem bylo vypracování, analýza a porovnání různých variant důchodové reformy v ČR za použití předem definovaných vstupních podmínek a vyhodnocovacích kritérií. Koordinátorem celé pracovní skupiny se stal Vladimír Bezděk, který byl v týmu s pěti členy. Tento tým dostával od zástupců tehdejších parlamentních politických stran varianty penzijní reformy a měl za úkol tyto varianty propočítat, samozřejmě maximálně nestranně a za maximálně srovnatelných okolností napříč všech pěti návrhů. Z toho v roce 2007 byl podán návrh systému důchodové reformy, který byl stanoven a rozdělen do tří etap a každá etapa se soustředila na určitou oblast.

5.2.1 Tři etapy důchodové reformy z roku 2007

I. Etapa

Tato etapa byla především ve znamení parametrických změn základního důchodového pojištění. A to zejména:

- pokračovat v postupném diferencovaném zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod s cílem dosáhnout věkové hranice 65 let pro muže i ženy (po roce 2030),
- opatření týkající se potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod z 25 na 35 let (včetně náhradních dob pojištění),
- zrušení doby studia jako náhradní doby pojištění,
- sjednotit věkovou hranici žen a mužů pro „trvalý“ nárok na vdovský/vdovecký důchod, přehodnotit stávající definici invalidity,

- zavedení možnosti souběhu výdělečné činnosti a části starobního důchodu s možností přepočtu důchodu
- při stanovení výše procentní výměry invalidního důchodu odstupňovat procentní sazbu za každý celý rok doby pojištění (včetně dopočtené doby) podle stupně invalidity.

II. Etapa

V návaznosti na opatření navrhované v I. etapě důchodové reformy jsou nutná i další opatření, která se budou týkat otázek v rámci diverzifikace financování, nastavení příjmové solidarity, řešit se bude mezigenerační spravedlnost v základním důchodovém pojištění a do této etapy bude zahrnuta i oblast penzijního připojištění a životního pojištění. Jedná se o změny:

- oddělení financování základního důchodového pojištění od státního rozpočtu a vytvoření „důchodového fondu“,
- vytvoření rezervy pro důchodovou reformu,
- zavedení plateb státu za náhradní doby pojištění, odvod plateb za náhradní doby pojištění by měl umožnit snížit procentní sazby pojistného na důchodové pojištění s pozitivním dopadem na trh práce.

Změny v oblasti soukromých důchodů to jsou především:

- oddělení majetku účastníků a akcionářů,
- povinné zachování garance nezáporného meziročního výnosu u jednoho (bezpečného) produktu,
- rozšíření portfolia fondů zrušením této garance u dalších produktů s možností získat vyšší výnos.

III. Etapa

Záměry III. etapy důchodové reformy jsou ve znamení zavedení dalšího dobrovolného spořicího pilíře důchodového systému založeného na možnosti částečně se vyvázat ze základního důchodového pojištění (tzv. opt out).

Schválení a ustanovení zákona návrhu I. etapy důchodové reformy

Vláda návrh I. etapy důchodové reformy předložila Poslanecké sněmovně Parlamentu v únoru 2008. Senát projednal navrhované změny a podpisem prezidenta republiky byl návrh schválen v létě 2008 jako zákon č. 306/2008 Sb. s účinností od 1. ledna 2010. Změny, které tento zákon přinesl, jsou výsledkem prací I. etapy důchodové reformy, které jsem již zahrнула do teoretické části. Pro připomenutí se jedná o změny v oblasti:

- doby pojištění a náhradní doby pojištění,
- podmínky nároku na důchod,
- výše důchodu a výplata starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti.

Tyto parametrické změny jsou schváleny teprve několik měsíců, a tudíž ještě nemůžeme vyvozovat závěry, jestli jsou úspěšné nebo ne. Změny sice vedly ke stabilizaci saldo důchodového systému na cca 20 let, avšak namísto kladné nuly se systém dostává do minusových hodnot. A to z důvodu nečekané situace, kterou především zapříčinila loňská ekonomická krize. Ještě v roce 2005 Bezděkova komise viděla závěry mírně optimistické, že příštích 15-20 let zůstane důchodový systém v mírném přebytku a na hlubokou důchodovou reformu tak zbývá docela hodně času. Ovšem rok 2010 tuto skutečnost zvrátil a z roku 2009 byl důchodový systém v deficitu 30 miliard Kč. O tuto sumu méně se vybralo na sociálním pojištění od aktivně pracujících, nežli se vyplatilo na penzích.

V současnosti je víc než v popředí otázka důchodové reformy, protože aktualizované výpočty nové Bezděkovy komise dávají pesimistické předpovědi. Bez penzijní reformy se důchodový účet už nikdy z deficitu nedostane, prohlásil Bezděk. A ani zvýšení stropu na placení sociálního pojištění nejbohatším lidem ze čtyřnásobku na šestnásobek průměrné mzdy a zrušení slev firmám na placení sociálního pojištění za jejich zaměstnance, které přinesl Janotův úsporný balíček, negativní trend nezvrátí.

Na základě této situace byla vytvořena nová tzv. „Bezděkova komise“ nazývaná PES - Poradní expertní sbor. PES vznikl na začátku roku 2010 ministry financí a práce a sociálních věcí s cílem aktualizovat projekci státního důchodového systému a doporučit změny v důchodovém systému, které by jej učinily středně a dlouhodobě odolnějším vůči různým rizikům.

5.2.2 Poradní expertní sbor „PES“ a jeho návrhy na důchodovou reformu

PES byl založen na žádost ministra financí a ministra práce a sociálních věcí a to v následujícím složení: V.Bezděk, J.Fialka, M.Frankl, M.Gellová, K.Hájková, J.Hoidekr, P.Kohout, J.Král, J.Rusnok, V.Samek.

Po dohodě PES s ministry práce a sociálních věcí a financí byl řízením pověřen opět Vladimír Bezděk. Činnost PES je omezena funkčním obdobím stávající vlády. Z toho důvodu fungoval jen do 30. 6. 2010, kdy byla zvolena nová vláda. Avšak do této doby celý expertní tým měl za úkol vypracovat a mimo jiné zhodnotit financování důchodů do budoucna a případně přezkoumat závěry předchozí komise a navrhnout řešení. Po půl roce práce PES zveřejnil závěrečnou zprávou, ve které navrhuje dvě varianty důchodové reformy.

Před tím než se budu věnovat návrhům, které PES předložil, je dobré zhodnotit aktuální situaci, když začal PES hodnotit celou situaci a z čeho především vycházeli. Velmi důležitý poznatek je ten, že v současnosti připadá na jednoho důchodce 1,8 plátců pojistného na sociální pojištění a tento poměr se nadále zhoršuje. Prognózy očekávají v roce 2050, že tento ukazatel bude cca 1,2. Náhlá hospodářská krize z roku 2009 ovlivnila negativně nejen prognózy a optimistický výhled ze schválené zákonem potvrzené důchodové reformy v rámci tzv. I. etapy, ale i parametry makroekonomického scénáře, který PES použil k provedení modelových výpočtů.

Z nich vyplynulo, že průběžně financovaný systém PAYG se bez dalších změn po roce 2035 propadne z ročních deficitů, které se nacházejí na úrovni cca 1% až na úroveň 4 % po roce 2050. Jedna třetina výdajů na důchody tak nebude v této době kryta pojistným. Celkový dluh PAYG po roce 2050 přesáhne 50 % HDP a v roce 2065 přesáhne 100 % HDP. Veškeré tyto čísla stále poukazují, že jediným řešením je reforma penzí a především v rámci pilířového systému.

Když se zaměříme na tzv. 3. pilíř penzijního systému, resp. doplňkový důchodový systém (PPSP), kterému jsem se již podrobně věnovala, tak lze konstatovat, že v současné době nepředstavuje významný zdroj důchodových příjmů v České republice.

Ovšem, jak systém PAYG, tak PPSP má své výhody a nevýhody, které je dobré uvést a zhodnotit, před tím než se začnou tvořit jednotlivé návrhy vedoucí ke změně. PES tento krok samozřejmě neopomněl.

Hodnocení systému PAYG a PPSP

Výhody systému PAYG:

- významné omezení rizika chudoby u důchodců,
- vysoké pokrytí (univerzálnost),
- jednotnost systému,
- tradice a důvěra veřejnosti,
- parametrické úpravy zajišťují dlouhodobou udržitelnost.

Nevýhody systému PAYG:

- nejistota a rizika pro budoucí důchodce, sliby nejsou dostatečně kryty zdroji,
- nízké povědomí občanů o nedostatečném dlouhodobém krytí závazků,
- deficitní financování PAYG prohlubuje mezigenerační nespravedlnost,
- neprůhledná solidarita,
- neomezený souběh všech druhů důchodů a mzdy.

Výhody systému PPSP:

- vysoká účast obyvatelstva,
- bezpečnost prostředků,
- účast zaměstnavatelů,
- systému individuálních účtů včetně agendy přímé státní podpory.

Nevýhody systému PPSP:

- nízké příspěvky účastníků,
- neefektivní státní podpora,
- konzervativní investiční strategie plynoucí z požadavku zaručeného nezáporného meziročního výnosu,
- neprovázanost na penzi.

Silné a slabé stránky obou systému máme sjednocené, dalším důležitým krokem je stanovit si cíle, principy a teze, které by měla navrhovaná reforma dosáhnout. O cílech důchodové reformy je stále řeč a vesměs jsou pořád stejné.

Cíle důchodové reformy:

1. Diverzifikace důchodového systému.
2. Fiskální udržitelnosti důchodového systému.
3. Rozložení mezigeneračního břemene.
4. Zvýšení ekvivalence důchodového systému.

Předpokladem úspěšné důchodové reformy je především:

1. sladění zájmů všech zainteresovaných subjektů,
2. dosažení výrazné společenské shody o výsledné podobě důchodového systému, druzích a výši finančních zdrojů zabezpečujících jeho dlouhodobou finanční udržitelnost.

Bezděkova nová komise PES především řeší otázku diverzifikace důchodového systému, a to nejen z hlediska financování, ale i z hlediska charakteru systému. PES dospěl k poznatku, že uvedené cíle lze v České republice dosáhnout nejlépe prostřednictvím vícepilířové důchodové soustavy spojující přednosti a vyvažující rizika průběžně a fondově financovaných důchodových pilířů a umožňujících zajistit účelnou kombinaci solidárních a ekvivalentních prvků. Prioritním cílem spořicího důchodového pilíře je zvýšit zásluhovost důchodového systému a přispět k jeho diverzifikaci.

Jisté je, že v budoucnu i přes snahu diverzifikovat bude mít první pilíř dominantní postavení v celém důchodovém systému. Ovšem, aby byla zachována finanční stabilita prvního pilíře, jsou stále nutná určitá parametrická opatření. Ty, které byly uzákoněny a fungují od začátku roku 2010, nebudou dostačující a určitě se zvyšováním důchodového věku pro odchod do důchodu se bude ještě pokračovat, studie předpokládají, že se zvyšování nezačne ještě ani v roce 2020.

V rámci zkoumání se zjistilo, kdo si chce ve stáří zachovat svou životní úroveň, tak se neobejde bez spoření.

5.2.2.1 *Návrhy důchodové reformy PES*

PES se od začátku své činnosti přikláněl k tomu, že je zbytečné vytvořit, propočítávat a modelovat několik možných variant, které pak předloží vládě, a vyberte si tu nejlepší. Především lídr Bezděk se snažil vytvořit pouze jedno variantní řešení, kudy se nejlépe ubírat v důchodové reformě. Z několika možných návrhů, které byly v rámci PES utvořeny, následně propočítány a především mezi členy projednávány. Na základě především komunikace a hledání výhod z každého nápadu k řešení, nakonec vznikly dvě varianty pro východisko ze špatné situace důchodového systému.

1. varianta - reformy systému PAYG

Jak už jsem několikrát poznamenala, aby se udržel finančně stabilní systém PAYG jsou východiskem především opět parametrické úpravy. PES tedy navrhuje konkrétně tyto:

a) Pokračování v postupném zvyšování důchodového věku stávajícím tempem

U žen by mělo dojít k dočasnému urychlení tempa růstu věkové hranice na 6 měsíců za rok do doby, než jejich věková hranice dosáhne shodné úrovně s muži. To znamená, sjednocení věkové hranice mužů a žen do roku 2035. Avšak i po sjednocení věkové hranice budou ženy v důchodu, z titulu vyšší naděje dožití, déle než muži.

b) Pravidelně provádět aktualizaci definice invalidity

V souvislosti s předešlým bodem, tedy zvyšování věkové hranice odchodu do důchodu se může stát, že se také zvýší počet neodůvodněných invalidních důchodů. Na základě určitého pokroku lékařské vědy a změn na trhu práce je na místě se zabývat touto otázkou. V tomto směru je řada dalších doporučení, jedná se především o vyplácení invalidního důchodu pouze do věkové hranice pro získání starobního důchodu, po dosažení pak přejít na výplatu starobního důchodu. A dále nepřiznávat invalidní důchod v době, kdy již vznikl nárok na předčasný starobní důchod.

c) Odstranění stanovovat vyšší procento valorizace

Zabránit, aby vláda neměla možnost zvyšovat procento valorizace a postupně přecházela na cenovou valorizaci vyplácených důchodů, a to nejpozději do roku 2025.

d) *Zavedení mechanismu sdílení vyměřovacích základů mezi manželi*

Ten by zajistil rozdělení příjmu obou manželů pro účely stanovení jejich důchodových nároků.

e) *Snížení pojistné sazby z 28% na 23%*

Zároveň toto snížení by bylo kompenzované fiskálně sjednocením sazeb DPH na úrovni 19 %.

f) *Snížení pojistného stropu na úroveň trojnásobku průměrné mzdy*

g) *Zavedení plánu na sjednocení výběru pojistného a daní*

h) *Pokračovat v postupném prodlužování rozhodného období v PAYG až k hodnocení celoživotního příjmu pojištěnce.*

i) *Úpravy v rámci neomezeného souběhu důchodu a pracovního příjmu*

2. varianta – fondové pilíře

Pro dosažení větší diverzifikace a pro zvýšení ekvivalence důchodového systému jako celku, je opravdu nezbytné vytvoření fondového pilíře, jak je tomu ve většině států Evropy. Mezi členy PES nebylo jednoduché se dohodnout na jednoznačném návrhu úprav spořicího pilíře, tak jak tomu bylo v rámci úprav v systému PAYG, proto jsou předloženy dvě varianty, z nichž jedna je většinová a druhá menšinová.

1. Varianta většinová

Je založena na rozdělení systému PAYG na dva samostatné pilíře, kdy:

- I. pilíř - bude tvořit současný PAYG, do kterého poplyne 20 % z 23% sazby pojistného a bude upraven dle výše uvedených návrhů
- II. pilíř - bude tvořit nový fondový pilíř financovaný, do kterého by šly zbývající 3 % z 23% sazby pojistného.

Změna by se týkala lidí, kterým by při zahájení reformy bylo 40 a méně let. Ti starší by se řídili současným penzijním systémem. Výběr pojistného by v obou pilířích prováděla Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ). Investiční správu individuálních účtů by prováděly reformované penzijní fondy, investiční společnosti nebo asset manažeři podle výběru pojištěného. Naspořené prostředky v II. pilíři budou povinně vypláceny pouze

formou doživotní anuity, v případě úmrtí pojištěnce před vznikem nároku na anuitu budou převedeny na penzijní účet oprávněné osoby.

Kromě těchto dvou pilířů by existoval ještě III. pilíř, kam by patřilo životní pojištění a reformované penzijní fondy (PPSP). Zachovala by se zde současná přímá podpora státu.

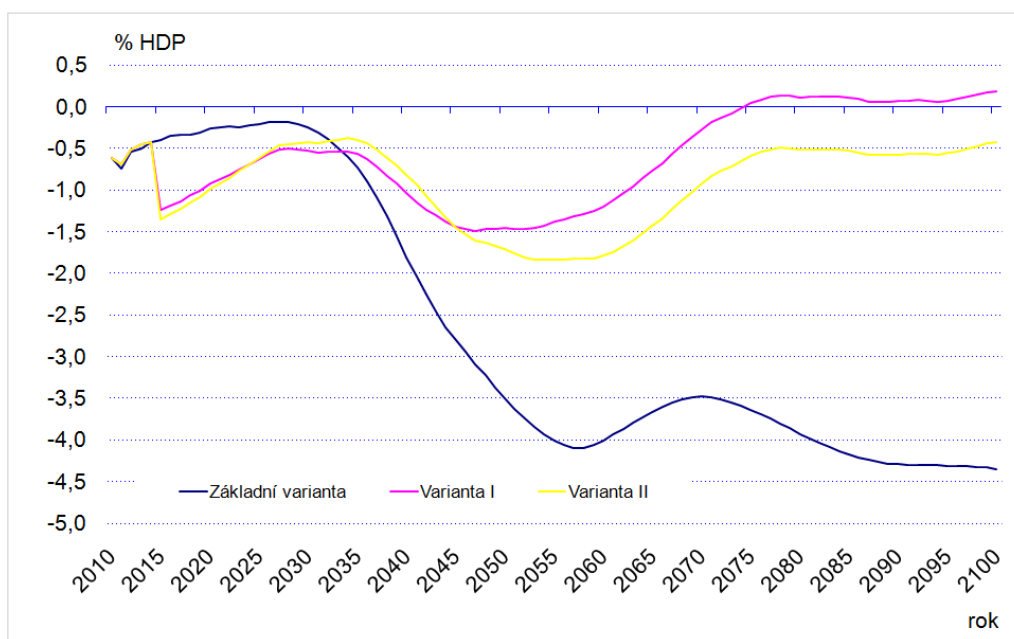
2. Varianta menšinová

Ve druhé variantě, pro kterou se vyslovila menší část PES, pak předpokládá, že:

- I. pilíř - bude tvořit současný PAYG upravovaný parametricky dle výše uvedených návrhů. Pojistná sazba (23 %) se nijak měnit nebude.
- II. pilíř - do kterého by si lidé na individuální účty posílali dobrovolně další 3 %. Za to by jim stát přispěl stejnou částkou. Druhý pilíř by spravovaly penzijní fondy a vstup do tohoto pilíře bude dobrovolný, avšak poté bude účast a odvádění pojistného povinné.

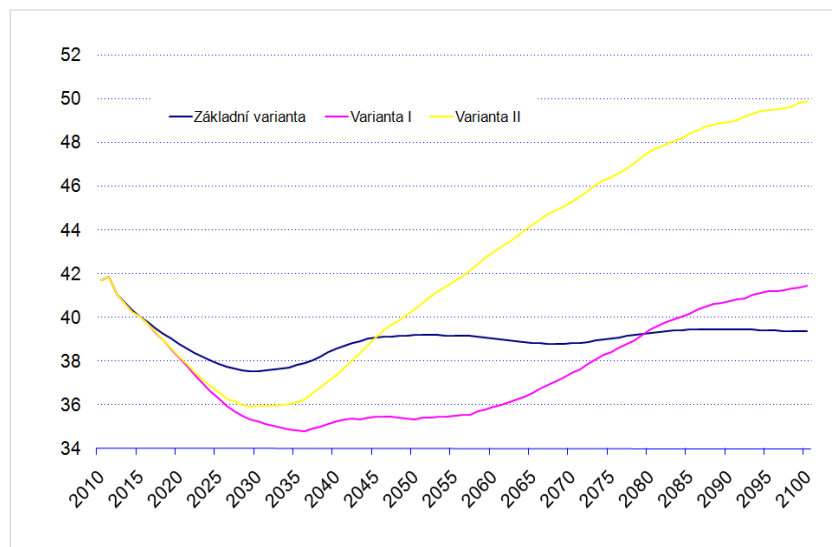
Investiční správu důchodových úspor v rámci II. pilíře budou provádět reformované penzijní fondy. Opět naspořené prostředky II. pilíře budou povinně vypláceny pouze formou doživotní anuity, jako tomu je u většinové varianty.

Na následujících grafech je uvedeno základní vyznění klíčových veličin pro obě varianty, včetně srovnání s 1. návrhem.

Graf 8 Saldo PAYG (v % HDP).

Graf 9 Celkový náhradový poměr důchodového systému (v % průměrné mzdy).

Když se podíváme na tyto dva návrhy, tak oba mají společné prvky, kterými jsou snížení pojistného na sociální zabezpečení z 28% hrubé mzdy na 23 %, snížení stropů pro placení pojistného ze šestinásobku průměrné mzdy na trojnásobek a zavedení jednotné sazby DPH ve výši 19 %, která by kryla deficity plynoucí ze snížení pojistného.

Teď se nabízí otázka, co na tyto návrhy říká současná vláda, která byla v červnu nově zvolena. Podle médií se strany nové vlády zavázaly k tomu, že připraví reformu podle těchto závěrů, k nimž dospěla komise PES. Podle lídra Petra Nečase by mohla důchodová reforma začít již od roku 2012. Bezděkovy návrhy nemusí vypadat přesně tak, jak byly předloženy, teď se ještě musí dál rozpracovávat ministerstvem financí a také práce a sociálních věcí, ale není v tajnosti, to že tyto návrhy jsou velmi dobrým materiálem. Návrhy se zamlouvají nejen ODS, ale i VV a TOP 09, jen ČSSD zatím má nějaké výhrady. Ze všeho nejvíce se jim nelíbí to, že obě její varianty počítají se snížením důchodového pojištění o 5 %, kvůli kterým vypadne z penzijního systému ročně 55 mld., ale zase tento výpadek má z větší části nahradit sjednocení DPH na 19 %. To by sice na jedné straně mírně snížilo ceny většiny zboží a služeb, na druhé straně by to ale citelně prodražilo potraviny, nealkoholické nápoje, léky nebo hromadnou dopravu a s tímto sociální demokracie nechce souhlasit, že by to více zasáhlo sociálně slabší skupiny a lidi v důchodovém věku. Tedy, návrhy jsou stále v jednání a navíc v posledních dnech (srpen 2010) přišla další

zpráva od Světové banky, která navrhuje další možnost důchodové reformy a navíc ještě úspornější než jsou návrhy PES.

5.2.2.2 *Návrh důchodové reformy od Světové banky*

Světová banka radí České republice trošku jinou cestu k důchodové reformě, která by měla být ještě úspornější. Bezděkovy návrhy několikanásobně prý zvýší náklady na administrativu a rozšíří rozpočtový deficit ročně o desítky miliard, na tyto chyby došli experti z Vysoké školy finanční a správní v čele s Jaroslavem Vostatkem.

Světová banka sice doporučuje stejně jako Bezděkova komise rozdělit současný systém na dva pilíře, ale oba chce zachovat pod veřejnou správou. Do hlavního pilíře (označovaného zkratkou NDC) bude zaměstnanec odvádět pojistné. Peníze se hned přerozdělí stávajícím důchodcům, ale zaměstnanec získá nárok na to, že mu odpovídající částku stát vyplatí na penzích. Vznikne ještě sociální pilíř, který zajistí minimální důchod těm, kdo si nedokázali dost naspořit. Světová banka tento systém doporučuje od roku 2003 všem evropským zemím, přitom existuje konkrétní návrh pro české podmínky. V něm jsou zcela odmítnuty soukromé fondy. „Jejich provozní náklady jsou pětikrát až desetkrát dražší, protože si konkurují a mají náklady na prodejní síť a marketing.

6 ANALÝZA DŮCHODOVÉ REFORMY V SR

Toto téma jsem otevřela již v teoretické části, když jsem popisovala, jak funguje důchodový systém na Slovensku. Teď se vrátím k tomu, proč vlastně k důchodové reformě došlo a následně podrobněji popíšu důchodové pilíře, které byly reformovány a upraveny.

Důvody pro důchodovou reformu na Slovensku

Důchodová reforma na Slovensku začala pomalu a postupně od 1. 1. 2004 reformováním průběžného systému. Hlavním posláním této reformy bylo zvýšení a hlavně spravedlivější důchody, o kterých budou moci občané sami rozhodovat. Důchodový systém, který na Slovensku fungoval do 31. prosince 2003, tak byl nespravedlivý a z dlouhodobého hlediska pro stát neudržitelný. Všichni lidé dostávali přibližně stejné důchody bez ohledu na to, kolik vydělávali a jaké odvody platili. S tímto problémem souvisí i způsob výpočtu důchodů, který byl statický a nereagoval na růst mezd, i když důchody byly valorizované, ale zdá se, že ne dostatečně. Další souvislost a příčinou byl také nedostatek financí pro vyplácení důchodů. Tento deficit vyrovnávala Sociální pojišťovna přesunem peněz z nemocenského a rezervního fondu do fondu důchodového zabezpečení. Ale následkem tohoto nedostatku je tlak na zpomalování růstu důchodů, což znamená, že reálné důchody rostly pomaleji, jak reálné mzdy a ceny, a to způsobuje snižování životní úrovně důchodců.

Navíc, též jako tomu bylo a je v ostatních evropských státech, důchodovou reformu ovlivňuje nepříznivý demografický vývoj, jehož prognózy se neliší od českých prognóz, a to, že populace zaznamenává menší porodnost a lidé se dožívají déle. To znamená, že na důchod jednoho důchodce připadá menší počet odvodů od pojištěnců.

V neposlední řadě je problém růst nezaměstnanosti, i přesto, že je mu dáván tak malý prostor, souvislosti tady jsou. Každý občan, který ztratí práci, tak snižuje důchodové zdroje Sociální pojišťovně tím, že přestane být ze zákona plátcem odvodů na důchodové zabezpečení a toto je velmi nepříznivý vliv na stav financí. I přesto, že v současné době existuje možnost podílet se, jako dobrovolný pojištěnec, protože většina nezaměstnaných si nemůže dovolit přispívat.

Nepříznivý vliv na stav financí a další důvod pro kroky důchodové reformy byl také vysoký stav pojištěnců, který neplatili odvody, na které Sociální pojišťovně vznikl nárok.

Tedy už je více než jasné, že důchodová reforma byla jednoznačným východiskem a záchranou pro Slováky. Bez reformy by byl stát nucen buď důchodcům snížit důchody, nebo ekonomicky aktivním pracujícím zvýšit odvody.

Cíle důchodové reformy na Slovensku

V závislosti na důvodech, které nutilo Slovensko reformovat svůj stávající důchodový systém, můžeme sjednotit hlavní cíle, které má za úkol reforma splnit. Mezi hlavní cíle reformy patří:

- dlouhodobá udržitelnost nového systému,
- bezpečnost nového systému,
- zásluhovost nového systému,
- spravedlnost nového systému,
- svoboda výběru v rámci spravování odvodů,
- vyšší důchody,
- vyšší míra náhrady.

6.1 Důchodová reforma a její výhody a nevýhody

Důvody proč vlastně k reformě vůbec došlo, jsem již objasnila. Taktéž cíle, které by měly být důchodovou reformou splněny. A teď jen zhodnotit, jaká vlastně reforma byla, co se změnilo a jaké to přineslo plusy a mínusy pro Slovenskou republiku.

Opět se budu odvolávat na teoretickou část, ve které jsem uskutečněné změny popsala, ale připomenu je a ještě doplním o informace.

Jak již několikrát bylo řečeno, důchodová reforma byla odstartována 1. 1. 2004. Kroky vedoucí ke změně byly přidávány postupně. Jako první byl zreformovaný již existující státní průběžný důchodový systém, tzv. I. pilíř důchodového zabezpečení. Druhým krokem datovaným od 1. 1. 2005 byl do Slovenského systému zaveden nový kapitalizační systém, jako II. pilíř důchodového zabezpečení. A posledním třetím krokem byla odstartována přeměna doplňkového důchodového pojištění na doplňkové důchodové spořitelny, která tvořila III. pilíř důchodového systému.

Asi nejdůležitějším krokem celé důchodové reformy byla přeměna z dvoupilířového systému na třípilířový systém, tedy nové zavedení kapitalizačního systému. Tento nový systém dal prostor již ekonomicky aktivním občanům, kteří pracovali už v období před 1. 1. 2005 zvolit si, do kterého systému chtějí vstoupit. Ovšem mělo to jednu podmínku, museli se rozhodnout v období od 1. 1. 2005 do 30. 6. 2006. Povinná účast tohoto pilíře byla stanovena pro všechny fyzické osoby, kteří teprve poprvé začali pracovat po datu 1. 1. 2005. Pro volbu byly připraveny dvě možnosti, které znázorňuje i obrázek níže (Obr. 3):

1. možnost

Zůstat jen v I. pilíři, což představuje spoření v Sociální pojišťovně a do II. pilíře se vůbec nezapojí. Bude nadále platit odvody na důchodové spoření a po dosáhnutí zákonem stanoveného důchodového věku bude dostávat důchod jen ze Sociální pojišťovny. Navíc, tento důchod je po reformě spravedlivější, protože při výpočtu jeho výše se berou všechny odpracované roky a příjem po celou dobu pracovního života. Tudíž výše důchodu bude odrážet výši odvodů, které občan do důchodového systému, jak starého tak i nového, vložil.

2. možnost

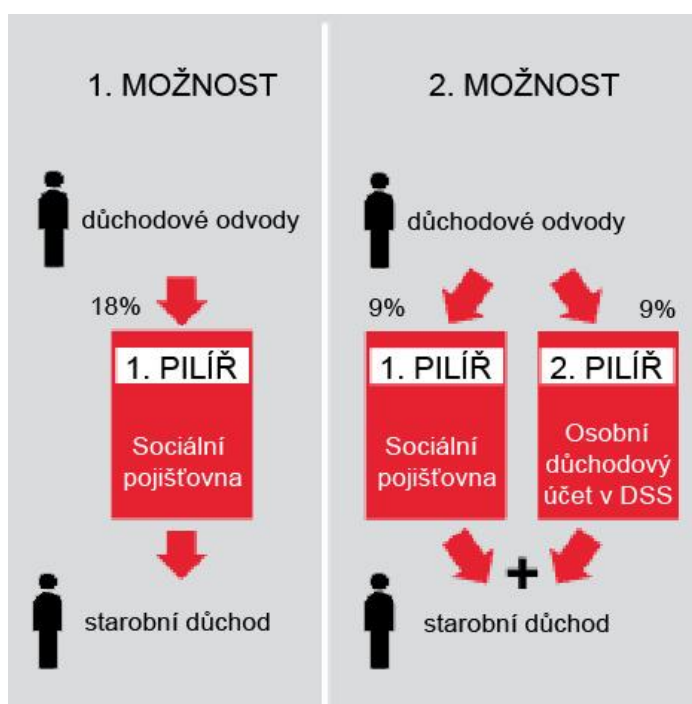
Vstoupit do II. pilíře, který představuje spoření v Sociální pojišťovně a spoření na důchodovém fondu v důchodové správcovské společnosti (DSS), kterou si občan sám zvolí. Občan bude stále odvádět důchodové odvody do Sociální pojišťovny a ta polovinu z jeho odvodu převede na účet zvoleného důchodového fondu. Ovšem při rozhodování o této 2. možnosti je důležitá zákonem stanovená podmínka, aby občan měl nárok na výplatu z tohoto pilíře, a to minimálně 10 let spořit v důchodovém fondu. Po dosáhnutí věku pro odchod do starobního důchodu bude důchodce dostávat důchod ze dvou zdrojů. Jednu půlku výše důchodu ze Sociální pojišťovny, tedy z I. pilíře a druhou půlku výše důchodu z důchodových úspor, které si spořil v DSS, z II. pilíře. Přitom výše důchodu z II. pilíře bude záviset na počtu odpracovaných let, celkových příjmů po dobu jeho pracovního života a od míry zhodnocení jeho vkladů na důchodovém fondu. I formu výběru naspořených peněz si bude moci zvolit, a to mezi:

Programovým výběrem (z DSS) s doživotním důchodem (ze Sociální pojišťovny)

Občan si koupí ve vybrané životní pojišťovně za stanovenou cenu (min. 0,6 násobek životního minima) ze svých naspořených finančních prostředků doživotní důchod a zbytek naspořených peněz mu bude vyplácet DSS ve formě programového výběru po dobu zvoleného období, kterou si občan zvolí sám.

Doživotním důchodem, který si zakoupí v životní pojišťovně.

Za celou svoji naspořenou sumu si občan zakoupí u jím vybrané životní pojišťovny doživotní důchod.

Obr. 3 Možnosti důchodového systému

6.1.1 I. pilíř důchodového systému

Prvním krokem reformy byl I. pilíř důchodového systému neboli průběžný důchodový systém. Tento systém již existoval, ale volal po úpravách. Průběžný systém je povinný, jak pro občany, jejich zaměstnavatele i stát. Je založený na vkladech pracujících občanů a současně na okamžitém vyplácení důchodů pro občany ve starobním důchodu. Zde především důchodový systém volal po zásluhovosti pilíře. Z toho důvodu byla v roce 2004 zavedena jednotná individuální míra náhrady pro všechny pojištěnce ve výši 50 %

z průměrného vyměřovacího základu. Zásluhovost systému je zabezpečena, protože výše důchodu je odvozena z výše zaplaceného pojistného.

Výše odvodů za zaměstnance v I. pilíři:

Starobní fond: 18 % resp. 9 % v případě zapojení se do II. pilíře

Invalidní fond: 6 %

Rezervní fond: 4,75 %

Vzorec pro výpočet důchodu z I. pilíře:

$$\text{Důchod} = \text{POMB} \times R \times \text{ADH}$$

POMB- průměrný osobní mzdový bod, R – období pojištění, ADH – aktuální důchodová hodnota.

Změnám, které přinesla reforma, jsem se věnovala v teoretické části práce, tudíž jen připomenu, o které oblasti se jednalo:

- Postupné zvyšování důchodového věku.
- Možnost předčasného odchodu do důchodu.
- Započítání mzdy z celého ekonomicky aktivního života.
- Valorizace důchodů.
- Současné pobírání důchodu i příjmu z pracovní činnosti.

Výhody:

- ✓ doživotní vyplácení důchodu,
- ✓ státní úprava procentní výše už přidělených důchodů – valorizuje v závislosti na vývoji inflace a růstu průměrné nominální mzdy,
- ✓ zásluhovost, solidarita
- ✓ velmi nízké důchody se uměle zvyšují a velmi vysoké důchody se uměle snižují,
- ✓ předpoklad, že Sociální pojišťovna tu bude další 30 let je vyšší, jako předpoklad trvání DSS, protože Sociální pojišťovna je ze zákona chráněná státem,
- ✓ vyšší zhodnocení v kratším časovém horizontu – v průběhu 15-20 let se očekává zrychlení růstu mezd,

- ✓ nízká citlivost na inflaci – náhlá inflace se přenesla do vyšších mezd, tzn. že nezpůsobí propad v důchodech,

Nevýhody:

- ✗ odvody se neukládají do budoucnosti na individuální účet spořitele, ale používají se na výplatu důchodů současným důchodcům,
- ✗ nižší zhodnocení v dlouhodobém horizontu – okolo roku 2015 začne výši důchodu ovlivňovat demografická krize,
- ✗ výše důchodu je velmi závislá na budoucích příjmech státního rozpočtu a rozhodnutí vlády,
- ✗ výše důchodu je velmi vázaná na výši aktuální hodnoty v čase požádání o starobní důchod,
- ✗ dědění v tomto pilíři je nemožné, jen nějaké náhradní odškodnění,

6.1.2 II. pilíř důchodového systému

Tento pilíř se nazývá spořivým nebo kapitalizačním. Na Slovensku byl vytvořen a začal fungovat od 1. 1. 2005. Pro občany zaměstnané před tímto datem není povinný, ale měli možnost si vstup do tohoto systému zvolit. Pro ostatní, kteří začali pracovat až po 1. 1. 2005 je vstup zákonem povinný. Každý spořitel má otevřen vlastní účet u něj vybrané DSS, která má za úkol zhodnocení jeho vkladů. DSS jsem věnovala dostatečný prostor již v teoretické části, tak už se k tomuto tématu nebudu vracet.

Pilíř funguje na stejném principu, jako I. pilíř, jen se liší v tom, že pojištěnec neplatí své odvody jen Sociální pojišťovně, ale polovinu z nich odvádí do DDS. Důchodci potom dostávají důchod ze dvou zdrojů. A to polovinu z I. pilíře a polovinu z II. pilíře. Důchod z I. pilíře se vypočítá stejně jak v případě lidí, kteří do II. pilíře nevstoupili. Důchod z II. pilíře bude záviset, podle toho kolik peněz zůstane na osobním důchodovém účtu k datu odchodu do důchodu. To zase závisí od počtu odpracovaných let, od výše mzdy, od věku odchodu do důchodu, od výnosů z investování v důchodových fondech. Poslední vývojový faktor závisí od vývoje na finančních trzích, a z toho důvodu nemůžeme dopředu určit, jaká bude výše důchodu z II. pilíře.

Výše odvodů za zaměstnance v II. pilíři:

Starobní fond: 9 %

Výhody:

- ✓ individuální zaměřenost, každý pojištěnec má u DSS svůj osobní spořicí účet
- ✓ klientsky orientovaný přístup k pojištěncům,
- ✓ diverzifikace rizika – rozložení investic, která závisí na strategii zvoleného DSS,
- ✓ možnost čerpat důchod už po 10 letech spoření,
- ✓ dobře organizovaná kontrolní činnost každé DSS – Úřad pro finanční trh, depozitář, nezávislý audit, klient a vnitřní kontrola společnosti,
- ✓ státní regulace výše výnosů od DSS, kdyby DSS výrazně zaostávala od průměru ostatních DSS, tak musí rozdíl výnosů doplatit z vlastních peněžních prostředků,
- ✓ v případě nezákonného postupu DSS je zajištěna spořitelům náhrada škody od Sociální pojišťovny z Rezervního fondu solidarity podle pravidel stanovených v zákoně,
- ✓ občan si může vybrat, jakým způsobem chce úspory dostávat, uzákoněna je jen povinnost dostat doživotní důchod ve výši 0,6 násobku životního minima,
- ✓ v případě smrti spořitele, úspory z DSS může získat i jiný dědic, nezaniknout,
- ✓ možnost kontroly stavu důchodového účtu, prostřednictvím internetu či platebních karet,

Nevýhody:

- ✗ neexistuje princip solidarity, občané s nízkým příjmem mají nižší důchody a nebudou se jim ani uměle zvyšovat, jako je tomu u I. pilíře,
- ✗ hodnota naspořených peněz na důchodovém účtu u DSS a jejich výše výnosů je závislá na vývoji finančních trhů,
- ✗ minimální důchod, který představuje minimálně 0,6 násobek částky životního minima, který si musí spořitel od pojišťovny koupit v době odchodu do důchodu,
- ✗ poplatky za vedení účtu, poplatek za správu fondu, depozitářský poplatek,

- ✘ možnost přestupu do jiné DSS je možná nejdříve až po 2 letech,
- ✘ povinnost zapojení se do II. pilíře jen pro některé občany,
- ✘ DSS negarantuje průměrnou výnosnost,
- ✘ 19 % daň z výnosů, i když ji platí DSS, za majitelé účtu, v konečném důsledku je o tuto hodnotu obrán spořitel důchodového účtu,
- ✘ pokud doba spoření je méně než 10 let, pojištěnec nedostane nic,
- ✘ poplatky Sociální pojišťovně za převod poloviny odvodu na starobní pojištění do DSS a to 0,5% z každého odvodu.

6.1.3 III. pilíř důchodového systému

Označovaný také jako dobrovolné důchodové pojištění. Na Slovensku tento druh pojištění existoval už před provedenou důchodovou reformou, od roku 1997. Do tohoto systému může vstoupit každý bez ohledu na to, zda se rozhodl jen pro pojištění v I. pilíři nebo si vybral druhou možnost, pojištění v I. i II. pilíři. Peníze, které spořitel odvádí, jsou spravované soukromými společnostmi, tzv. doplňkové důchodové společnosti (DDS). Tyto DDS vybírají a ukládají klientovy peníze a následně investují za účelem jejich dalšího zhodnocení. Účelem tohoto systému je získat doplňkový důchodový příjem ve starobním důchodu. Tedy výsledná suma závisí od výše finančních prostředků, které účastník po dobu celého období spoří v DDS a od míry jejich zhodnocení, přičemž je tady jedna podmínka a to, že období spoření musí být nejméně 10 let. Způsob vyplácení po skončení spořicího období je dohodnuta mezi DDS a klientem ve smlouvě. Důležitá poznámka a především motivace pro rozhodnutí dobrovolně spořit ve III. pilíři je možnost, odpočítat si od základu daně z příjmů fyzických osob určitou částku na základě výše odvodu.

Odvody do III. pilíře:

Výše odvodu je dobrovolná a stanovena ve smlouvě.

Výhody:

- ✓ dlouhodobé spoření,
- ✓ možnost příspěvku zaměstnavatele,
- ✓ daňové zvýhodnění.

Nevýhody:

- × konkurence na trhu,
- × doba programu nesmí být kratší než 10 let,
- × riziko špatného investování DDS.

6.2 Hodnocení důchodové reformy SR po letech

Od provedené reformy na Slovensku uplynulo už 5 let, jaké byly začátky a zdali reformní kroky vedly k vytyčeným cílům, se budu snažit prozkoumat v následující části. Na začátek je nutná poznámka, že vlastně reforma nemá nikdy konečnou zastávku. Reforma je proces, který stále plyne dál a jak se jednou nastartovala, tak jen tak neskončí. Hodnocení se především zabývá, zda se k vytyčeným cílům přibližuje a jaký je její vliv na danou situaci.

Výsledky reformy důchodového systému na Slovensku se spíše orientují na fungování nově zavedeného II. kapitalizačního pilíře a to především na vzniklé důchodové správcovské společnosti.

6.2.1 Hodnocení po 1. roku

Začátek činnosti těchto DSS byl velmi náročný, a to nejen organizačně, ale i finančně. Vysoké náklady byly hlavně kvůli prosazování se na trhu. Za prvé značná část byla vynaložena na silnou reklamní kampaň, prostřednictvím tisku a médií. A také nemalá částka šla na vybudování a financování sítě zprostředkovatelů, kteří jménem společnosti uzavírali smlouvy. Navíc DSS měly omezené zdroje. Z těchto příčin, po prvním roce fungování DSS, byly vyšší ztráty oproti předpokladu, a také díky tomu museli dvě DDS být odprodány. Tudiž z osmi DDS, které v roce 2005 začínaly, zůstalo působit pouze šest z nich.

Zájem o vstup do II. pilíře byl neočekávaně vysoký. Ihned po startu se zapojilo přes milion obyvatelů a ještě ve stejném roce se počet vyšplhal k 1, 4 mil. pojištěnců.

Zhodnocení vkladů do DDS se v prvním roce pohybovalo na úrovni 3 - 5 %, resp. v konzervativních fondech to představovalo 3,02 – 3,66 %, ve vyvážených 3,6 – 5 % a v případě růstových fondů to bylo 3,9 – 5 %. Přičemž velkým překvapením pro analytiky bylo, že většina spořitelů investovala do růstových fondů DDS, byli to celé tři čtvrtiny

občanů, to ani ty nejlepší hypotézy nepředpokládaly takové množství. Hned za ním v pořadí bylo investování do konzervativních fondů DSS.

Shrnutí prvního roku fungování důchodové reformy lze hodnotit v rámci možností, jako úspěšný, až v některých ohledech neočekávaně úspěšný. DSS i přes své ztráty získaly dostatek klientů, na to, aby mohly úspěšně zahájit svoji činnost, a také Sociální pojišťovnu lze hodnotit, napříč některým vyskytujícími se problémům se zasíláním příspěvků, pozitivně. Vše potvrzuje průzkum mezi občany, kteří si start důchodové reformy pochvalují a po prvním roce fungování hodnotí dobře.

6.2.2 Průběžné hodnocení spojené s přednostmi a problémy v dalších letech

Dalším rokem fungování II. pilíře důchodového systému se počet občanů díky demografickému růstu opět o něco zvýšil a do DSS přispívá přes 1, 6 mil. občanů. Přes 70 % lidí se stále drží a spoří především v růstových fondech, kde je výnosnost nejvyšší, ale i nejrizikovější. Tyto fondy mohou až 80 % úspor vložit do akcií, nejvíc akcií investuje společnost Aegon.

I nadále důchodová reforma a zavedení II. pilíře poukazuje na pokračování pozitivního vlivu na hospodaření Slovenské republiky, jenže se tu začínají projevovat nespokojené hlasy, které hledají kritiku a snaží se o určité změny. Ministerstvo práce navrhlo zpřísnit podmínky na investování peněz, které si spořitelé spoří na důchod. Avšak odborníci varují, že změna může omezit prostor právě pro růst peněžních prostředků na účtech spořitelů. Nastává období ekonomické krize a krize na amerických trzích bohužel ovlivnila celý svět, a také i špatné období pro investování v DSS, kdy snížili výnosy ve všech fondech. Naštěstí se v přiměřeném čase stabilizovaly a nezpůsobily takové škody. Nicméně se v důchodovém systému objevil deficit, který nezpůsobila jen ekonomická krize, ale také demografický růst. Tudíž vláda na konci roku 2007 začala jednat a řešit, co dál a rozhodla se tento deficit důchodového systému, vyřešit otevřením II. pilíře. Předpokládala, že část spořitelů z něho vystoupí a jejich odvody zůstanou v plné výši v Sociální pojišťovně, a tedy na několik roků budou opět zvýšené zdroje na výplatu důchodů pro starší důchodce. Ministerstvo financí předpokládalo, že z II. pilíře by mohlo vystoupit až 68 tis. občanů a to by mělo v roce 2008 zvýšit příjmy v Sociální pojišťovně zhruba o 3,6 mld. korun., v roce 2009 o 1,3 mld. korun a v roce 2010 o 1,4 mld. korun. Tak tedy od 1. 1. 2008 do 30. 6. 2008 byl otevřen II. pilíř pro nový vstup nebo výstup ze své DSS a s tím přišla i

novela zákona, která od roku 2008 zvýšila dobu spoření v DSS na 15 let. Výsledky otevření II. pilíře byly opět nad očekávání. Oproti prognózám ministerstva ve skutečnosti celkově vystoupilo 103,5 tis. spořitelů, naopak přistoupilo 21,2 tis. občanů.

Krize na světových trzích, i přes dočasnou stabilizaci snižování výnosů v DSS, se bohužel nezastavila a svou sílu projevovala čím dál více nejen ve světě, ale měla dopad i na Slovenské důchodové zabezpečení. Proto Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny od 15. 11. 2008 do 30. 6. 2009 opět otevřelo II. pilíř pro nový vstup a výstup svých spořitelů. Prognózy pro druhé otevření byly takové, že pro výstup z II. pilíře se rozhodne od 30 tis. do 150 tis. občanů. Když by se vyplnila hranice, pro výstup ze systému 150 tis. občanů, znamenalo by to zvýšení příjmů Sociální pojišťovny o 951 mil. korun v roce 2008, v roce 2009 o 8,56 mld. SK. Pokud by to byla spíše dolní hranice odhadu, tedy 30 tis. občanů, Sociální pojišťovna by navýšila příjmy o 190 mil. SK v roce 2008, v r. 2009 o 1,71 mld. SK. Naopak prognózy pro vstup občanů do II. pilíře byly odhadovány 5 tis. až 20 tis. spořitelů. Skutečnost tentokrát byla horší, než všichni očekávali. Z jednotlivých DSS vystoupilo kolem 65 tis. občanů. Což znamenalo čáru přes plánovaný rozpočet Sociální pojišťovny, která očekávala odliv pojištěnců z DSS daleko vyšší. Ovšem dle analytiků to nebude tak černé, rozpočet na vyplácení důchodů prozatím do konce roku 2010 by měl vystačit.

6.2.3 Shrnutí důchodové reformy na SR

Zavedení II. pilíře v důchodovém systému SR se zpočátku zdálo velmi efektivní. DSS zhodnocovaly naspořené peníze svých klientů vzrůstajícím způsobem, i přes počáteční ztráty díky reklamní kampani a průzkumy mezi občany byly taktéž uspokojující. Ovšem do II. pilíře se přihlásil enormní počet pojištěnců, což způsobilo odliv finančních prostředků ze Sociální pojišťovny a ta se dostávala do problému. Navíc, masová reklama splnila svou funkci a právě do II. pilíře se přihlásili i občané, pro které tato volba nebyla vůbec výhodná, spíše naopak. Tak tedy v roce 2008 se vláda usnesla a systém II. pilíře se na půl roku otevřel. Nespokojení lidé mohli se spoření vystoupit a vrátit se jen k odvodům do I. pilíře a samozřejmě i ti, kteří při startu II. pilíře zaváhali, se mohli znovu rozhodnout a přihlásit se ke spoření u zvolené DSS ve II. pilíři. Výsledky byly víc než překvapující s pozitivní odezvou. Ovšem ekonomická finanční krize, která přišla v letech 2008, 2009 z amerických trhů, přinesla s sebou negativní dopady i na důchodové zabezpečení a spo-

ření v II. pilíři. Jednak na základě ní, ale i svoji roli zahrály snižující se příjmy v Sociální pojišťovně na vyplacení důchodů, vláda přistoupila v období první poloviny roku 2009 k dalšímu otevření II. pilíře. Zejména tyto zápory by se projevíly u spořitelů, u nichž nejsou předpoklady, že do dosažení důchodového věku naplní dobu aktivního spoření v délce alespoň 30 let.

Reálné zhodnocení úspor od vzniku penzijních fondů, tedy od března 2005 do roku 2010, představuje u růstových fondů -7 %, u vyvážených fondů - 8,9 % a u konzervativních + 0,6 %, což je varující. Proto se vláda Slovenské republiky rozhodla přijmout úpravy zákona o starobním penzijním spoření, jimiž se snaží situaci spořitelů vylepšit. Jedním z opatření bylo zavedení garančního účtu, který by měl spořitelům v jednotlivých penzijních fondech zaručit alespoň nominální jistinu vložených prostředků. Dalším opatřením je optimalizace poplatků, která snížila výšku fixních poplatků za správu majetku v penzijním fondu téměř o 2/3. Zároveň byly upravovány bezpečnostní požadavky úspor a zpřísněné kontroly o vypovídacích hodnotách informací, které jsou DSS povinny poskytovat občanům.

Nicméně bývalá ministryně práce, sociálních věcí a rodiny Viera Tomanová stále tvrdí, že spuštěná důchodová reforma se sice zprvu jevila, že vyřeší hospodářské problémy Slovenska, jenže tak nastavené parametry, nebyli jediným a právě ani tím nejšťastnějším řešením. Podle ní byly nastavené špatně a nezodpovědně. V SR se odvádí do soukromého systému 9 %, v jiných zemích to je zhruba do 4 %. Zhruba 2/5 lidí nemá šanci si v tomto systému naspořit. Ovšem stará vláda, již nic nechtěla měnit a přenechala tento úkol pro novou vládu., i přesto, že měla na stole spoustu rozpracovaných návrhů změn, především těch parametrických, o kterých se v tisku také hodně diskutovalo. Mezi ty nejvíce probírané změny se řadí opětovné zvyšování důchodového věku pro odchod do starobního důchodu a změna odvodů, resp. snížení % odvodů do II. pilíře.

Z důvodů psaní mé diplomové práci v průběhu zvolení nové vlády, můžu ještě reagovat i na její postoj k navrhovaným změnám důchodového zabezpečení. Nová vláda sestavila reformní tým, který se odvolává na to, že reformy a změny je nejlepší tvořit hned na začátku, dokud jsou občané, na tyto změny připraveny. Tudíž určité změny a nemalé jsou plánované i v důchodovém systému. Josef Mihál chce zvýhodnit nižší penze a zavést minimální důchod. Bývalou vládou navrhované zvyšování věku odchodu do důchodu se

měnit a zvyšovat nebude ani se nebudou měnit procentní poměry odvodů do I. a II. důchodového pilíře. Ovšem znovu se plánuje zavést povinnost vstupu mladých lidí do II. pilíře, který byl zrušen, což analytici schvalují a pro udržitelnost systému je dobré. Také I. pilíř prahne po určitých změnách a především naplnění výše příjmů do pilíře. Jenže dle ekonomů to lze v případě posunutí věku odchodu do důchodu, nebo omezit valorizování, ale to současná vláda zavrhuje a zůstane u dotování deficitu I. pilíře ze Státního rozpočtu.

7 NÁVRH ZMĚN VEDOUcí KE ZLEPŠENí PENZIJNIHO SYSTÉMU V ČR

V předchozí kapitole jsem analyzovala již proběhnutou důchodovou reformu na Slovensku, která proběhla v roce 2005 a její následné průběžně provedené změny. Dále jsem zhodnotila její přednosti a nedostatky, které s sebou reforma do současné doby přinesla. A právě na základě těchto poznatků bych navrhla určité změny, které by mohly také vést ke zlepšení penzijního systému v České republice. V celku se bude jednat především o doporučení, jak zvolit nejlepší strategii pro důchodovou reformu, aby penzijní systém, co nejlépe fungoval.

Celá práce je provázána tvrzením, že v současné době dochází ke změnám v důchodových systémech mnoha evropských zemí a také tvrzení, že tyto reformy jsou především díky celosvětovému demografickému vývoji, kdy nám populace stárne a porodnost se snižuje. Každá země se snaží pro své občany zajistit spokojený sociálně zajištěný život a její důchodový systém by měl být nastaven tak, aby poskytoval určité sociální minimum, které by chránilo proti skutečné chudobě. Veškerý nadstandard, na který je občan zvyklý, by si měl zajistit osobně sám. Tedy cílem důchodových reform je zabezpečit pracujícím vyšší a spravedlivější důchody, vytvořit bezpečný a finančně udržitelný systém.

Průběžně po dobu zpracovávání této práce, jak jsem pronikala hlouběji do problematiky starobního důchodu a penzijního systému v ČR, jsem došla k různým poznatkům, číslům a údajům, které pro mě byly velmi udivující a pokud se současný důchodový systém opravdu nezmění, tak výše důchodů za 40 let je pro mě nemyslitelná a mladí lidé, jako je má generace a mladší můžou počítat s tím, že se o sebe budou muset ve stáří postarat sami. V nynější době činí výše důchodů 52 % čisté mzdy, za 40 let by se měla snížit na čtvrtinu z těchto 52 %.

Změna důchodového systému spočívá tedy vždy především ve dvou zásadních krocích:

- parametrické změny důchodového pojištění,
- změny ve financování důchodového systému.

Od letošního roku (r. 2010) již některé parametrické změny byly provedeny a myslím si, že byly potřebné a správné, i přes některé negativní občanské ohlasy, především v oblasti zvyšování věku pro odchod do důchodu.

Další změny, jak jsem uvedla v kapitole 5, kdy jsem popisovala návrhy Poradního expertního sboru v čele s panem Bezděkem, už jsou opět připraveny a v rámci jednání vlády. Teď je velkým otazníkem, zda opravdu stabilizují náš penzijní systém. Dle mého názoru k dovršení důchodové reformy jsou především nutné změny právě v úpravě systému financování, tak jak provedli naši sousedé na Slovensku.

Zde se naskytuje otázka a především má diplomová práce k této otázce nepřímě směřuje, zda se má Česká republika poučit ze zkušeností, jak pozitivních, tak i negativních od provedené slovenské důchodové reformy. Výhodou srovnání české a slovenské ekonomiky je v tom, že mají společnou minulost a jsou si velmi podobné, tudíž se dá očekávat podobná reakce, pozitivní i negativní dopady zvoleného typu reformy penzijního systému.

Slovensko reformou v roce 2005 změnilo systém založený na dvou pilířích (jako je tomu u nás) na třípilířový systém financování důchodů. Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, zdálo se to výhodným řešením, avšak pak se objevily problémy, především díky finanční krizi a začalo se mluvit, že II. pilíř je docela nebezpečný, protože z důvodu provedené důchodové reformy se prohloubil deficit, který v současnosti (roce 2010) by měl být okolo 770 miliónů eur (19,4 miliardy korun). Tento stav pobudil většinu médií, která se tímto záporným dopadem velmi zabývá. Zejména z toho důvodu, že Bezděkova komise má ve svém předloženém návrhu změn důchodového systému, také zásadní změnu a prosazuje právě zavedení II. pilíře do českého důchodového systému. Ovšem nedostatky, které vyluly na povrch na Slovensku a údajně způsobily tento deficit, který musí být financován ze státního rozpočtu, jsou již z Bezděkových návrhů vykompenzovány. Především největším problémem na Slovensku při zavedení II. pilíře byl odhad slovenské vlády, kolik je nutné a potřeba odvést z průběžně financovaného systému do soukromého kapitalizačního II. pilíře. Kdyby reforma nastavila nižší procento odvodu, nemuselo dojít k problémům takového rozsahu. A další chybou byl odliv zbytečných financí, které byly vynaloženy na masivní marketingovou kampaň pro získání klientů do jednotlivých DSS.

Osobně si myslím, že je velmi dobré zavést do českého důchodového systému II. pilíř a zároveň zapojit populaci do systému spoření. Tedy základním I. pilířem je stále průběž-

ně financovaný systém. Do tohoto systému přispívá každý pojištěnec povinnou platbou, z níž se však může dobrovolně vyvázat tak, že bude část platby odvádět do soukromého penzijního fondu (II. pilíř). Starobní důchod by tak pojištěnec dostával částečně od státu a částečně od soukromého penzijního fondu dle výše příspěvků. A zda by investoval do III. pilíře představující dobrovolné penzijní připojištění, tak ještě i odtud. Tento systém více-zdrojového financování je dle mého úsudku stabilnější, protože využívá výhody průběžného i fondového financování. Ovšem za předpokladu lepšího nastavení parametrů pro odvody, než si nastavili na Slovensku, kdy odvádí do II. pilíře 9 %.

Já bych navrhla nastavit odvody od 3 % do 4,5 % maximálně, neboli přikláníla bych se k návrhu PES, kdy 3 % se odvádí do II. pilíře z celkových 28 % snížených na 23 %, které plynou do I. pilíře. A také částečnou platbu do soukromého fondu bych zavedla povinně. Většina lidí si snad uvědomí, že i během svého života musí myslet na budoucí odchod do důchodu a dostatečně se bude v průběhu aktivního života připravovat. Existuje zde fakt, že občané jsou málo motivováni k osobní zodpovědnosti za kvalitu života v důchodovém věku, vláda by měla nastavit podmínky tak, aby se o sebe snažili postarat sami a důchodový systém by měl být jen jako záchranná síť. Navíc jejich uspořené a vhodně investované peníze by měly pomoci udržet si vyšší standart i v důchodovém věku.

Z parametrických změn bych se vůbec nezaměřila na zvyšování věků odchodu do důchodu. Tady bych s panem Bezděkem nesouhlasila, jestli další zvyšování je pro občany a i pro stát výhodné. Prozatím bych nechala nynější nastavení, které je nové od 1. 1. 2010 a výsledky nám budou ukazovat až po několika letech, zda tento krok byl výhodný nebo je potřeba ještě další zvyšování. Spíše bych se přikláníla k tomu, aby občané důchodového věku odcházeli do důchodu a tyto pracovní místa uvolnili právě nezaměstnaným, kteří jsou financováni a podporováni státem a tudíž by se nezměnili odvody do důchodového systému, ba naopak. Podle současné právní úpravy sice výši důchodu nijak neovlivňuje výdělečná činnost, vykonávaná po vzniku nároku na starobní důchod a navíc i z této činnosti jsou odváděny daně a odvody na sociální a zdravotní pojištění. Ovšem se diskutuje, že by se mělo nově zohlednit toto období a zavést možnost přepočtu procentní výměry starobního důchodu, i když nejdříve po uplynutí dvou let takovéto výdělečné činnosti nebo po jejím skončení. Nezdá se to, ale s nezaměstnaností důchodový systém také souvisí a rostoucí nezaměstnanost vede k vedlejším efektům, jenž je zvýšený počet odchodů do předčasného důchodu.

Dále bych se zaměřila na podporu rodiny s dětmi (např. formou větších daňových úlev, zavádění firemních mateřských školek, podpora zkrácených úvazků pro ženy s malými dětmi apod.), aby se zvyšovala do budoucna porodnost, což by mělo pozitivní dopad na penzijní systém.

Jak jsem zmínila, že v příštích letech budou důchody opravdu nižší, tak bych především doporučovala, že nemá cenu se dovolávat státu, ať se o nás postará, ale spíš raději, ať začne proto člověk i sám něco dělat. Nejlépe, kdyby každý mladý člověk, již od počátku svého ekonomicky aktivního života, si určitým způsobem odkládal určitou částku a spořil si na to důchodové zajištění. Bude mít jistotu a zároveň přehled, kde peníze v průběhu profesního života vkládá a zároveň při správné volbě fondu ještě navíc budou zhodnocovány. V dnešní době je opravdu těžké se spoléhat na stát, ať se důchodový systém zreformuje, či nikoliv.

8 MODELOVÉ SITUACE NA ZÁKLADĚ NAVRHNUTÝCH ZMĚN

V rámci důchodové reformy bych především doporučila a navrhla zavést II. pilíř do systému financování důchodového systému. Tedy občané by dostávali část příjmů od státu z průběžně financovaného systému a druhou část z fondového systému, kde si povinně odvádějí část z celkového odvodu. Pro výpočet modelové situace bych zvolila odvody do II. pilíře ve výši 3 % z celkových 28 %. Tedy 25 % z vyměřovacího základu pojištěnec odvede do I. pilíře a do II. pilíře zbylé 3 % z vyměřovacího základu, která budou následně zhodnocována po dobu zbylého ekonomicky aktivního života.

Následně budu aplikovat navrhované změny na dvě modelové situace:

1. *Modelová situace s cílem zachování životního standardu účastníka ve věku 30 let.*
2. *Modelová situace s cílem zachování životního standardu účastníka ve věku 45 let.*

Pro 1. příklad si zvolíme muže Václava ve věku 30 let, narodil 14. 1. 1980, jeho doba pojištění závisí na roce, kdy muž dosáhne důchodového věku. Václav bude mít důchodový věk v roce 2045 a po roce 2018 je potřebná doba pojištění 35 let. Václav pracuje jako OSVČ po celý jeho produktivní věk. Vystudoval střední školu podnikatelskou, vysokou školu ekonomickou a svoji pracovní kariéru začal hned po vystudování. Jeho hrubý měsíční příjem činí 25 000 Kč. Václav se rozhodl pro zachování svého životního standardu pro důchodový věk, spořit nejen povinnými odvody do I. a II. pilíře, dle návrhů, ale také si sjednal penzijní připojištění u PF Komerční banky.

Pro 2. příklad si zvolíme muže Jana ve věku 45 let, narozeného 20. 3. 1965, jeho doba pojištění vychází dle tabulek stejně, jako u Václava na 35 let a také ve stejném věku 65 let bude mít právo odejít do důchodu. Jan pracuje jako OSVČ, ovšem půl roku v období po skončení Vysoké školy byl nezaměstnaný a přihlášen na úřadu práce. Jeho hrubý měsíční příjem je vyšší, činí 35 000 Kč. Jan je také svědomitý občan a nenechává svůj důchodový věk a především zajištění v něm, jen na důchodových dávkách od státu a založil si penzijní připojištění u PF Komerční banky. Zvolila jsem záměrně stejné penzijní fondy pro srovnání spoření na základě odlišných dob spoření.

Penzijním příspěvkem bych začala, kolik si pánové vkládá ze svého platu a spoří si na budoucnost.

Odvody do III. pilíře Václava

Do soukromého III. pilíře si oba vkládají měsíčně částku 500 Kč, tím se odvíjí i měsíční výše státního příspěvku (Tab. 13).

Tab. 13 Výše vkladu na penzijní připojištění (v Kč).

	Václav	Jan
Měsíční platba pojištěnce	500 Kč	500 Kč
Měsíční výše státního příspěvku	150 Kč	150 Kč
Roční výše příspěvku pojištěnce	6000 Kč	6000 Kč
Roční výše státního příspěvku	1800 Kč	1800 Kč

Zdroj: <http://www.pfkb.cz/kalkulacka/>

Václavovi do odchodu do důchodu zbývá 35 let, tedy i doba spoření je určena na 35 let, shodou okolností, stejně, jakou je pro Václava doba pojištění, kterou potřebuje mít pro odchod do důchodu. Jan je o 10 let starší a tudíž i do důchodu půjde dříve a doba spoření odpovídá 25 roků. Jak se měsíční vklady po 35 a 25 letech zhodnotí a jakou výši příspěvěku stát je naznačeno v tabulce níže (Tab. 14).

Tab. 14 Zhodnocení vkladů na penzijní připojištění (v Kč).

	Václav	Jan
Doba spoření	35 let	20 let
Příspěvek účastníka (PÚ) za dobu spoření	210 000 Kč	120 000 Kč
Státní příspěvek (SP) za dobu spoření	63 000 Kč	36 000 Kč
Výnosy z PÚ za dobu spoření	155 718 Kč	43 070 Kč
Výnosy ze SP	45 787 Kč	12 508 Kč
Celkové zhodnocení PÚ	3 %	3 %
Stav na účtu celkem	474 504 Kč	211 578 Kč

Zdroj: <http://www.pfkb.cz/kalkulacka/>

Je velmi zajímavé sledovat jak se, se snížením doby spoření, také rapidně sníží i výnosy s úspor, které pojištěnci během spořicího období vloží. Vede to k závěru, že je určitě začít se spořením ihned, jakmile nám to podmínky, a samozřejmě také finanční situace (tím mám na mysli, většinou zapojení se do pracovního života) umožní.

Nesmím opomenout, že penzijní připojištění přináší ještě jednu velikou výhodu, a to úlevu na daních. Bohužel v našem případě se ani jednomu z mužů výhoda nepřipisuje, protože daňové slevy jsou poskytovány při měsíčních vkladech nad 500 Kč. Ovšem kdyby přidali do spoření pouhou 1 Kč, už by měli roční úlevu na daních 3 Kč při Václavově hrubém měsíčním příjmu 25 000 Kč a při 35 000 Kč Jana by to byly 4 Kč. Dalších 50 Kč už by činilo úsporu na dani z příjmu Václava 150 Kč a Jan by uspořil 192 Kč.

Naši modeloví pánové již ze svého měsíčního hrubého příjmu odvádí 500,- Kč do penzijního připojištění, aby si ve stáří zachovali svůj životní standard.

Pro zlepšení celého důchodového systému a především zachování životních standardů občanů, navrhuji, že je velmi dobré přejít na třípilířový systém financování, tedy přidat II. fondový pilíř. Teď se zaměřím, jak by odvody vypadaly v našich dvou modelových situacích.

Odvody do I. pilíře

Navrhuji ponechat stávající sazbu na sociální pojištění 29,2 %, a tedy přímo na důchodové pojištění odvádět 28 % pro OSVČ. Z toho 25 % zůstane v I. průběžně financovaném pilíři a zbylé 3 % se převedou do II. fondového pilíře. Výše pojistného na důchodové pojištění se určí stanovenou procentní sazbou ze zjištěného vyměřovacího základu.

Měsíční vyměřovací základ za rozhodné období, pro našeho modelového účastníka č. 1 Václava, činí 50 % z 25 000 Kč, což je 12 500 Kč. A z této částky se vypočítá měsíční záloha na důchodové pojištění, které je dle návrhů do I. pilíře určena 25% sazbou. Což činí 3 125 Kč. Tato částka zůstane v I. pilíři pro další přerozdělení na výplaty důchodových dávek pro nynější důchodce.

Měsíční vyměřovací základ za rozhodné období, pro našeho modelového účastníka č. 2 Jana, činí 50 % z 35 000 Kč, což vychází 17 500 Kč. A následně vypočítaná měsíční záloha na důchodové pojištění odvedena do I. pilíře je v částce 4 375 Kč.

Odvod do II. fondového pilíře

Zbývající 3 %, které navrhuji přesunout do potenciálního fondového pilíře, tvoří u Václava částku 375 Kč a u Jana je to samozřejmě více 525 Kč. Tato částka bude následně zhodnocována po dobu spoření a výnosy, které poplynou z investování těchto peněžních prostředků, budou připočteny k zavedenému účtu občana u dané společnosti spravující fondový systém. Občan, který po dovršení důchodového věku, získá nejen právo pro odchod do důchodu a pobírání starobního důchodu, zároveň získá právo na výplatu svých výnosů, které po dobu pojištění plynuly z odvedených částek.

Když sumarizujeme, kolik činí celková částka, kterou Václav i Jan měsíčně odvedou pro zajištění svého stáří, dostaneme se na částku 4000 Kč u Václava a u Jana 5 400 Kč. Což je opravdu překvapivé, že takovou sumu každý měsíc odvedeme a budeme odvádět celou dobu spoření a samozřejmě, že ne celou dobu jsou částky naprosto stejné, např. vlivem změn příjmů a prováděných vládních reforem. Na druhou stranu tento fakt je velmi pozitivní a povzbudivý, když si představíme u Václava za 35 let a u Jana za 25 let, že se většina odvodů vrátí a navíc zhodnotí, protože právě tak je navrhnut třípilířový systém. Třípilířový systém by měl zabránit chudobě a zajistit stát na nepříznivou prognózu demografického vývoje.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo, jak i název napovídá navrhnout změny penzijního systému v České republice. Především jsem měla analyzovat připravovanou důchodovou reformu a následně vycházet z průzkumu a analyzování již provedené důchodové reformy na Slovensku. Poté vzít pozitivní dopady, které slovenská reforma přinesla a zároveň se vyvarovat chybám a navrhnout opatření do připravující se důchodové reformy u nás.

Ovšem nejdříve jsem specifikovala celkový důchodový systém, jenž je součástí velké oblasti sociální politiky státu. Zaměřila jsem se na nastavení nynějšího penzijního systému a na jeho nedostatky. Český penzijní systém dnes tvoří dva pilíře: základní povinný dávkově definovaný (PAYG) pilíř, a doplňkový dobrovolný, příspěvkově definovaný pilíř (Penzijní připojištění). Tedy důchodový systém funguje na principu průběžného financování, což znamená, že ekonomicky aktivní občan odvádí dávky pojistného a ty jsou vzápětí státem použity k financování dávek starobních důchodů současným důchodcům. Tento systém ovšem zažívá krizi, je to dáno především díky nepříznivým prognózám demografického vývoje. Česká populace stárne a rapidně ubývá ekonomicky aktivních občanů, kteří by odváděli dostatečné množství finančních prostředků do státního rozpočtu, odkud jsou financováni důchodci, kterých naopak nepřiměřeně přibývá. Ovšem, není to jen problémem České republiky, ke stárnutí populace dochází celosvětově. Navíc další negativní jev, který dnešní doba s sebou přináší, tedy negativní vůči státu, prodlužuje se střední délka života, která má za následek zvýšení doby pobírání důchodu. Dle průzkumu, který jsem podrobně provedla v rámci penzijního systému v ČR, by však ponechání současného systému a provedení pouze drobných parametrických úprav řešilo tyto problémy jen dočasně. Částečné parametrické úpravy v českém penzijním systému byly již provedeny a jsou platné od 1. 1. 2010. Především se jednalo o zvýšení důchodového věku a doby pojištění pro odchod do důchodu. Zrušily se některé náhradní doby pojištění, jako uznání doby studia a v neposlední řadě se upravila definice pro invalidní důchod. Toto bylo již vládou stanoveno, jako první fáze důchodové reformy. Další fáze se měla týkat diverzifikace financování, nastavení příjmové solidarity a řešit otázky mezigenerační spravedlnosti v základním důchodovém pojištění. Ve III. fázi již mělo jít o zavedení dalšího dobrovolného spořicího pilíře důchodového systému. Ovšem aktualizované výpočty s pesimistickým závěrem Vladimíra Bezděka, koordinátora komise pro důchodové reformy, volali po rychlé akci v rámci důchodového systému. Na základě této situace byla vy-

tvořena nová komise „PES“, která nynější návrhy přezkoumala a nabídla vládě dvě varianty pro důchodovou reformu. První varianta vedla k reformě systému PAYG, kde opět východiskem byly parametrické úpravy, jež důležitou zmínkou je návrh snížení pojistné sazby z 28 % na 23 %. Zároveň by snížení bylo kompenzováno sjednocením sazeb DPH na úroveň 19 %. Ve druhé variantě již šlo o vytvoření fondového pilíře, kterého je opravdu potřeba. Ovšem tady se PES mezi sebou na jednotném návrhu, neshodli. Vznikly dvě alternativy, jak rozdělit procentní pojistné sazby mezi I. a II. pilíř. Jedna skupina většinová navrhovala, že I. pilíř bude tvořit současný PAYG, do kterého poplyne 20 % z 23% sazby pojistného a do II. pilíře půjdou 3 % z 23 %. Menšinová skupina navrhovala pro I. pilíř 23 % pojistné sazby a do II. pilíře by lidé posílali dobrovolně 3 %. Návrh menšinový i většinový počítá s tím, že by byly zachovány plánované parametrické změny.

Na základě navržených změn, které vládě letos předložil Bezděkuv „PES“ a především navržená fondová varianta, která prosazuje zavést II. pilíř, mě vedla k tomu, abych následně analyzoval již zavedené důchodové reformy na Slovensku, směřoval přímo fungování zavedenému II. pilíři. Pro Slováky tento pilíř začal fungovat již od roku 2005. V rámci reformy si aktivní občan mohl vybrat, zda chce pobírat důchod z jednoho nebo ze dvou zdrojů, tedy vstoupit do I. i II. pilíře, nebo zůstat pouze v I. pilíři. Pokud si vybral oba pilíře, tak odvádí Sociální pojišťovně jednu část se sazbou 9 % a druhou 9ti% část spoří ve zvolené DSS, kde se mu navíc tato částka zhodnocuje. Pokud výhradně chtěl zůstat v I. pilíři odvádí Sociální pojišťovně částku vypočítanou 18ti% sazbou. Ovšem napříč dobře vymyšlené strategii a z počátku pozitivnímu vývoji II. pilíře, který zhodnocoval úspory svých klientů, nastal problém kvůli enormnímu počtu přihlášených občanů do II. pilíře. Již dvakrát za celou dobu, co je systém funkční musela vláda II. pilíř otevřít a dát možnost občanům vystoupit, nebo jiným přistoupit do II. pilíře. Ovšem tyto akce nevyřešily prohlubující se deficit státního rozpočtu Slovenska. Chybou především bylo špatné parametrické nastavení odvodů. Pojistná sazba 9 % je příliš vysoká. I přes tyto nedostatky, které se bude vláda snažit postupně odstranit, zavedení II. fondového pilíře bylo dobrý krokem vpřed.

Můj osobní návrh se též přiklání k variantě zavést třípilířový systém penzijního pojištění. Tedy vytvořit II. fondový pilíř. Je otázkou, jak rozdělit a určit jednotlivé pojistné sazby. Dle mého názoru, bych nechala stávající pojistnou sazbu na 28 % a tu bych rozdělila mezi I. průběžný systém, kde se odvede 25 % z částky a zbylé 3 % půjdou do II. pilíře. Tento

system více-zdrojového financování je dle mého úsudku stabilnější, protože využívá výhody průběžného i fondového financování. Ovšem za předpokladu lepšího nastavení parametrů pro odvody, než si nastavili na Slovensku.

Dále bych se zaměřila na podporu rodiny s dětmi (např. formou větších daňových úlev, zavádění firemních mateřských školek, podpora zkrácených úvazků pro ženy s malými dětmi apod.), aby se zvyšovala do budoucna porodnost, což by mělo pozitivní dopad na penzijní systém.

V neposlední řadě si myslím, že by bylo dobré dále nezvyšovat výši věku potřebnou k odchodu do důchodu a spíše se zaměřit v této situaci na nezaměstnanost.

Na závěr je důležité podotknout, že i přes veškeré návrhy, které vláda uskuteční pro zlepšení a stabilizování důchodového systému, je tu pořád riziko, že za 20, 30, 50 let budou opravdu důchody nižší. Člověk žije sám pro sebe, a zdali si chce zachovat svůj životní standard i ve stáří, tak v průběhu ekonomicky aktivního života si určitě dokáže malou část svých finančních příjmů odeprít a odložit na horší časy. Navíc, když to provede v rámci penzijního připojištění, nebo zvolí jinou formu investování, ze kterého mu v budoucnu porostou výnosy, tak jeho úspory se budou zhodnocovat a zvyšovat. V dnešní době je opravdu těžké spoléhat se jen na stát.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BRDEK, M. *Trendy v evropské sociální politice*. Praha: ASPI, a. s., 2002. 252 s. ISBN 80-7079-725-8.
- [2] BREJCHA A., ŠANTRŮČEK V. *Právo důchodového pojištění*. Praha: Linde, 1998, 427 s. ISBN 80-7201-124-3.
- [3] CIPRA, T. *Pojistná matematika, teorie a praxe*. 1.vyd. Praha: Ekopress, s. r. o., 1999. 398 s. ISBN 80-86119-17-3.
- [4] GREGOROVÁ, Z. *Důchodové systémy*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, 121 s. ISBN: 8021020032.
- [5] KOLIBOVÁ, H. *Sociální politika 2*. Opava: OPTYS, spol. s. r. o., 2008. 137 s. ISBN 978-80-85819-67-0.
- [6] KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5.
- [7] PŘIB, Jan. *Kdy do důchodu a za kolik*. 11. vydání. Praha: GRADA Publishing, 2009, 128 s. ISBN 978-80-247-3292-3.
- [8] PŘIB, J., VOŘÍŠEK, V. *Důchodové předpisy s komentářem*. 4. vyd. Olomouc: ANAG, spol. s. r. o., 2005. 447 s. ISBN 80-7263-281-7.
- [9] ČSSZ, *Příručka budoucích důchodce 2010*. 1. vyd. Praha: ČSSZ, 2010. 40 s. ISBN 978-80-87039-21-2.
- [10] POTŮČEK, M., RADÍČOVÁ, I. *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 125 s. ISBN 80-7184-622-8.
- [11] ŠULC, Jaroslav. *Penzijní připojištění*. 2.aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. 196 s. ISBN 80-247-0772-1.
- [12] VANČUROVÁ, A., KLAZAR, S. *Sociální a zdravotní pojištění – úvod do problematiky*. Praha: ASPI, a. s., 2005. 96 s. ISBN 80-7357-102-1.
- [13] VOSTATEK, J. *Sociální zabezpečení, teorie a politika*. Praha: 1995. 98 s. ISBN 80-7079-725-8.

Právní předpisy:

- [14] Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.
- [15] Zákon 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, v platném znění
- [16] Zákon 461/2003 Z.z. o sociálním poistení
- [17] Zákon 43/2004 Z.z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Internetové zdroje:

<http://openiazoch.zoznam.sk/produkty/ds/3minuty.asp>

<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/postup-duchodove-reformy/volba-zdroju- duchodu/>

<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/soucasny-stav-v-Ceske-republice/>

<http://www.pfkb.cz/kalkulacka/>

<http://www.mesec.cz/clanky/cesko-slovensko-boj-o-stastne-stari/>

<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/informace/socialni-pojisteni-osvc/sazby/>

<http://www.investujeme.cz/clanky/zadluzeni-statu-je-problemem-vsech/>

<http://www.szuvsr.gov.sk/8544/za-utokmi-na-ministerku-tomanovu-je-snaha-sukromneho-kapitalu-zastavit-za-kazdu-cenu-pripravovane-zmeny-v-sukromnom-penzijnom-systeme-ohrozujuce-zisky-sukromnych-dss.php>

<http://www.socpoist.sk/aktuality-bernatek--druhy-pilier-mal-byt-mensi/1754s12187c>

<http://www.mfc.sk/>

<http://www.czso.cz/>

<http://www.czso.cz/>

<http://www.mpsv.cz/cs/>

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/>

<http://www.mvcr.cz/sbirka/>

<http://www.cssz.cz/>

<http://www.finance.cz/>

<http://www.apfcr.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADH	Aktuální důchodová hodnota
ČR	Česká Republika
ČSU	Český statistický úřad
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DSS	Důchodové správcovské společnosti
DB	Dávkově definovaný systém
DC	Příspěvkově definovaný systém
DDS	Doplňkové důchodové systémy
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
KNVVZ	Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu
MF	Ministerstvo financí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NDC	Hypotetický příspěvkově definovaný systém
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
OVZ	Osobní vyměřovací základ
PAYG	Pay as you go
PES	Poradní expertní sbor
PF	Penzijní fond
PK	Přepočítací koeficient
POMB	Průměrný osobní mzdový bod
PPSP	Doplňkový důchodový systém
PÚ	Příspěvek účastníka
R	Dbdobí pojištění

RO	Rozhodné období
RVZ	Roční vyměřovací základ
SR	Státní rozpočet
VVZ	Všeobecný vyměřovací základ
VZ	Vyměřovací základ
ZDP	Zákon o důchodovém pojištění

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1 Tři pilíře důchodového systému .....</i>	<i>25</i>
<i>Obr. 2 Důchodová správcovská společnost a její fondy.....</i>	<i>62</i>
<i>Obr. 3 Možnosti důchodového systému .....</i>	<i>86</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 Sazby pojistného z vyměřovacího základu (v %)</i>	15
<i>Tab. 2 Přehled důchodového věku u pojištěnců narozených v období od roku 1936 do roku 1968 (v letech + měsíce)</i>	32
<i>Tab. 3 Přehled prodlužování doby pojištění pro nárok na starobní důchod (v letech)</i>	34
<i>Tab. 4 Přehled potřebné doby pojištění při nesplnění předcházející podmínky doby trvání pojištění pro nárok starobního důchodu</i>	35
<i>Tab. 5 Přehled penzijních fondů v ČR - jejich připisované výnosy a podíl na trhu (v %)</i>	49
<i>Tab. 6 Průměrný výnos penzijních fondů za období 5 let (2005 - 2009), (v %)</i>	50
<i>Tab. 7 Výše státního příspěvku (v Kč)</i>	53
<i>Tab. 8 Příklady úspor na daních za dobu připojištění</i>	56
<i>Tab. 9 Přehled zvyšování důchodového věku u žen narozených v období od r. 1947 - 1962 (v letech + měsíce)</i>	60
<i>Tab. 10 Přehled zvyšování důchodového věku u mužů (v letech + měsíce)</i>	60
<i>Tab. 11 Povinné odvody na důchodové zabezpečení před a po reformě (v %)</i>	61
<i>Tab. 12 Očekávaný vývoj celkové úrovně plodnosti, úmrtnosti a migrace 2009–2070</i>	70
<i>Tab. 13 Výše vkladu na penzijní připojištění (v Kč)</i>	101
<i>Tab. 14 Zhodnocení vkladů na penzijní připojištění (v Kč)</i>	101

SEZNAM PŘÍLOH

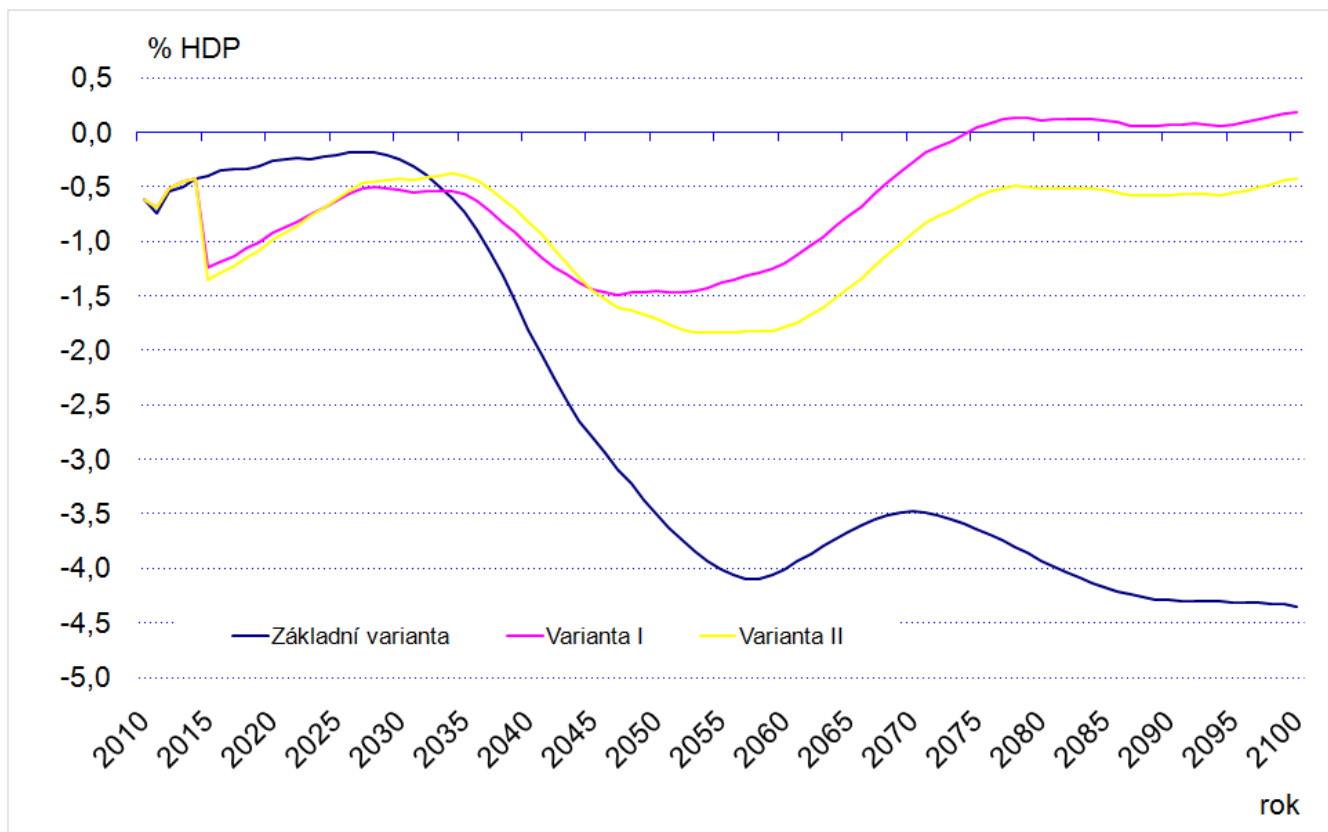
PŘÍLOHA P I: Přehled důchodového věku u pojištěnců narozených v období od roku 1936 do roku 1968.

PŘÍLOHA P II: Graf 8 Saldo PAYG a Graf 9 Celkový náhradový poměr důchodového systému.

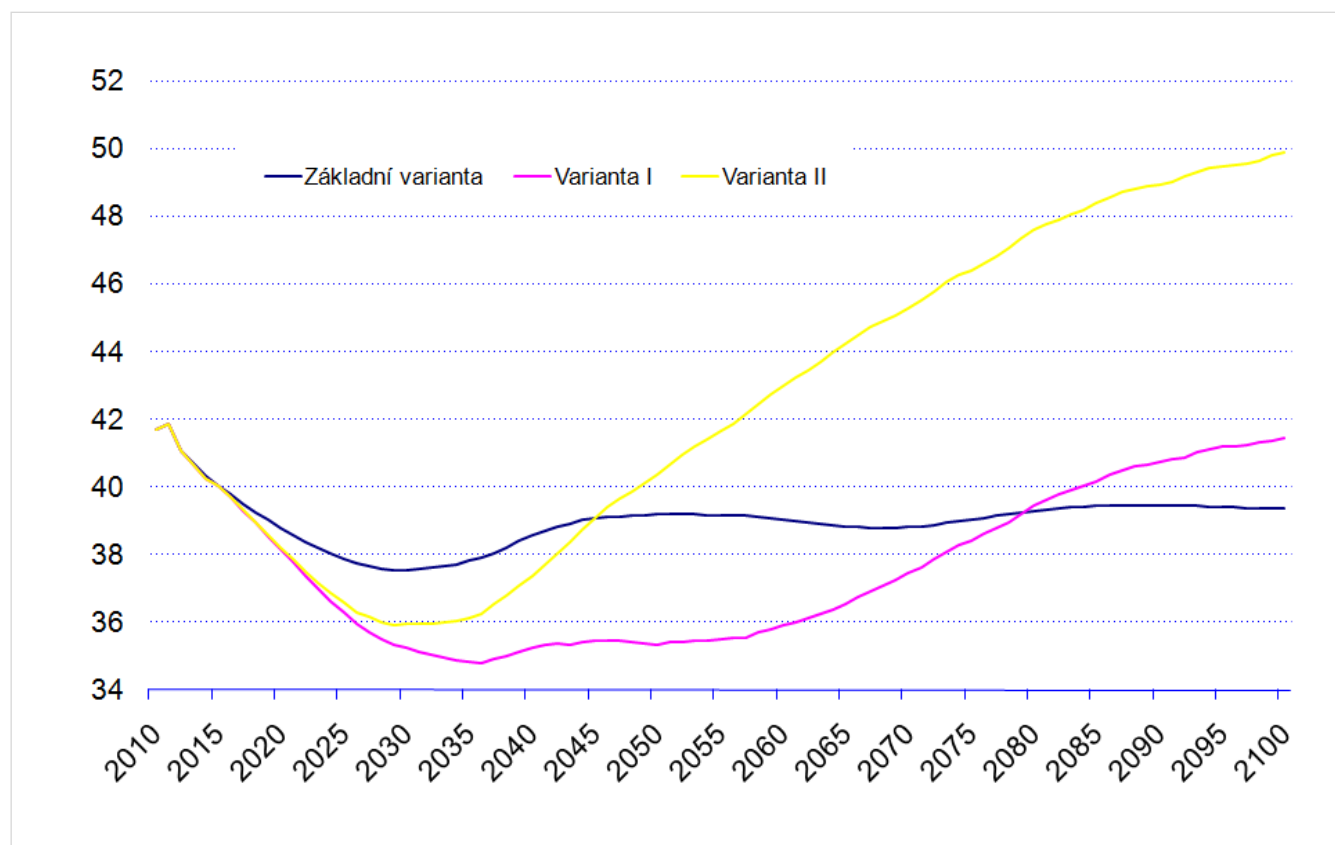
**PŘÍLOHA P I: PŘEHLED DŮCHODOVÉHO VĚKU U POJIŠTĚNCŮ
NAROZENÝCH V OBDOBÍ OD ROKU 1936 DO ROKU 1968.**

	Muži	Ženy					
		bezdětná	1 dítě	2 děti	3 děti	4 děti	5 a více dětí
1936	60+2	57	56	55	54	54	53
1937	60+4	57	56	55	54	54	53
1938	60+6	57	56	55	54	54	53
1939	60+8	57+4	56	55	54	54	53
1940	60+10	57+8	56+4	55	54	54	53
1941	61	58	56+8	55+4	54	54	53
1942	61+2	58+4	57	55+8	54+4	54+4	53
1943	61+4	58+8	57+4	56	54+8	54+8	53+4
1944	61+6	59	57+8	56+4	55	55	53+8
1945	61+8	59+4	58	56+8	55+4	55+4	54
1946	61+10	59+8	58+4	57	55+8	55+8	54+4
1947	62	60	58+8	57+4	56	56	54+8
1948	62+2	60+4	59	57+8	56+4	56+4	55
1949	62+4	60+8	59+4	58	56+8	56+8	55+4
1950	62+6	61	59+8	58+4	57	57	55+8
1951	62+8	61+4	60	58+8	57+4	57+4	56
1952	62+10	61+8	60+4	59	57+8	57+8	56+4
1953	63	62	60+8	59+4	58	58	56+8
1954	63+2	62+4	61	59+8	58+4	58+4	57
1955	63+4	62+8	61+4	60	58+8	58+8	57+4
1956	63+6	63	61+8	60+4	59	59	57+8
1957	63+8	63+4	62	60+8	59+4	59+4	58
1958	63+10	63+8	62+4	61	59+8	59+8	58+4
1959	64	64	62+8	61+4	60	60	58+8
1960	64+2	64+2	63	61+8	60+4	60+4	59
1961	64+4	64+4	63+4	62	60+8	60+8	59+4
1962	64+6	64+6	63+8	62+4	61	61	59+8
1963	64+8	64+8	64	62+8	61+4	61+4	60
1964	64+10	64+10	64+4	63	61+8	61+8	60+4
1965	65	65	64+8	63+4	62	62	60+8
1966	65	65	65	63+8	62+4	62	61
1967	65	65	65	64	62+8	62	61+4
1968	65	65	65	64	63	62	61+8

**PŘÍLOHA P II: GRAF 8 SALDO PAYG A GRAF 9 CELKOVÝ
NÁHRADOVÝ POMĚR DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU.**

Graf 11 Saldo PAYG (v % HDP).

Graf 10 Celkový náhradový poměr důchodového systému (v % průměrné mzdy).